

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Številka: 14101-3/2010/8
Ljubljana, 26. 8. 2010

**POROČILO O URESNIČEVANJU AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2007–2013
V LETU 2009**

UVOD

Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Vlada RS) je na 99. redni seji dne 30. novembra 2006 sprejela Akcijski program za invalide 2007–2013 (v nadaljnjem besedilu: Akcijski program). Za spremljanje izvajanja Akcijskega programa je Vlada RS na 149. redni seji dne 6. decembra 2007 imenovala komisijo (v nadaljnjem besedilu: komisija), ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije (v nadaljnjem besedilu: NSIOS). Naloga komisije je, da vsako leto predloži Vladi RS poročilo o izvajanju Akcijskega programa za preteklo leto. Prvo poročilo je tako Vlada RS sprejela na 174. seji dne 18. junija 2008.

Za pripravo poročila o uresničevanju Akcijskega programa v letu 2009 je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju: MDDSZ) člane komisije zaprosilo za pripravo poročil iz njihovega delovnega področja. Člani komisije so bili povabljeni, da se v delnih poročilih osredotočijo predvsem na:

1. splošno oceno stanja na posameznem področju ali cilju;
2. izvedbo posameznih ukrepov v letu 2009 z navedbo virov (npr.: program, zakon, pravilnik, projekt, raziskava, ipd.). Ob besedilnem delu naj bi bili po možnosti tudi kvantitativni podatki;
3. težave pri izvajanju ukrepov s predlogi za njihovo odpravo.

Nekaj članov komisije zaradi različnih vzrokov ni pripravilo poročila v predvidenem roku in so zaprosili za njegovo podaljšanje. Nekatere organizacije se na vabilo niso odzvale in je zato MDDSZ gradiva zbiralo iz drugih virov.

POROČILO O IZVAJANJU AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2007–2013 PO POSAMEZNIH CILJIH

1. CILJ: v družbi povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah

Prvi cilj Akcijskega programa za invalide 2007 – 2013 (v nadaljnjem besedilu: API) se lahko uresničuje z različnimi ukrepi, ki med drugimi vključujejo tudi:

»a) spodbujanje in izvajanje učinkovitih akcij ozaveščanja javnosti, katerih namen je:

- i) razvijanje dovetnosti za pravice invalidov;
- ii) spodbujanje pozitivnega dojemanja in večje družbene ozaveščenosti o invalidih;
- iii) spodbujanje priznavanja spretnosti in znanja, odlik in sposobnosti invalidov ter njihovega prispevka na delovnem mestu in na trgu dela;

b) krepitev spoštljivega odnosa do pravic invalidov na vseh ravneh izobraževalnega sistema, tudi med otroki v zgodnji dobi;

c) podporo vsem organom, da v javnosti ustvarjajo podobo o invalidih skladno z namenom te konvencije;

d) spodbujanje izobraževalnih programov za ozaveščanje o invalidih in njihovih pravicah¹.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje prvega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljnjem besedilu: MDDSZ)

Slovenija je med 12. majem in 18. novembrom 2009 predsedovala Odboru ministrov Sveta Evrope. Med prednostnimi temami našega predsedovanja je bilo tudi oblikovanje ljudem bolj prijazne in vključujoče Evrope. Prav gotovo so starejši in invalidi, posebej pa še starejši invalidi, skupine, ki jim je v okviru te tematike treba nameniti posebno pozornost. Enake možnosti za vse državljane, nediskriminacija, spoštovanje in sprejemanje invalidnosti kot dela človekove različnosti, so temelj, na katerem lahko gradimo ljudem prijazno in vključujočo družbo. Tudi zato se je Slovenija odločila organizirati konferenco o staranju in/ali invalidnosti in tudi s tem prispevati k večji informiranosti – ozaveščenosti – družbe o težavah, s katerimi se soočajo invalidi in starejši.

Konference se je udeležilo več kakor sto strokovnjakov, nosilcev odločanja s področja invalidnosti iz držav članic Sveta Evrope, parlamentarne skupščine Sveta Evrope, Evropske komisije ter mednarodnih in nacionalnih invalidskih organizacij, organizacij starejših in organizacij za starejše, akademskega sveta ter drugi zainteresirani.

II.) Ministrstvo za zdravje (v nadaljnjem besedilu: MZ)

MZ je v okviru ukrepa spodbujanja dejavne vloge invalidov za reševanje njihovih zdravstvenih težav in podpiranja programov ozaveščanja o zdravem načinu življenja preko javnega razpisa za sofinanciranje redne dejavnosti društev, ustanov in zasebnih zavodov ter razvojnih programov nepridobitnih organizacij na področju varovanja in krepitve zdravja v letih 2009/10 (Uradni list RS, št. 28/09) odobrilo sredstva za izvedbo "Pedagoške delavnice za mlade „5X STOP je COOL” in Svetovni dan spomina na žrtve prometnih nesreč, "Neodvisno življenje oseb s kronično vnetno črevesno boleznijo" in "Z inkontinenco zaživimo polnovredno življenje z ostalo populacijo ljudi". Priprava Akcijskega načrta za telesno dejavnost, ki ga določa "Strategija na področju spodbujanja telesne dejavnosti za krepitev zdravja od 2007 do 2012, se bo nadaljevala v letu 2010.

V okviru ukrepa ozaveščanja strokovnjakov in invalidov je MZ v letu 2009 izdalo več publikacij: Smernice za celostno obravnavo oseb s spektroavtističnimi motnjami, zbornik IV. kongresa delovnih terapevtov Slovenije z naslovom Načrtovanje obravnave v delovni terapiji in sofinanciralo knjižico Kam in kako po pomoč v duševni stiski, ki jo je izdal Izobraževalni raziskovalni inštitut Ozara in vsebuje informacije o dostopnih vrstah pomoči za osebe v duševni stiski in njihove svojce.

¹ Konvencija o pravicah invalidov, 8. člen, Ozaveščanje

III.) Inštitut RS za socialno varstvo (v nadaljnjem besedilu: IRSSV)

IRSSV je predstavil izsledke raziskav ter objavljala strokovne in znanstvene članke ali prispevke, ki se navezujejo na uresničevanje prvega cilja API in na izvajanje 1.1 in 1.4 ukrepa. (več o člankih in prispevkih v 3. cilju)

IV.) Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča (v nadaljnjem besedilu: URI - Soča)

URI – Soča je enako kakor prejšnja leta organiziral številne delavnice, predavanja in seminarje, na katerih so strokovno in širšo javnost ozaveščali o strokovnih novostih na področju celovite rehabilitacije.

V letu 2009 je URI - Soča obeležil 25-letnico ustanovitve in ob tem dogodku pripravil predstavitev dejavnosti ter okroglo mizo na tematiko razvoja sistema poklicne in zaposlitvene rehabilitacije. Ob tem dogodku je bila pripravljena tudi tematska publikacija.

Projekti, izvedeni v URI - Soča v letu 2009 na področju strokovne in širše javnosti, zagotovljeni s sredstvi z Evropske unije so bili:

- usposabljanje in informiranje strokovnih delavcev in širše javnosti z namenom spodbujanja vključevanja invalidov in drugih funkcionalno oviranih oseb na trg dela, njihovih enakih možnosti in socialne vključenosti. V okviru projekta so pripravili tri strokovna gradiva (publikacije):
- spodbujanje zaposlovanja invalidov, temeljni mednarodni in nacionalni predpisi ter programi;
- priročnik za upravljanje projektov na področju zaposlovanja invalidov in drugih funkcionalno oviranih oseb;
- kaj mora o zaposlovanju invalidov vedeti vsak delodajalec? Od davčnih olajšav za delodajalce do smernic po zakonodaji Evropske unije;
- izvedenih je bilo 12 delavnic na ravni območnih služb Zavoda RS za zaposlovanje s približno 600 udeleženci;
- mednarodni projekt Leonardo da Vinci za mobilnost: Izboljšanje kompetenc mentorjev, kreatorjev politik in drugih deležnikov za boljšo zaposljivost invalidov in drugih ranljivih skupin.

V.) Ministrstvo za kulturo (v nadaljnjem besedilu: MK)

V letu 2009 je RTV Slovenija svoj 3. program opremila s prevodi v slovenski znakovni jezik za gluhe, poleg tega pa so predvajali 20 oddaj Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije »Prisluhnimo tišini«, namenjenih problematiki gluhih in naglušnih, ki jih je sofinanciralo MK. Direktorat za medije je v letu 2009 pri javnih razpisih za sofinanciranje medijskih vsebin kot prednostno merilo pri ocenjevanju kulturnih projektov določil, da je projekt namenjen slepim, slabovidnim ali osebam z okvaro sluha. MK opozarja, da je TV oddaj, ki so podnaslovljene ali opremljene z prevodom v slovenski znakovni jezik, še vedno premalo in da so številne spletne strani (tudi spletne strani registra slovenske nepremične kulturne dediščine) in programske vsebine še vedno nedostopne gluhim in gluhonemim.

VI.) Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami (v nadaljnjem besedilu: SOUS)

V letu 2009 je SOUS v sodelovanju s Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije organizirala osrednje izobraževalno srečanje strokovnih delavcev, ki v zavodih za usposabljanje in rednih šolah in vrtcih delajo z osebami s posebnimi potrebami. Tema državne konference, ki je bila 26. In 27. Marca v Zrečah je bila »Nasilje kot fenomen – nasilje v vrtcih, šolah, organizacijah za usposabljanje«.

Kot poslovodeči konzorcija je SOUS v letu 2009 izvajal na javnem razpisu Ministrstva za šolstvo in šport izbran projekt v okviru teme sofinanciranje profesionalnega usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju v letih 2008, 2009, 2010 in 2011. Sofinanciranje je zagotovljeno iz sredstev strukturnih skladov, posebej Evropskega socialnega sklada. SOUS je bil izbran s projektom z naslovom: »Usposabljanje strokovnih delavcev za uspešno vključevanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v vzgojo in izobraževanje«. Projekt vključuje pet programov profesionalnega usposabljanja strokovnih delavcev, traja 3 leta ter predvideva skupno 56 ur usposabljanja. V letu 2009 je bilo na usposabljanju skupaj 2440 udeležencev iz vrst strokovnih delavcev, ki delajo z osebami s

posebnimi potrebami, učiteljev, vzgojiteljev, svetovalnih delavcev ter vodstvenih delavcev rednih osnovnih in srednjih šol in vrtcev.

V letu 2009 je SOUS v okviru priprav na spremembo zakonodaje področja izvedel dve raziskavi za Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in sicer:

- Stanje in trendi v tujini na področju vključujočega bivanja za invalide ter
- Uporaba Mednarodne klasifikacije funkcioniranja, zmanjšane zmožnosti/invalidnosti in zdravja za odločanje o pravicah invalidov.

Ocena uresničevanja prvega cilja:

V poročilu o izvajanju API v letu 2008 je bilo ocenjeno, da naj bi bilo z namenom priznavanja različnosti ljudi v medije vključenih več informacij o invalidih, »pri obravnavanju tem o invalidih se morajo mediji izogibati pokroviteljskemu ali ponižujočemu pristopu in se namesto tega osredotočiti na ovire, s katerimi se invalidi srečujejo, ter na pozitiven prispevek družbi, ki ga lahko ponudijo, če se te ovire odstranijo«². Za leto 2009 velja ugotovitev, da je bil prvi cilj bolj uresničevan kakor prejšnja leta. Kakor vedno pa velja poudariti, da mediji sicer velikokrat poročajo o življenju invalidov, vendar se še »vedno presoja življenje in delo invalidov na podlagi predsodkov ter stereotipov« (glej: Akcijski načrt vključevanja invalidskih vsebin v programe RTV Slovenija, Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide je na 2. redni seji, dne 13. decembra 2006, str. 1). Invalidi so bili v letu 2009 bolj kakor prejšnja leta zadovoljni z informiranjem, h kateremu so v veliki meri prispevali sami in s podporo drugih institucij.

2. CILJ: vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje skupnosti ter sodelujejo v njej

Konvencija o pravicah invalidov ureja področje samostojnega življenja in vključevanja v skupnost v 19. členu. Ta člen določa, da države zagotavljajo invalidom, da:

- a) imajo invalidi enako kakor drugi možnost izbrati stalno prebivališče in se odločiti, kje in s kom bodo živeli in jim ni treba bivati v posebnem okolju;
- b) imajo invalidi dostop do različnih storitev na domu ter bivalnih in drugih podpornih storitev v skupnosti, vključno z osebno pomočjo, potrebno za življenje in vključitev v skupnost, ter za preprečevanje osamljenosti ali izločevanja iz skupnosti;
- c) so storitve v skupnosti ter objekti in naprave, ki so namenjeni vsem prebivalcem, enako dostopni invalidom in se prilagajajo njihovim potrebam³.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje drugega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Po podatkih MDDSZ je bilo v letu 2009 odraslim invalidnim osebam v okviru varstveno delovnih centrov in zavodov za usposabljanje na voljo 1341 mest za institucionalno varstvo. Institucionalno varstvo se izvaja v obliki stanovanjskih skupin (v velikosti od 4 do 11 oseb), bivalnih enot (od 12 do 24 oseb) — vanje je vključenih 613 oseb — ali pa v okviru zavodov (zavodov za usposabljanje otrok in mladostnikov, v katere so bile odrasle invalidne osebe vključene že v njihovem otroštvu, tri enote zavodskega varstva pa delujejo v okviru varstvenih delovnih centrov): vanje je vključenih 728 oseb. V letu 2009 se je odprlo 9 novih stanovanjskih skupin in bivalnih enot, v katerih biva 107 uporabnikov. MDDSZ je začelo s pripravo posodobitve zakonodaje na področju družbenega varstva oseb z motnjo v duševnem razvoju in najtežjo motnjo v telesnem razvoju, ki bo urejala tudi večje možnosti izbire in bivanja v manjših stanovanjskih enotah.

² Madridska deklaracija

³ Konvencija o pravicah invalidov, 19. člen

Ocena uresničevanja drugega cilja:

Drugi cilj vključuje osem ukrepov. V poročilu za leto 2009 lahko ponovimo oceno iz leta 2008, da so vsi ukrepi trajna naloga države in lahko na podlagi treh poročil ugotovimo, da se drugi cilj ne uresničujejo v tolikšni meri, kakor bi bilo pričakovati. Zato je tudi nujno treba z vso resnostjo jemati opozorila na težave pri uresničevanju tega cilja. S predpisi, ki se pripravljajo, to je zakonom o dolgotrajni oskrbi, in zakonom o osebni asistenci za invalide, in posodobitvijo zakonodaje na področju družbenega varstva oseb z motnjo v duševnem razvoju in najtežjo motnjo v telesnem razvoju bo omogočeno invalidom, da se v večji meri odločajo za samostojno življenje izven institucij.

3. CILJ: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij

Konvencija o pravicah invalidov v 9. členu nedvomno opredeli pravico invalidov do neodvisnega življenja in dostopa »do fizičnega okolja, prevoza, informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami in sistemi, ter do drugih objektov, naprav in storitev, ki so namenjene javnosti ali se zanjo opravljajo v mestu in na podeželju«⁴. Pri tem je v konvenciji poudarjeno, da se ukrepi, »ki zajemajo prepoznavanje in odpravljanje ovir pri dostopnosti, med drugim nanašajo na:

- a) stavbe, ceste, prevozna sredstva ter druge notranje in zunanje prilagoditve ter opremo, tudi v šolah, stanovanjskih zgradbah, zdravstvenih ustanovah in na delovnih mestih;
- b) informacijske, komunikacijske in druge storitve, tudi elektronske storitve in pomoč v nujnih primerih«⁵.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje tretjega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za javno upravo (v nadaljnjem besedilu: MJU)

V zvezi s 3. ciljem., točkama 3. 9. in 3. 10. API, ki govorita o zagotavljanju enake dostopnosti do informacij in storitev državne uprave na svetovnem spletu, MJU poroča, da je bil v letu 2009 sprejet program ukrepov za odpravo upravnih ovir in program za znižanje upravnih bremen za 25 % do leta 2012. V programu je kar nekaj ukrepov, s katerimi se bodo poenostavila in znižala upravna bremena tudi za invalide. Prvi učinki programa bodo vidni šele ob koncu leta 2010.

II.) Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljnjem besedilu: MOP)

Pri izvajanju nalog dosledno spoštuje in upošteva določbe predpisov o graditvi objektov, ki bi kakor koli lahko vplivali na zagotavljanje dostopnosti in potrebe invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah, določenih s Pravilnikom o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavb (Uradni list RS, št. 97/03, zadnja sprememba, upoštevana v čistopisu: Uradni list RS, št. 77/2009).

V letu 2009 je Ustavno sodišče razveljavilo sporni 4. člen pravilnika, tako, da morajo biti vsi objekti v javni rabi grajeni brez ovir, in ne več samo tisti, ki so glede na zmogljivost ali velikost presegli določbe, navedene v 4. členu pravilnika.

V letu 2009 na MOP ni bilo sprejetih aktov, ki bi vplivali na zagotavljanje dostopnosti za invalide in druge funkcionalno ovirane ljudi.

III.) Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (v nadaljnjem besedilu: MVZT)

MVZT pri točki 3.1 navaja, da pri vseh novogradnjah ali rekonstrukcijah objektov, ki so v pristojnosti ministrstva, izvaja ukrepe, ki so predpisani za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov osebam z omejeno možnostjo gibanja. Pri vsakem projektu se izvede tudi revizija projektne

⁴ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 9. člen

⁵ Prav tam, 9. člen, prvi odstavek

dokumentacije, pri čemer se ugotavlja tudi vključenost ukrepov za zagotavljanje neovirane uporabe objektov za invalide. Navedene ukrepe bo ministrstvo izvajalo tudi pri vseh načrtovanih investicijah. Pri točki 3.14 MVZT poroča, da so na področju javnega visokošolskega izobraževanja univerze kot investitorji investicijskih in investicijsko vzdrževalnih del in da zagotavljajo dostopnost do institucij invalidom z doslednim upoštevanjem predpisanih ukrepov. MVZT kot resorni organ bo tudi v prihodnje ob finančnih transferjih za investicijske potrebe univerze spodbujalo izvedbo potrebnih tovrstnih gradbenih posegov. Prav tako bo kot prednostno usmeritev upoštevalo odpravljanje arhitektonskih ovir pri izvedbi vzdrževalnih del na objektih vseh izobraževalnih institucij.

IV.) Inštitut RS za socialno varstvo (v nadaljnjem besedilu: IRSSV)

IRSSV je v letu 2009 v okviru svojega rednega letnega načrta izvedel nekaj raziskovalnih nalog in študij, ki se neposredno ali posredno nanašajo na uresničevanje nekaterih zastavljenih ciljev API. Naloge:

- *dostopnost grajenega in komunikacijskega okolja kot predpogoj za socialno vključevanje invalidov – uporabniški pogled* (Kobal in ostali, 2008);
- *ukrepi za uresničevanje pravic invalidov do dostopa brez ovir* (Sendi in ostali, 2008), izvedena je skupaj z Urbanističnim inštitutom RS in se nanaša na uresničevanje 3. cilja API. V letu 2009 je bila na različne načine predstavljena širši strokovni javnosti:
 - NAGODE, Mateja. *Ovire grajenega okolja in komunikacijske ovire na področju izobraževanja in usposabljanja v: KOBAL GRUM, Darja, KOBAL, Barbara, CELESTE, Marie, DREMELJ, Polona, SMOLEJ, Simona, NAGODE, Mateja, KOBAL GRUM, Darja (ur.), KOBAL, Barbara (ur.). Poti do inkluzije. 1. natis. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009;*
 - KOBAL, Barbara, SENDI, Richard. *Predstavitev rezultatov raziskovalnega projekta: Invalidom (ne)dostopna Slovenija? Dne 16. 6. 2009 na Urbanističnem inštitutu RS;*
 - SMOLEJ, Simona. *Predstavitev rezultatov raziskave: Ukrepi za uresničevanje pravic invalidov do dostopa brez ovir na 7. seji Sveta za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir pri MOL, 24. 7. 2009;*
 - KERBLER, Boštjan Kefo, SENDI, Richard. *Pravice invalidov do dostopa brez ovir v Sloveniji : neobjavljen prispevek na mednarodni konferenci Staranje in invalidnost : spodbujanje človekovih pravic invalidov in starejših, Portorož, 26. in 27. oktober 2009. Portorož: Svet Evrope, 26. 10. 2009;*
 - SENDI, Richard, KERBLER, Boštjan Kefo. *Invalidi in dostopnost : kako uspešni smo v Sloveniji pri odstranjevanju in preprečevanju grajenih in komunikacijskih ovir? = Disabled people and accessibility: how successful is Slovenia in the elimination and prevention of built-environment and communication barriers?. Urbani izziv, 2009;*
 - SENDI, Richard, KERBLER, Boštjan Kefo. *The realisation of the rights of the disabled to barrier-free access and equal opportunities in Slovenia. V: Changing housing markets : integration and segmentation. Prague: ENHR, 2009, 29 str. http://www.enhr2009.com/enhr/download/961/paper-Sendi_Kerbler_W15.pdf.*

V.) Ministrstvo za promet (v nadaljnjem besedilu: MZP)

MZP poroča, da dosledno upošteva Zakon o urejanju prostora, Zakona o graditvi objektov in Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah, Slovenski standard SIST ISO/TR 9527 – gradnja objektov: potrebe invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah ter Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika.

Zaradi omejenih proračunskih sredstev za financiranje gospodarske javne službe za izvajanje javnega linijskega prevoza potnikov ni omogočena dostopnost vseh krajev v Sloveniji z javnim prevozom vsak dan v tednu. Popusti so določeni v Uredbi o načinu izvajanja gospodarske javne službe javni linijski prevoz potnikov v notranjem cestnem prometu in o koncesiji te javne službe (Uradni list RS, št. 73/09).

V javnem potniškem prometu veljajo popusti za vojne invalide, vojne veterane, slepe in slabovidne osebe ter osebe, obolele za distrofijo ter podobnimi mišičnimi in nevromišičnimi boleznimi. Velja tudi splošna ugodnost brezplačnega prevoza za vse spremljevalce oseb na invalidskih vozičkih na vlakih in kjer določi izvajalec prevoza pri avtobusnem javnem linijskem prometu. Pri tem velja tudi, da Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe javni linijski prevoz potnikov v notranjem cestnem prometu in o koncesiji te javne službe (Uradni list RS, št. 73/09) določa tudi, da se lahko prevažajo psi vodniki za slepe s slepo osebo. Poleg tega določa, da če obstaja plačnik razlike v ceni, popusti niso predmet splošne tarifne lestvice.

Ugodnosti pri prevozu z vlakom veljajo na vseh vlakih na progah Slovenskih železnic.

Dne 3. decembra 2009 so pričele Slovenske železnice izvajati v notranjem in mednarodnem potniškem prometu določbe glede pravic potnikov v skladu z Uredbo št. 1371 Evropskega parlamenta in Sveta Evrope. V novih določilih glede pravic potnikov je poseben poudarek na omogočanju neoviranega prevoza invalidom in osebam z zmanjšano mobilnostjo. Slovenske železnice imajo objavljeno informacijsko mesto, posebej namenjeno invalidom in osebam z zmanjšano mobilnostjo. Vse informacije so dostopne na spletni strani www.slo-zeleznice.si

Slovenske železnice z letom 2009 aktivno sodelujejo v mednarodnem projektu »PubTrans4all«, katerega cilj je razviti prototip naprav, ki bi se lahko vgrajevala v nova železniška vozila in tako izboljšala pogoje za dostop.

Zagotavljanje prevoza v javnem potniškem prometu za psa vodnika slepega invalida

Splošni prevozni pogoji za avtobusni linijski promet vsebujejo določilo, ki omogoča prevoz psa vodnika slepe osebe, kakor to določa Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe javni linijski prevoz potnikov v notranjem cestnem prometu in o koncesiji te javne službe (Uradni list RS, št. 73/09). Poleg tega velja brezplačen prevoz za psa vodnika tudi v železniškem prometu (v notranjem in mednarodnem prometu).

Zagotovljeno je prilagajanje avtobusov mestnega prometa ali linijskih avtobusov in vlakov za gibalno in senzorno ovirane invalide (dostop do avtobusa in vstop vanj, sprejemanje informacij na zaslonu in preko govorno podprte informacije, dostop do objektov javne železniške infrastrukture, ki so namenjeni potnikom) ter izvajanje Direktive Evropske unije št. 2001/85, ki določa tehnične zahteve za prilagojene mestne in primestne avtobuse.

Cestni promet – avtobusni prevozi

Invalidi – vozila :

- v veljavi je predpis tehnična specifikacija TSV 152 o posebnih zahtevah za motorna vozila za prevoz potnikov, ki imajo poleg vozniškega več kakor osem sedežev (velja za vsa vozila kategorij M2 in M3). V navedeni tehnični specifikaciji so določene zahteve za avtobuse, ki se nanašajo tudi na invalide (prostor za voziček, prehodi, vstop/izstop itd.);
- v okviru postopka posamične odobritve vozila se pregledujejo tudi predelave vozil za invalide;
- v pred kratkim izdanem Pravilniku o ugotavljanju skladnosti vozil (Uradni list RS, št. 105/09) je za kategorijo vozil M1 dodana nova oblika nadgradnje "SH - vozilo za invalidski voziček";
- v 7. in 8. členu Zakona o letni dajatvi za uporabo vozil v cestnem prometu (Uradni list RS, št. 57/08) je določena oprostitvev plačila letne dajatve za vozila za prevoz invalidov;
- predlog sprememb Zakona o letni dajatvi za uporabo vozil v cestnem prometu, ki bo obsegal tudi ukinitvev pogojev, ki se nanašajo na tehnične značilnosti vozil, za uveljavitev oprostitvev plačila letne dajatve za vozila za prevoz invalidov, je v končnem oblikovanju.

Železniški promet - vlaki

Mednarodni promet: prevoz oseb na invalidskih vozičkih ter slepih oseb in njihovih spremljevalcev se po večini evropskih železnic izvaja na podlagi mednarodnih tarif za »Prevoz potnikov na invalidskih vozičkih in njihovih spremljevalcev« ter »Prevoz slepih oseb in njihovih spremljevalcev«. Slovenske železnice so sodelujoče članice v obeh tarifah. Slepe osebe z ustrezno izkaznico in osebe na invalidskih vozičkih – imetniki nacionalne izkaznice za invalide (ali potrdila) plačajo vozovnico po veljavni splošni ponudbi za določeno potovanje. Njihovi spremljevalci potujejo brezplačno v 1. ali 2. razredu.

Domači promet: urejenost železniške infrastrukture in železniških vozil predpisuje Uredba Evropske komisije o tehnični specifikaciji za interoperabilnost v zvezi s funkcionalno oviranimi osebami v vseevropskem železniškem sistemu za konvencionalne in visoke hitrosti z dne 21.12.2007. Vožna

sredstva se glede na to uredbo opremijo z ustreznimi tehničnimi pripomočki za vstop funkcionalno oviranih oseb in se na ta način omogoči nemoten dostop. Pri projektiranju novih postajališč morajo projektanti upoštevati zahteve po višini perona 55 cm nad GRT (gornji rob tirnice), projektiranje ustreznih dostopov na peron za funkcionalno ovirane osebe (klančine, dvigala, podhodi) ter potrebnih talnih označb. Vendar pa obstoječi otočni peroni višine 35 cm nad GRT in širine 1,5 m ne omogočajo varne uporabe vstopnih klančin za na vlak. Zgolj povišanje teh peronov na ustrezno višino v skladu s sedaj veljavnimi predpisi ni dopustno.

Informacije o možnostih in pogojih prevoza invalidnih oseb ali oseb z omenjeno gibalno sposobnostjo so navedene na spletni strani Slovenskih železnic v slovenskem in angleškem jeziku.

Na železniški postaji Ljubljana so bile v dvigalih, ki vodijo iz podhoda, izvedene prilagoditve tipk za upravljanje dvigala tako, da jih lahko uporabljajo tudi osebe na invalidskem vozičku.

Taksiji, ki bodo dostopni za invalide v določenem deležu od vseh vozil, morajo biti prilagojeni.

Urejanje prevozov z avtotaksiji je v pristojnosti lokalne samouprave ali občin, saj 56. člen Zakona o prevozih v cestnem prometu (Uradni list RS, št. 131/2006, 5/07 in 123/08) določa, da dovoljenje za avtotaksi prevoze izda občina ali več občin skupaj. Hkrati pa določa tudi, da lahko občine predpišejo standarde kakovosti izvajanja storitev avtotaksi prevozov.

Zagotavljanje nemotene vstopa in izstopa gibalno in senzorno oviranim invalidom na letališčih, avtobusnih in železniških postajah (oseba za pomoč pri orientaciji slepih in slabovidnih, klančina ali dvigalo za invalide na vozičkih, ...) v skladu z Direktivo št. 96/48 o hitrih vlakih, Uredbo o pravicah potnikov v železniškem prometu COM 2004/143, dokumentom Evropske unije za železniški promet COM 617/1999 ter Uredbo (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu.

V letu 2009 so bili izvedeni naslednji ukrepi:

- začetek dejavnosti za ureditev dostopov brez ovir do vlakov na najbolj uporabljanih postajah glavnih železniških prog, kjer širine peronov omogočajo uporabo prenosnih invalidskih klančin. Na teh postajah bodo nameščene prenosne klančine, s katerimi bo omogočen dostop potnikov s peronov v nizkopodne potniške vlake (Siemens);
- izvedeno je bilo javno naročilo za dobavo 20 kosov prenosnih klančin za invalide.

Prilaganje avtobusov mestnega prometa in linijskih avtobusov in vlakov za gibalno in senzorno ovirane invalide (dostop do avtobusa in vstop vanj, sprejemanje informacij na zaslonu in preko govorno podprte informacije, dostop do objektov javne železniške infrastrukture, ki so namenjeni potnikom) ter izvajanje Direktive Evropske unije št. 2001/85, ki določa tehnične zahteve za prilagojene mestne in primestne avtobuse.

Zračni promet

Evropska unija od leta 2005 aktivno ureja področje pravic letalskih potnikov, kamor sodijo tudi pravice invalidnih oseb. Pravice letalskih potnikov so tudi v Sloveniji pomemben del sistema civilnega letalstva in ocenjujemo, da je z obsežno evropsko zakonodajo na tem področju to področje ustrezno urejeno in prijazno do uporabnikov. V pripravi je še predpis, ki bo določil kazni za kršitelje predpisov na tem področju (Uredbe (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu).

Dva ukrepa z delovnega področja Direktorata za civilno letalstvo v letu 2009:

- dosledno upoštevanje Zakona o urejanju prostora, Zakona o graditvi objektov in Pravilnika o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah, Slovenskega standarda SIST ISO/TR 9527 – gradnja objektov: potrebe invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah ter Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika;

Ministrstvo za promet v skladu z Zakonom o letalstvu (119. - 123. člen) in predpisi o graditvi objektov izdaja predhodna soglasja in obratovalna dovoljenja za letališča. Izpolnjeni morajo biti vsi pogoji za čim manjše ovire in vzpostavitev olajšav za invalidne osebe in osebe z omejeno mobilnostjo, kakor so: izgradnja ustreznih ramp za prevoz, prilagojeni WC-ji, ustrezna vozila za sprejem in odpremo potnikov itd. Vsako letališče ima predpisane postopke in opremo, ki ustreza invalidnosti ali zmanjšani mobilnosti posamezne osebe, kakor so: obvezna zagotovitev spremstva, posebni prevozi na letališču, prednost pri vkrcanju na letalo, dvigala, posebni vozički itd.

Področje gradnje in urejanja letališč sicer ureja Aneks 9 k Čikaški konvenciji Mednarodne organizacije civilnega letalstva ICAO (*Facilitation* - olajšave), ki nas zavezuje;

- zagotavljanje nemotenega vstopa in izstopa gibalno in senzorno oviranim invalidom na letališčih, avtobusnih in železniških postajah (oseba za pomoč pri orientaciji slepih in slabovidnih, klančina ali dvigalo za invalide na vozičkih, ...) v skladu z Direktivo št. 96/48 o hitrih vlakih, Uredbo o pravicah potnikov v železniškem prometu COM 2004/143, dokumentom Evropske unije za železniški promet COM 617/1999 ter Uredbo (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu; 15. avgusta 2008 je začela veljati Uredba (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu. Uredba je del splošnega načrta Evropske unije za krepitev pravic potnikov v vseh oblikah prometa. Osebe, ki so postavljene v slabši položaj zaradi svoje omejene sposobnosti gibanja, pa naj bo vzrok zanjo invalidnost ali drugi dejavniki, naj bi imele enake možnosti za potovanje z letali kakor drugi ljudje. Pomembno je, da morajo invalidne osebe in osebe z omejeno mobilnostjo že pri nakupu letalske vozovnice navesti vse bistvene podatke, da bo zanje ustrezno poskrbljeno.

Obstajajo sicer nekatere izjeme in odstopanja iz varnostnih razlogov, ki so določeni z zakonom. Letalski prevoznik tako lahko zavrne sprejetje rezervacije ali vkrcanja osebe z omejeno mobilnostjo ali zahteva, da osebo z omejeno mobilnostjo, ki potuje, spremlja druga oseba, da se tako zadosti veljavnim varnostnim zahtevam (ki so določene z zakonom), ali če velikost zrakoplova ne omogoča ustrezne ureditve dostopa v letalo taki osebi. Letalski prevoznik mora v petih delovnih dneh od nastalega dogodka pisno obvestiti prizadeto osebo o razlogih za zavrnitev rezervacije, vkrcanja ali od podane zahteve, da ima oseba z omejeno mobilnostjo spremstvo.

Osebe z omejeno sposobnostjo gibanja imajo pravico do brezplačne pomoči na letališčih (pri odhodu, prihodu in med tranzitom) in na letalih (npr. prevoz invalidskih vozičkov in prevoz psov vodnikov za slepe). Vodstveni organi letališč morajo to pomoč ponuditi in sami financirati storitev iz pristojbin, ki jih zaračunavajo letalskim prevoznikom.

Omenjena Uredba (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu, ki je začela veljati 15.8.2008, med drugim nalaga državam članicam EU, da določijo kazni za kršitve in določijo tudi neodvisni organ za obravnavo pritožb. V letu 2010 naj bi Vlada RS sprejela »Uredbo o izvajanju Uredbe št. 1107/2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu«, ki bo določila pristojni organ za reševanje pritožb v zvezi z izvajanjem uredbe ter denarne kazni za kršitelje.

Zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih skladno z Direktivo št. 98/18 o potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v notranjih potovanjih.

Za zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih je bil sprejet Pravilnik o potniških ladjah (Uradni list RS št. 92/2006), ki v slovenski pravni red prenaša Direktivo 98/18 in za potniške ladje predpisuje varnostne zahteve za osebe z zmanjšano mobilnostjo, vključno s starejšimi osebami, invalidi, osebami s prizadetimi čutili in uporabniki invalidskih vozičkov, nosečnicami in osebami, ki spremljajo majhne otroke.

V skladu s 6. členom Direktive 98/18 in 9. členom Pravilnika o potniških ladjah je bil pripravljen nacionalni akcijski načrt in letno seznanja Komisijo z opravljenimi inšpekcijskimi pregledi.

V letu 2009 je pomorska inšpekcija glede prevoza oseb z zmanjšano mobilnostjo po morju pregledala tri slovenske potniške ladje, in sicer: Portorož, Burjo in Laho. Vse tri ladje v okviru svojih tehničnih zmogljivosti ustrezajo merilom za prevoz oseb z zmanjšano mobilnostjo.

VI.) Ministrstvo za kulturo

Na področju slovenskega znakovnega jezika je bila leta 2009 v knjižni obliki in na zgoščenci izdana predstavitev strokovnega mnenja o stanju slovenskega znakovnega jezika (za več informacij glej prilogo 2). Čeprav prizadevanja za standardizacijo in promocijo slovenskega znakovnega jezika potekajo v obliki strokovnih razprav že več let, pa konkretni rezultati tega dela še niso vidni (predvidoma bo Sektor za slovenski jezik o teh lahko poročal v letu 2011).

Na področju knjige in knjižničarske dejavnosti opažamo precejšen napredek pri številu gradiva in opreme, ki je namenjeno slepim, slabovidnim ter gluhim in naglušnim uporabnikom knjižnic, manj pa

pri nabavi gradiv, primernih za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Tudi dostopnost knjižnic za gibalno in senzorno ovirane se je v splošnem izboljšala (gradnja klančin, dvigal in podobno). Leta 2009 so v centru INDOK MK preko študentskega servisa zaposlili gibalno ovirano študentko, poleg tega pa je Mestna občina Ljubljana na njihovo pobudo postavila klančine na pločnikih, ki vodijo do prostorov MK na Metelkovi 4 v Ljubljani. Drugih posebnih ukrepov MK na področju knjižnične dejavnosti ni izvedlo, sicer pa se s področjem knjige ukvarja Javna agencija za knjigo, ki ni del MK (vendar se po naših podatkih tudi ta v letu 2009 ni ukvarjala s področjem invalidske problematike). Problemi nastajajo v zvezi z nabavo ustrezne opreme za senzorno ovirane v knjižnicah in pri knjižnicah v starih zgradbah, kjer zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in zaradi zakonskih omejitev pri prenovah spomeniško zaščitene stavbe še ni omogočen dostop gibalno in/ali senzorno oviranim obiskovalcem. Omeniti velja še, da številne slovenske knjižnice nimajo na voljo ustrezno usposobljenega osebja za delo s senzorno oviranimi in z osebami z motnjo v duševnem razvoju.

Ocena uresničevanja tretjega cilja:

Dostopnost je eden izmed temeljnih pogojev za samostojno življenje invalidov, zato je za doseganje tega cilja v API kar 19 različnih ukrepov. Tudi poročilo o njihovem uresničevanju je obsežno in odraža odgovornost države. Nekateri ukrepi so takšni, da jih je bilo mogoče uresničiti s sprejetjem predpisa (npr. Zakon o zdravilih, dopolnitve Zakona o graditvi objektov), drugi so trajna programska naloga (npr. zagotavljanje dostopnosti javnih površin in javnih objektov). Opozoriti je treba tudi na ovire, s katerimi se soočajo že vrsto let. Obnavljanje objektov ne poteka v skladu z Zakonom o graditvi objektov in Pravilnikom, saj ni svetlobnih in drugih znakov, ki gluhih in slepih omogočajo neoviran dostop in uporabo, prav tako ni indukcijskih zank za naglušne. Pomemben napredek pa je po mnenju invalidov odločba Ustavnega sodišča RS (Uradni list RS, št. 77/2009) o spremembi 4. člena pravilnika o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavb.

4. CILJ: na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje

Konvencija o pravicah invalidov v 27. členu »priznava invalidom pravico do izobraževanja. Za uresničevanje te pravice brez diskriminacije in na podlagi enakih možnosti države... zagotavljajo vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje, usmerjeno v:

- a) polni razvoj človekovih zmožnosti, občutka dostojanstva in lastne vrednosti ter krepitev spoštovanja človekovih pravic, temeljnih svoboščin in človeške raznolikosti;
- b) največji mogoči razvoj osebnosti, nadarjenosti in ustvarjalnosti ter duševnih in telesnih sposobnosti invalidov;
- c) omogočanje učinkovitega sodelovanja invalidov v svobodni družbi⁶.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje četrtega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za šolstvo in šport (v nadaljnjem besedilu: MŠŠ)

MŠŠ v poročilu navaja, da v letu 2009 na področju vzgoje in izobraževanja ni prišlo do večjih sprememb. Začela pa se je priprava nove Bele knjige o vzgoji in izobraževanju, v okviru katere bodo na novo opredeljene možnosti za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. Glede na to, da je bil veljavni Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami sprejet leta 2000, je bila imenovana posebna področna strokovna skupina, ki je v prvi fazi pripravila evalvacijo izvajanja določil zakona oziroma implementacije njegovih določil v praksi.

Ob tem je bilo pripravljeno tudi delovno gradivo novega Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

⁶ Konvencija o pravicah invalidov, 27. člen, prvi odstavek

Delovno gradivo zakona prinaša novosti, med katerimi so tudi vsebine, ki jih nalaga API. Med te sodi zgodnja pomoč staršem in otrokom pred vstopom v šolo in se nanaša na del zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami, ki sodijo v pristojnost MŠŠ.

Druge pomembne spremembe, ki so opredeljene v delovnem gradivu so:

- nova definicija otrok s posebnimi potrebami ter diferencirana opredelitev otrok s posebnimi potrebami, ki se usmerjajo glede na njihove vzgojno-izobraževalne potrebe;
- oblikovanje podpornih in strokovnih centrov za pomoč družini in otroku s posebnimi potrebami;
- izvajanje pomoči v osnovni šoli pred uvedbo postopka o usmerjanju;
- drugačna opredelitev dodatne strokovne pomoči z uvedbo DSP kot svetovalne storitve;
- uvajanje zagovornika otrokovih pravic;
- opredelitev največje koristi otroka;
- nova opredelitev komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami;
- kombinirani programi vzgoje in izobraževanja, ki omogočajo, da se otrok pri predmetih, pri katerih ne dosega minimalnih standardov znanja vključuje v program z nižjim izobrazbenim standardom.

V zvezi z navedenimi spremembami zakona, so se konec leta 2009 začele priprave za preko trideset posvetov o predlaganem gradivu z različnimi ciljnim skupinami. Načrtovana je tudi razprava z invalidskimi organizacijami.

Po podatkih MŠŠ se število otrok v rednih oblikah vzgoje in izobraževanja nekoliko povečuje, tako je od celotne generacije šoloobveznih otrok, ki je bila v šolskem letu 2008/09 161.911 učencev, bilo 9.703 otrok s posebnimi potrebami. Od tega jih je bilo 2.831 v segregiranih oblikah vzgoje in izobraževanja in 6.492 v inkluziji/integraciji. Podatki kažejo, da smo v Sloveniji primerljivi z večino držav EU, kjer je odstotek otrok med 4 % do 6 % šoloobvezne populacije. Prepoznavnost in občutljivost družbe se za posamezne primanjkljaje tudi v Sloveniji povečuje.

V letu 2009 je Zavod RS za šolstvo, ki vodi postopke na prvi stopnji, do 1. oktobra 2009 izdal 5.500 odločb o usmeritvi. Podatki za zadnje tromesečje se še pripravljajo.

V letu 2009 je MŠŠ, skupaj z Ministrstvom za zdravje (v nadaljnjem besedilu: MZ) in MDDSZ pristopilo k predstavitvi Smernic za celostno obravnavo oseb s spektroavtistično razvojno motnjo.

Zaključen je bil tudi poskus v oddelkih prilagojenega programa za predšolske otroke z dodatno strokovno pomočjo za otroke s spektroavtistično razvojno motnjo. V okviru delovne skupine so bila izdelana navodila za delo s to skupino otrok.

V letu 2009 so se nadaljevale dejavnosti za preoblikovanje Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani v podporni center (strokovni center). S spremembami Zakona o financiranju vzgoje in izobraževanja bodo postopno postavljene pravne podlage za oblikovanje podobnih podpornih (specializiranih) centrov za druge vrste primanjkljajev, ovir ali motenj.

Težave pri izvajanju ukrepov v okviru izvajanja tekočih nalog v šolah in vrtcih se kaže veliko pomanjkanje specialnih in rehabilitacijskih pedagogov za izvajanje dodatne strokovne pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir ali motenj. Posebej veliko je pomanjkanje tiflopedagogov in logopedov. V zvezi z dodatnimi izobraževanji in usposabljanjem pedagogov za področje izobraževanja otrok s posebnimi potrebami so potekale dejavnosti s Pedagoško fakulteto v Ljubljani in Filozofsko fakulteto v Ljubljani.

II.) Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo

MVZT v poročilu pri točki 4.10 poroča, da se je v letu 2009 z Uredbo o spremembah in dopolnitvah uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov od leta 2004 do leta 2009 dodala podlaga za financiranje dodatnih stroškov blaga in storitev, povezanih z izvajanjem študijske dejavnosti za študente s posebnimi potrebami (na primer tolmači slovenskega znakovnega jezika).

Pri vseh novogradnjah in rekonstrukcijah objektov študentskih domov, ki so v pristojnostih MVZT, ki se nanašajo na točko 4.14, dosledno upošteva predpisane ukrepe za zagotovitev neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objekta invalidom. V študentskih domovih, ki so bili na novo zgrajeni in predani v uporabo v zadnjih letih, je za več kakor 40 invalidov posebej prilagojenih bivalnih prostorov.

III.) Ministrstvo za zdravje

MZ je v okviru ukrepa »Izboljšanje znanja in vedenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti, da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na vrsto invalidnosti« izdalo publikacijo z naslovom "Smernice za celostno obravnavo oseb s spektroavtističnimi motnjami" in v sodelovanju z MŠŠ in MDDSZ januarja 2009 organiziralo strokovni posvet, na katerem so bile smernice predstavljene strokovnjakom, ki delajo na področju zdravstva, šolstva in socialnega varstva. Smernice so bile predstavljene tudi staršem oseb s to motnjo na srečanju marca 2009.

V ta ukrep sodijo tudi dejavnosti, ki jih je MZ izvedlo za boljše izvajanje Zakona o pacientovih pravicah. Izvajalci zdravstvenih storitev so bili ponovno obveščeni o določilih zakona, zlasti glede objave podatkov o pristojni osebi in najbližjem zastopniku pacientovih pravic, na katerega se lahko pacienti obračajo po nasvet in pomoč pri uresničevanju zakonsko določenih pravic. V letu 2009 so bili imenovani vsi zastopniki pacientovih pravic, z začetkom leta 2010 pa vsi tudi aktivno delujejo. Pri svojem delu se zastopniki srečujejo z vsakdanjimi težavami invalidov, zelo dobro poznajo ovire, pa tudi možne načine reševanja težav. Zato lahko zastopniki s posebnim uvidom oblikujejo koristne predloge za izboljšave sistema zdravstvenega varstva, v letnih poročilih in z neformalno komunikacijo pa o njih obvestijo tudi druge vpletene. V okviru pravic, ki jih določa zakon, velja posebej izpostaviti pravico invalida do obveščeniosti in sodelovanja, ki v povezavi z Zakonom o uporabi slovenskega znakovnega jezika gluhim osebam omogoča spremstvo tolmača pri postopkih v zdravstvenih ustanovah.

Primer dobre prakse so tečaji znakovnega jezika, ki jih že nekaj let organizira Društvo študentov medicine in se jih udeležujejo študenti medicine, pogosto pa se jim pridružijo tudi zdravniki in študentje drugih strok. Začetni tečaj zajema 10 srečanj ali 20 šolskih ur. Vodijo ga izučeni tolmači slovenskega znakovnega jezika. Tečaj je nekoliko prilagojen študentom medicine, kar pomeni, da se naučijo osnovnih kretenj za obravnavo invalida v ambulantni. Kljub pravici, da gluho osebo pri zdravniškem pregledu spremlja tolmač, pa je odnos pacient-zdravnik bolj osebni, če zdravnik obvlada vsaj osnovne kretnje za komunikacijo. V drugem delu tečaja so navzoče tudi gluhe osebe, tako da lahko udeleženci preizkusijo pridobljeno znanje v praksi, nekajkrat pa se udeležijo tudi družabnih srečanj v Društvu gluhih in naglušnih Ljubljana. Tečaj je koristen tudi zato, ker tolmači in gluhe osebe predstavijo življenje gluhih in njihove težave pri vključevanju v družbo. Ker je zanimanje za tečaj precejšnje, organizirajo tudi nadaljevalni tečaj.

Ocena uresničevanja četrtega cilja:

V uvodnem odstavku poročila o uresničevanju četrtega cilja je predstavljeno določilo Konvencije o pravicah invalidov, da države za »uresničevanje te pravice brez diskriminacije in na podlagi enakih možnosti zagotavljajo vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje«⁷. Slovenija ima dolgo tradicijo na področju izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Prav tako ima obsežno zakonodajo s tega področja, ki s spremembami iz leta 2000 spodbuja tudi vključevanje v redne oblike izobraževanja. Tudi v preteklem letu ni bilo zagotovljenih storitev tolmačenja v slovenski znakovni jezik v vseh sferah človekovega delovanja, še posebej v šolah, vrtcih in visokošolskih zavodih.

5. CILJ: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno

Konvencija o pravicah invalidov v 27. členu ureja področje dela in zaposlovanja. V prvem odstavku določa, da imajo invalidi pravico do dela enako kakor drugi, kar vključuje tudi »pravico do možnosti za preživljanje s svobodno izbranim ali sprejetim delom na trgu dela in v delovnem okolju, ki je odprto, vključujoče in dostopno invalidom«, nato pa v nadaljevanju v istem členu konvencija zavezuje države, da sprejme ukrepe, »s katerimi med drugim:

⁷ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 24. člen, prvi odstavek

- a) prepovedujejo diskriminacijo zaradi invalidnosti v zvezi z vsemi zadevami, ki se nanašajo na kakršno koli obliko zaposlitve, vključno s pogoji za iskanje, najemanje in zaposlovanje, ohranjanje zaposlitve, napredovanje ter varnimi in zdravimi delovnimi razmerami;
- b) varujejo pravico invalidov do pravičnih in ugodnih delovnih razmer enako kot za druge, tudi pravico do enakih možnosti in enakega plačila za enakovredno delo, do varnih in zdravih delovnih razmer, vključno z varstvom pred nadlegovanjem, ter do poprave krivic;
- c) zagotavljajo, da invalidi lahko uresničujejo svoje delavske in sindikalne pravice enako kot drugi;
- d) omogočajo invalidom učinkovit dostop do splošnih tehničnih programov in programov za poklicno usmerjanje, služb za iskanje zaposlitve ter poklicnega in nadaljnega usposabljanja;
- e) na trgu dela spodbujajo možnosti za zaposlovanje invalidov in njihovo napredovanje na delovnem mestu ter pomoč pri iskanju, pridobivanju, ohranjanju zaposlitve in ponovni zaposlitvi;
- f) spodbujajo možnosti za samozaposlitev, podjetništvo, razvoj socialnega podjetništva in ustanavljanje lastnih podjetij;
- g) zaposlujejo invalide v javnem sektorju;
- h) spodbujajo zaposlovanje invalidov v zasebnem sektorju z ustreznimi usmeritvami in ukrepi, ki lahko vključujejo spodbujevalne akcijske programe, spodbude in druge ukrepe;
- i) zagotavljajo primerne prilagoditve na delovnem mestu za invalide;
- j) omogočajo, da invalidi pridobivajo delovne izkušnje na odprtem trgu dela;
- k) spodbujajo programe poklicne in strokovne rehabilitacije invalidov ter programe za ohranjanje zaposlitve in vrnitev invalidov na delo«.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje petega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za javno upravo

MJU v poročilu navaja, da se je sprejeti vladni sklep iz leta 2007 o omogočanju opravljanja pripravništva najmanj 16 invalidom na srednji, višji, visoki ali univerzitetni stopnji strokovne izobrazbe v jeseni 2009 dopolnil s sklepom Vlade Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Vlada RS) o možnosti za sklenitev delovnega razmerja za določen ali nedoločen čas z invalidi, ki so uspešno opravili pripravništvo. Te zaposlitve se ne štejejo v kvoto dovoljenega števila zaposlitev posameznega organa, določenega s skupnim kadrovskim načrtom. S tem je Vlada RS želela spodbuditi zaposlitev invalidov ne le za čas pripravništva, ampak tudi po njem.

MJU se je za uresničitev vladnih sklepov tudi v letu 2009 povežalo z Zavodom RS za zaposlovanje, z Društvom študentov invalidov, s Centrom za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje iz Kamnika, Zavodom za usposabljanje invalidne mladine ter z Zavodom za slepe in slabovidne ter pridobilo sezname študentov in učencev, ki so končali šolanje in bi morebiti potrebovali zaposlitev kot pripravniki ali praktično usposabljanje. Seznami so bili posredovani kadrovskim službam vseh ministrstev in kadrovske službi Generalnega sekretariata Vlade RS, ki je zadolžena za vse vladne službe.

Na podlagi tega se je v obdobju od 1.1.2009 do 31.12.2009 v organih državne uprave zaposlilo pet pripravnikov, od teh ena pripravnica s 4. stopnjo strokovne izobrazbe, ki je bila po pripravništvu sprejeta v zaposlitev za nedoločen čas, ter pripravniki ekonomski tehnik, diplomirani ekonomist in dva univerzitetna diplomirana pravnik. Še iz leta 2008 sta pripravništvo v letu 2009 opravljala dva invalida. Z enim, univerzitetnim diplomiranim zgodovinarjem, je bilo po pripravništvu sklenjeno delovno razmerje za določen čas do februarja 2010.

Praktično usposabljanje je bilo zagotovljeno 8 dijakom s posebnimi potrebami. V MŠŠ je usposabljanje dijakinje s posebnimi potrebami potekalo eno leto in po zaključku njenega usposabljanja bi jo želeli zaposliti za nedoločen čas.

V letu 2009 osmim ministrstvom in Generalnemu sekretariatu Vlade RS ni uspelo zagotoviti pripravništva invalidu. Ministrstvo za zunanje zadeve opozarja, da so na seznamih kandidatov za opravljanje pripravništva tudi kandidati, ki zaposlitve ne želijo ali ne morejo sprejeti. V istem ministrstvu so izpostavili problem zaposlitve invalida na vozičku, saj poslovni prostori arhitektonsko ne omogočajo ustreznega delovnega okolja za gibalno prizadete. MJU predlaga, da se v naslednjem

letu pri pripravi seznama kandidatov predhodno pridobi še dodatne informacije o kandidatih za opravljanje pripravništva.

Postopke pridržanega javnega naročila po določbah 19. člena Zakona o javnem naročanju so izvedli v treh organih državne uprave v višini 198.326 EUR. Postopke so izvedli na MDDSZ, Inšpektoratu za energetiko in rudarstvo ter MOP.

Glede zaposlovanja invalidov v organih državne uprave:

Od leta 2006 - 2009 se je število zaposlenih invalidov povečevalo od 892 v letu 2006 do 914 v letu 2009.

II.) Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljnjem besedilu: ZRSZ)

ZRSZ v svojem poročilu za leto 2009 navaja:

- da je izvajal postopke za priznanje statusa invalida po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, 16/07-UPB2) in/ali uveljavitev pravice do zaposlitvene rehabilitacije v skladu z zakonom in podzakonskimi predpisi;
- da je vključeval brezposelne invalide v aktivne oblike obravnave na podlagi zaposlitvenih načrtov; – zagotovil individualni pristop za vključitev invalidov v zaposlitveno rehabilitacijo na podlagi rehabilitacijskega načrta;
- rehabilitacijski svetovalci so se udeležili strokovnih srečanjih s področja zaposlitvene rehabilitacije, sodelovali so pri pripravi standardov znanj za delavce na področju zaposlitvene/poklicne rehabilitacije in v drugih delovnih skupinah za podporno zaposlovanje, delo z delodajalci, prilagoditev delovnega mesta idr.
- vključevanje invalidov v zaposlitveno rehabilitacijo je potekalo na podlagi individualnih zaposlitvenih načrtov, pri čemer je delež žensk odvisen izključno od sestave vseh brezposelnih invalidov;
- da bo v letu 2010 mreža povečana s 13 na 17 timov izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, s čimer bodo odpravljene čakalne vrste iz leta 2009;
- da so merila za vključevanje brezposelnih invalidov sestavni del splošnih meril za vključevanje vseh brezposelnih;
- podpora delodajalcem je bila sestavni del rehabilitacijskega svetovanja, ki ga izvajajo rehabilitacijski svetovalci. V letu 2009 so bile izvedene regijske delavnice za delodajalce, kjer so bile predstavljene možnosti in spodbude za zaposlovanje invalidov.

III.) Inštitut RS za socialno varstvo

IRSSV je pregled ureditve družbenega varstva duševno in telesno prizadetih oseb v državah EU ter analizo stanja v RS za potrebe prenove Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb konec februarja 2009 poslal naročniku (MDDSZ, Direktorat za invalide). Nanaša se na uresničevanje petega cilja API, natančneje na izvajanje ukrepa pod točko 5.9.

IV.) Univerzitetni rehabilitacijski inštitut - Soča

URI – Soča je za zaposlitveno rehabilitacijo izvedel v letu 2009:

- 11 strokovnih nalog v obliki dela delovnih skupin, ki so pripravile zaključna poročila, med katerimi smo navedli za izvedbo akcijskega programa najpomembnejše zaključke;
- pripravil 7 seminarjev za strokovne delavce na področju usposabljanja in zaposlovanja invalidov v Ljubljani in Mariboru;
- sodeloval pri pripravi poročil o stanju na področju zaposlovanja invalidov za Organizacijo Združenih narodov, Evropsko komisijo, Mednarodno organizacija dela;
- izvajal pa je tudi 11 mednarodnih projektov oziroma raziskav.

V.) Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZPIZ)

Za uresničevanje četrtega ukrepa petega cilja so se na ZPIZ-u izvajale naslednje dejavnosti:

ZPIZ je 19. in 20. novembra 2009 v Portorožu skupaj z MDDSZ, ZRSZ, URI - Soča in Združenjem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji organiziral Dneve poklicne in zaposlitvene rehabilitacije 2009 (v nadaljnjem besedilu: dnevi REHA). Na dnevih REHA je ZPIZ predstavil temo z naslovom Sodelovanje z delodajalci v procesu poklicne rehabilitacije ter premestitvi ali zaposlitvi

delovnega invalida. Dni REHA so se udeležili strokovni delavci ZPIZ, ki vodijo pripravljalne postopke, in izvedenci. ZPIZ je z referatom Postopek financiranja programa usposabljanja in prilagoditve delovnega mesta invalidu po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju sodeloval na seminarjih v Ljubljani (25.11.2009) in v Mariboru (7.12.2009). Seminarja je organiziral URI - Soča pod naslovom Standardi usposabljanj in znanj – modul D, prilagoditev delovnih mest in sredstev za delo invalidov, udeležili pa so se ju strokovni delavci ZPIZ, ki vodijo pripravljalne postopke, in izvedenci.

Za uspešnejše doseganje poenotenja meril pri ocenjevanju invalidnosti so bila v letu 2009 za izvedence ZPIZ organizirana interna izobraževanja v obliki srečanj vodij služb za izvedenstvo s posameznimi invalidskimi komisijami I. stopnje. Organizirana so bila tudi strokovna srečanja in izobraževanje za nove izvedence v obliki celodnevne seminarja, ki ga strokovno priznava Zdravniška zbornica. V letu 2009 so imeli izvedenci ZPIZ strokovna srečanja z internisti, nevrologi, psihiatri in ortopedi, na katerih so se dogovorili o enotnem pogledu na posamezne strokovne probleme pri ocenjevanju invalidnosti in jih vnesli v Izvedensko prakso ZPIZ.

V zvezi s 17. ukrepom petega cilja ZPIZ navaja, da v dosedanji praksi poenotenje strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo izvedenci ZPIZ in ZRSZ, ni bilo mogoče zaradi različnosti postopkov in pravnih podlag ocenjevanja. V prihodnosti se predvideva ustanovitev neodvisnega Zavoda za medicinsko izvedenstvo, katerega temeljni cilj bo poenotenje kriterijev in postopkov pri oceni trajne in začasne delazmožnosti.

Izvedenci ZPIZ se morajo udeleževati kongresov, simpozijev in seminarjev s svojega strokovnega področja in z drugih področij, pomembnih za delo izvedenskih organov doma in v tujini. V aprilu 2009 je potekal I. mednarodni kongres medicinskih izvedencev, ki je bil prvič organiziran v Sloveniji, in sicer v Mariboru, katerega organizator je bil med drugim tudi ZPIZ. Naslednji mednarodni kongres je predviden za leto 2011. Izvedenci ZPIZ so na kongresih, izobraževanjih in srečanjih v Sloveniji in v tujini sodelovali aktivno in pasivno. Vsa izobraževanja in sodelovanje izvedencev na različnih srečanjih, kongresih, simpozijih in seminarjih so bila namenjena predvsem poenotitvi kriterijev pri ocenjevanju invalidnosti in vzdrževanju visokega strokovnega znanja izvedencev

Pri uresničevanju 23. ukrepa petega cilja ZPIZ ugotavlja v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 porast sklenjenih pogodb o prevzemu stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev v zvezi s pravico do premestitve in pogodb o sofinanciranju programa usposabljanja/uvajanja v delo delovnega invalida na konkretnem delovnem mestu po Sklepu o kriterijih, merilih in postopku za določanje višine sredstev za prilagoditev prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za zaposlitev za delovne invalide (Uradni list RS, št. 34/06).

ZPIZ kot izvajalec obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja pripominja, da ukrepi 9, 11, 13 in, kakor je bilo že pojasnjeno, ukrep 17 pri petem cilju zahtevajo spremembo zakonodaje, kar sodi v pristojnost MDDSZ.

VI.) Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve

MDDSZ je na področju zaposlovanja skladno s petim ciljem API 2007 - 2013 »invalidom zagotavljal dostop do dela in zaposlitve, brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno«, v letu 2009 omogočilo opravljanje pripravništva dvema invalidoma, hkrati pa je bilo v letu 2009 na podlagi 19. člena Zakona o javnem naročanju (Uradni list RS, št. 126/06 in 16/08) izvedenih in oddanih 7 pridržanih javnih naročil za redno vzdrževanje in intervencijsko obnovo vojnih grobišč, v skupni vrednosti 117.167,14 EUR.

Poleg invalidov, ki so si z zaposlitvijo sposobni zagotoviti ekonomsko neodvisnost, je pomembna tudi skupina invalidov, ki so zaradi motenj v duševnem in telesnem razvoju nesposobni za pridobitno delo in si sami ne morejo zagotoviti socialne varnosti. Tem osebam je poleg materialnih pravic zagotovljena storitev vodenja, varstva in zaposlitev pod posebnimi pogoji. To je oblika varstva, s katero invalidne osebe ohranjajo pridobljena znanja in spretnosti in jim daje možnost opravljanja koristnega, vendar njihovim zmožnostim in sposobnostim primerne zaposlovanja. V okviru te storitve invalidne osebe prejemajo nagrado za opravljeno delo pod posebnimi pogoji, pomembnejše pa je, da takšno delo invalidnim osebam daje občutek koristnosti in samopotrditve. V navedeno storitev, ki jo izvajajo varstveni delovni centri, kakor javni socialno varstveni zavodi (teh je 23) ali koncesionarji (teh je 12) v 106 enotah po Sloveniji, je bilo v letu 2009 vključenih 3.011 invalidnih

oseb.

MDDSZ je začelo s pripravo posodobitve zakonodaje na področju družbenega varstva oseb z motnjo v duševnem razvoju in najtežjo motnjo v telesnem razvoju, ki bo urejala tudi prehodnost med trgom dela (zaposlitvijo) in uporabo socialnovarstvenih storitev.

VII.) Ministrstvo za kulturo

Arhiv Republike Slovenije je imel leta 2009 zaposlenega enega invalida, ki je na področju tiska in urejanja okolice sodeloval z dvema invalidskima organizacijama. Od drugih arhivov velja omeniti Pokrajinski arhiv Koper, ki je za dostop do arhivske čitalnice leta 2009 postavil dvigalo. V Zgodovinskem arhivu Celje so v letu 2009 v okviru programa javnih del zaposlili invalida s pravico do zaposlitvene rehabilitacije (poleg tega imajo redno zaposlena še dva invalida III. kategorije). Kljub naštetemu nekateri arhivi niso dostopni invalidom na vozičkih in senzorno oviranim. Informacije o arhivskem gradivu, ki so objavljene na spletu, večinoma niso dostopne slepim in slabovidnim. Razloga sta predvsem pomanjkanje finančnih sredstev in omejenost posegov v zgodovinske zaščitene zgradbe, v katerih so arhivi.

Na področju umetnosti Direktorat za umetnost na MK štipendira na področju glasbe, likovne umetnosti in intermedijske umetnosti tudi umetnike invalide, prav tako pa je »dostopnost prostora za invalide« eden od prednostnih meril pri sofinanciranju kulturnih projektov multimedijskih centrov. Tudi dostopnost za gibalno in senzorno ovirane do gledališč, knjižnic, galerij multimedijskih centrov in drugih podobnih kulturnih ustanov se izboljšuje. Problem pa je ureditev dostopa do starejših zgradb, saj za to primanjkuje finančnih sredstev. Prav tako je še vedno premalo pozornosti namenjene zagotavljanju pogojev za delo umetnikov invalidov.

Na področju kulturnih pravic manjšin velja omeniti, da so v Sektorju za kulturne pravice manjšin v letu 2009 opravljali svetovanje invalidskim organizacijam in umetnikom invalidom glede prijav na javne razpise MK. Poleg tega so izvedli v tem letu dva javna razpisa. V okviru »Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti za leto 2009 v okviru Evropskega socialnega sklada« so sofinancirali 6 kulturnih projektov invalidov v skupni vrednosti 519.920,48 EUR. V okviru »Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2009 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo« so sofinancirali 8 kulturnih projektov nacionalnega pomena Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije ter Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije v skupni višini 182.566,00 EUR. Gre med drugim za sofinanciranje zvočnih knjig za slepe in video vsebin s prevodi v slovenski znakovni jezik ter glasila za gluhe (za več informacij glej prilogo 3). Navzoči so bili tudi na okrogli mizi ob 200. obletnici rojstva Louisa Brailla. V sektorju so invalida, ki je delal kot svetovalec – pripravnik za področje invalidske problematike, novembra 2009 po uspešno opravljenem pripravništvu zaposlili na projektne delu (do 31.3.2010). Pričakujejo, da ga bodo lahko v letu 2010 redno zaposlili. Med odprtimi problemi je treba omeniti težave, s katerimi se v Sektorju za kulturne pravice manjšin soočajo pri zaposlovanju invalidov, še zlasti ko gre za zaposlitev za nedoločen čas. Javni razpis za senzorno ovirane upošteva dejansko stanje sredstev in predstavlja pragmatično rešitev, vendar se zaradi nepopolnega uresničevanja zastavljenega cilja zastavlja vprašanje, ali je bila umestitev razpisa v Sektor za kulturne pravice manjšin strokovno pravilna. Zato bi ob povečanju razpoložljivih sredstev veljalo razmisliti o bolj načelnem urejanju področja sofinanciranja kulturnih projektov invalidskih organizacij in umetnikov invalidov, da bo to še bolj v skladu s prizadevanji MK za vključenost obravnave invalidov. Skrbi nas tudi predvideno krčenje sredstev za sofinanciranje kulturnih projektov senzorno oviranih v predlogu državnega proračuna za leto 2011, saj to pomeni zniževanje ravni informiranosti in izobrazbe pripadnikov teh ranljivih skupin. Na kakovost dela z invalidi lahko vpliva tudi pomanjkanje osebja v nekaterih NOE MK, tudi Sektorja za kulturne pravice manjšin (nadomeščanje v primeru dopusta, službene odsotnosti ali bolniške).

Ocena uresničevanja petega cilja:

V API je peti cilj najboljše, saj ima kar 23 ukrepov. Zato je tudi poročilo o njegovem uresničevanju med daljšimi. Analiza poročila pove, da so se po uvedbi ukrepov v letih 2005 in 2006 možnosti invalidov za zaposlovanje izboljšale in da so sprejete politike in ukrepi učinkoviti. Vendar stopnja brezposelnosti invalidov ostaja še vedno visoka, njihov delež med dolgotrajno brezposelnimi visok, njihova izobrazba nižja od povprečne, itd. Zato ostaja ta cilj eden izmed ključnih v Akcijskem programu. V letu 2010 bo pristojno ministrstvo pripravilo spremembe Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov in ga uskladilo s predpisi EU glede dovoljenih državnih pomoči na področju zaposlovanja. Med nedokončanimi ukrepi je tudi vzpostavljanje sistema, ki bo omogočal prehod invalida s statusa prejemnika socialnih pravic na status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe ter obratno - tudi ta ukrep naj bi v letu 2010 sistemsko uredili s spremembami zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb.

6. CILJ: invalidom zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost

28. člen Konvencije o pravicah invalidov določa, da imajo invalidi in njihove družine »pravico do ustrezne življenjske ravni, kar vključuje ustrezno prehrano, oblačila in stanovanje, in do nenehnega izboljševanja življenjskih razmer«⁸. V ta namen morajo države sprejeti »ustrezne ukrepe za varovanje in spodbujanje uresničevanja te pravice brez diskriminacije zaradi invalidnosti«⁹.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje šestega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Inštitut RS za socialno varstvo

Naloga *Analiza državne skrbi za invalide* (Dremelj in ostali, 2009) je bila pripravljena na zahtevo Odbora za delo, družino, socialne zadeve in invalide v Državnem zboru RS.

V analizi je IRSSV socialne transferje in nekatere druge pravice razvrstil na podlagi naslednjih parametrov: ime pravice, pravna podlaga, vsebina pravice, upravičenci, upravičenost do pravice glede na vrsto oviranosti (gibalno ovirani, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, osebe z motnjami v duševnem razvoju ter vsi po zakonu), upravičenost do pravice glede na življenjsko obdobje (otroci in mladostniki, odrasli, starejši od 65 let in vsi), število upravičencev, obseg finančnih sredstev in vir finančnih sredstev.

Ker vsi podatki niso dostopni preko spletnih mest in tiskanih virov, se je IRSSV za sporočanje informacij o številu upravičencev in finančnih virih za zagotavljanje pravic in transferjev obrnil na različne institucije – poleg resornih ministrstev še na Državni izpitni center, Pošto Slovenije, Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, ŠOU Ljubljana, ŠOU Maribor, ŠOU Primorska, Študentski domovi Ljubljana, Telekom Slovenije, Zavod RS za šolstvo, ZRSZ, ZPIZ in Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Nabor socialnih transferjev za invalide je inštitut poslal v pregled invalidskim organizacijam.

V analizi so v osmih podpoglavjih, ki predstavljajo posamezna področja (vzgoja in izobraževanje, zaposlitev in delo, socialno varstvo, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za starševsko varstvo in družinski prejemki, davčne in druge olajšave in oprostitve, vojni invalidi) predstavljene preglednice s podatki o posamezni pravici, in sicer ime pravice, pravna podlaga, iz katere izhaja pravica, vsebina pravice, upravičenci do posamezne pravice in nato še podatki o tem, ali so do pravice upravičeni invalidi glede na vrsto oviranosti (gibalno ovirani, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, osebe z motnjami v duševnem zdravju). Nato so navedeni še podatki o tem, ali so do pravice upravičeni invalidi glede na življenjsko obdobje (otroci

⁸ Konvencija o pravicah invalidov, 28. člen, prvi odstavek

⁹ Prav tam

in mladostniki, odrasli, starejši od 65 let), na koncu pa so predstavljeni podatki o številu upravičencev, obsegu finančnih sredstev in viru financiranja.

II.) Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

MDDSZ je v letu 2009 objavil Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (Uradni list RS, št. 55/09), ki staršem otrok s posebnimi potrebami omogoča uveljavljanje določenih pravic, in sicer gre predvsem za delo s krajšim delovnim časom od polnega, za dodatek za nego otroka in za pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek. MDDSZ je pripravilo tudi predlog Zakona o socialno varstvenih prejemkih, na podlagi katerega bodo invalidne osebe upravičene do višjega prejemka kakor doslej, s čimer bo izvedena tudi odločba US RS iz leta 2007.

Ocena uresničevanja šestega cilja:

Uresničevanje šestega cilja ostaja, kljub temu, da je med krajšimi v API (ima samo sedem ukrepov), med najpomembnejšimi prednostnimi nalogami v celotnem mandatu Vlade RS 2008 - 2012. To pričakujejo tudi invalidi¹⁰. V letu 2010 ima zato Vlada RS zahtevno nalogo, pripraviti vrsto predpisov, katerih cilj je izboljšati kakovost življenja in socialno varnost – Zakon o socialnovarstvenih prejemkih, Zakon o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o osebni asistenci invalidov, Zakon o socialnem vključevanju oseb z motnjo v duševnem razvoju in telesno invalidnostjo, itd.

7. CILJ: invalidom zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje

Konvencija o pravicah invalidov v 25. členu določa, da »države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do najvišjega dosegljivega zdravstvenega standarda brez diskriminacije zaradi invalidnosti. Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe, da invalidom zagotavljajo dostop do zdravstvenih storitev, primernih njihovem spolu, vključno z zdravstveno rehabilitacijo. Države pogodbenice zlasti:

- a) invalidom zagotavljajo brezplačne ali cenovno dostopne zdravstvene storitve in programe v enakem obsegu, kakovosti in standardu kot drugim, tudi na področju spolnega in reproduktivnega zdravja, ter javne zdravstvene programe;
- b) invalidom zagotavljajo zdravstvene storitve, ki jih zaradi invalidnosti posebej potrebujejo, vključno z zgodnjim odkrivanjem in ustreznimi posegi, ter storitve za zmanjševanje in preprečevanje nadaljnje invalidnosti, tudi pri otrocih in starejših;
- c) zagotavljajo te zdravstvene storitve čim bližje skupnostim, v katerih invalidi živijo, tudi na podeželju;
- d) od zdravstvenih delavcev zahtevajo, da invalidom zagotavljajo enako kakovostno oskrbo kot drugim, tudi na podlagi svobodnega in zavestnega soglasja, na primer z ozaveščanjem o človekovih pravicah, dostojanstvu, samostojnosti in potrebah invalidov z usposabljanjem ter uvajanjem etičnih standardov v javno in zasebno zdravstvo;
- e) prepovejo diskriminacijo invalidov pri zdravstvenem zavarovanju, ki mora biti zagotovljeno pošteno in primerno, in življenjskem zavarovanju, če ga omogoča notranja zakonodaja;
- f) preprečujejo diskriminacijsko odrekanje zdravstvene oskrbe in zdravstvenih storitev ali hrane in tekočin zaradi invalidnosti«.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje sedmega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za zdravje

MZ invalidom zagotavlja učinkovito skrb za njihovo zdravje v okviru ukrepa "razvijanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike, uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije

¹⁰ Primer poslanice ob 25-letnici Zveze Sonček, vir: <http://www.soncek.org/index.htm>

ICF («International Classification of Functioning, Disability and Health») in spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je povečati prožnost zagotavljanja zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov". Čezmejna medresorska delovna skupina je nadaljevala s projektom o inovativnih pristopih k spodbujanju samostojnega življenja, ki je predvideval tudi uvajanje ICF, vendar projekt žal ni bil sprejet na razpisu za strateške projekte evropskega teritorialnega sodelovanja Slovenije in Italije. Nadaljuje pa se raziskovalni projekt "Razvoj in validacija kliničnih orodij, temelječih na mednarodni klasifikaciji funkcioniranja, zmanjšanja zmožnosti in zdravja (2008-2011), ki ga v okviru URI - Soča vodi prof. dr. Helena Burger, prav tako pa tudi sodelovanje v mednarodnem raziskovalnem projektu (2007-2010) "Multidisciplinary Research Network on Health and Disability in Europe (MURINET)". Dejavnosti potekajo tudi na področju publicistične dejavnosti in predstavitev ICF na strokovnih srečanjih.

V letu 2009 je delovna skupina pri MZ začela oblikovati predlog Nacionalnega programa duševnega zdravja. Program vsebinsko zajema promocijo duševnega zdravja, preventivo in obravnavo duševnih motenj in psihosocialno rehabilitacijo oseb s težavami v duševnem zdravju, in torej ne bo določal le zdravstvenega področja (tj. problem obravnavanja in zmanjšanja duševnih motenj), ampak pokriva celotni spekter duševnega zdravja in različne upravne resorje, zato bo treba uskladiti delovanje več sektorjev in politik. Rok za sprejem dokumenta je bil zaradi zahtevnosti in obsežnosti obravnavane problematike podaljšan do junija 2010.

Z namenom ureditve problematike celostne obravnave otrok s posebnimi potrebami so na MZ v letu 2009 oblikovali novo medresorsko delovno skupino za pripravo predloga ureditve problematike otrok s posebnimi potrebami, v katero so imenovani predstavniki resornih ministrstev: za zdravje, šolstvo in šport ter delo, družino in socialne zadeve ter Skupnosti organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami. Glavni nalogi te skupine sta usklajevanje vsebine, ki pomembno vpliva na celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami, predvsem pri pripravi ali pred spremembami predpisov; in medresorsko usklajevanje vseh politik, ki vplivajo na celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami.

V okviru sistemskega urejanja medicinsko-tehničnih pripomočkov je bil v letu 2009 sprejet Zakon o medicinskih pripomočkih (Uradni list RS, št. 98/2009), s katerim bo zagotovljen dostop do medicinskih pripomočkov, ki ustrezajo standardom kakovosti na evropskem trgu in onemogočen dostop do izdelkov, ki ne izpolnjujejo zahtev v zvezi z varnostjo, zmožljivostjo in kakovostjo.

V okviru ukrepa „zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih“ je bila v letu 2009 zaključena "Analiza stanja zdravstvene in socialne pomoči populaciji slepih in slabovidnih oseb v različnih starostnih obdobjih ter načini informiranja", ki zajema oceno odnosov slepih in slabovidnih oseb v njihovem socialnem okolju, dojemanje okolja, vidike zdravstvenih storitev, finančnih prejemkov, dostopnosti v fizičnem okolju, zaposljivosti, izobraževanja, uporabe pripomočkov in priložnosti dejavnosti ter uporabnosti različnih virov informiranja. V jedru predlaganih ukrepov in dejavnosti je zavedanje o njihovih pravicah in možnostih za izboljšanje socialnega in materialnega položaja in celovita informiranost slepih in slabovidnih odraslih in otrok ter njihovih zakonitih zastopnikov. MZ, ki je vodilo projekt, bo gradivo izdalo v knjižni obliki in ga kot informativni pripomoček poslalo strokovnjakom in pristojnim službam, ki skrbijo za ustrezen socialni položaj slepih in slabovidnih oseb.

Za ukrep "sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami" je poročilo pripravil Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: IVZ). IVZ se je vključeval v izvajanje akcijskega programa za invalide tako s svojo redno dejavnostjo na področju zdravstvene statistike, ki poleg zbiranja in analiz razpoložljivih podatkov o zdravju in zdravstvenem varstvu vključuje tudi stalno delo o temeljnih metodoloških vprašanjih in entitetah zdravstvene statistike, s poudarkom na primerljivosti metodologije v okviru EU, kakor tudi z vključevanjem v medresorske skupine in s sodelovanjem v mednarodnih projektih, katerih namen je izboljšati položaj oseb z dolgotrajnimi zdravstvenimi težavami in zmanjšano zmožnostjo/invalidnostjo. Dejavnosti EU in mednarodni projekti, v katerih sodeluje IVZ, so: Evropska anketa o zdravju in zdravstvenem varstvu (EHIS), v kateri smo zbrali odgovore tudi na nekatera posebna vprašanja, povezana s statusom invalida (povezava na spletno stran IVZ <http://www.ivz.si/index.php?akcija=novica&n=1662>); Zdrava leta življenja - sodelovanje v TF HE za razvoj novega kazalnika, ki kaže razmerje med pričakovanimi leti življenja in pričakovanimi leti

zdravja življenja brez omejitev običajnih zaradi zdravstvenih težav (povezava na spletno stran EHEMU, kjer je tudi poročilo za Slovenijo: <http://www.ehemu.eu/index.php?option=reports>).

V letu 2010 bo IVZ v zvezi z razvojem kazalnika Zdrava leta življenja predvidoma vključen v skupni ukrep (joint action EHLEIS), v zvezi s pripravami na uvajanje rednega zbiranja primerljivih podatkov o zmanjšani zmožnosti/invalidnosti v EU pa bo sodeloval v novi skupini Eurostat za statistiko invalidnosti (TFDS).

II.) Univerzitetni rehabilitacijski inštitut – Soča

Rehabilitacija odraslih invalidov-pacientov je zajemala, kakor prejšnja leta, deset programskih sklopov, ki so obravnavali paciente s patologijami (okvare hrbtenjače, možganska kap, nezgodna možganska poškodba in druge okvare možganov, multipla skleroza, druga nevrološka obolenja, poškodbe perifernih živcev, poškodbe mišično-skeletnega sistema, revmatska obolenja, amputacije zgornjih udov, amputacije spodnjih udov). Na oddelku za rehabilitacijo otrok so bili obravnavani otroci z boleznimi in poškodbami vseh omenjenih sklopov in dodatno prirojenih anomalij udov in živčevja ter z razvojnimi motnjami.

Hospitalizirani invalidi so bili obravnavani po načelu celovitega strokovnega, interdisciplinarnega skupinskega dela na terciarni ravni zahtevnosti. Ponovno lahko ugotavljamo, da so zmogljivosti URI - Soča premajhne za potrebe invalidov nekaterih patologij slovenske populacije. Nekateri oddelki, predvsem oddelek za osebe po možganski kapi, oddelek za (re)habilitacijo otrok in za oddelek za invalide po poškodbi in z revmatskimi obolenji, ne zmorejo sprejeti vseh invalidov iz Slovenije, ki so potrebni ustrezne celovite rehabilitacije.

Kljub preseganju obsega storitev nastajajo čakalne dobe do 90 dni v ambulantah rehabilitacijskih služb in za terapije (največ 3 mesece). Težave so tudi s financiranjem, ker Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije zmanjšuje sredstva. Problem je tudi zmanjševanje zaposlovanja in povečanja obsega dela na individualni ravni, kar povzroča veliko obremenjenost zdravstvenih delavcev in ne more prispevati k izboljšanju kakovosti storitev.

V okviru inštituta je bilo organiziranih veliko število dogodkov za prostočasne dejavnosti pacientov, ki jim zvišujejo kakovost življenja (npr. Bolnišnične olimpijske igre za otroke - Bruselj 2009, srečanja otrok s člani društva Tačke pomagačke s šolanimi psi in njihovimi voditelji, športne dejavnosti, obiski bibliobusa kot novost v 2009 za paciente).

Na URI -Soča so v letu 2009 sodelovali z organizacijami za samopomoč, kjer smo za člane društev in bolnike pripravili predavanja o preventivi poškodb ter utrjevanje programov psihosocialne rehabilitacije, ki jih na inštitutu poleg zdravnikov in medicinskega osebja izvajajo tudi psihologi, logopedi in socialni delavci. Delo poteka v okviru rehabilitacije in tudi po rehabilitaciji.

Izboljšave na področju dela s invalidi:

- elektronsko naročanje invalidov,
- elektronski podatki o invalidih na oddelkih za informatorje,
- elektronski dostop do invalidove dokumentacije za člane skupin, ki delajo z invalidi,
- elektronsko beleženje zdravil na oddelkih,
- znan in ustaljen telefonski in elektronski način komunikacije z uporabniki,
- nudenje telefonskih informacij za invalide.

1.1.2009 je bil uveden sistem beleženja zdravil po pacientih. URI - Soča je edina slovenska bolnišnica, ki beleži porabo vseh zdravil (registriranih in neregistriranih). Lekarna je aktivno sodelovala v komisiji, ki je vzpostavila organizacijsko shemo celotnega procesa.

Farmacevtska skrb (v nadaljnjem besedilu: FS) je nova splošna zdravstvena dejavnost, ki kot sestavina enotnega zdravstvenega varstva preprečuje in odpravlja težave, povezane z zdravili. Na neposredni ravni izboljša kakovost bolnikovega življenja, na družbeni pa prispeva k zmanjšanju zbolewnosti in umrljivosti ter omogoča pozitivne ekonomske izide. V lekarni Soča izvajamo FS pri sladkorni bolezni in FS pri hipertenziji. V lekarni enkrat mesečno izvajajo svetovanje in meritve krvnega sladkorja, skupnega holesterola in krvnega pritiska.

Na URI - Soča so v letu 2009 začeli dejavnosti za razširitev sistema kakovosti ISO 9001:2008 na celotno kliniko za fizikalno medicino in rehabilitacijo. Na URI - Soča so v letu 2009 izvajali tudi večje število raziskovalnih projektov in programov.

III.) Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZZZS)

V zvezi z ukrepom pod točko 7.2 je v letu 2009 treba izpostaviti tiste dejavnosti, ki so pomenile neposredno širitev pravic in povečanje dostopnosti za invalide. Koliko sredstev in na katerih področjih se bo izboljšala dostopnost do zdravstvenih programov in storitev sicer ni odvisno izključno od ZZZS, temveč od dogovorov med partnerji pri sklepanju splošnega dogovora in področnih dogovorov. V letu 2009 je bilo na podlagi splošnega dogovora med partnerji dogovorjeno, da se za nujne širitve programov in uvajanje novih terapij pri zdravljenju nameni 6,218 milijona EUR. Od tega je bil največji delež sredstev, in sicer 70 % navedene vrednosti, namenjen onkološki dejavnosti, skupaj s preventivnim programom, diagnostiko in zdravljenjem. Drugih 30 % sredstev, načrtovanih za širitve programov, je bilo namenjenih za:

- povečanje obsega prenosa vodenja antikoagulacijskega zdravljenja v primarno zdravstvo;
- širitve na področju obravnave možganske kapi;
- vključitev dodatnega poživitvenega odmerka cepiva proti oslovskemu kašlju v Program imunoprofilakse in kemoprofilakse.

Skladno s 50. členom Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja ZZZS vsako leto sofinancira zavarovanim osebam z določenimi boleznimi/stanji udeležbo v skupinski ter njim prilagojeni rehabilitaciji, ki jo strokovno vodi ustrezna klinika, inštitut ali drug zdravstveni zavod. Udeleženci skupinske obnovitvene rehabilitacije, ki so večinoma invalidi, imajo zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroške bivanja.

Višina sredstev za sofinanciranje skupinske obnovitvene rehabilitacije je vsako leto določena v finančnem načrtu ZZZS, ki ga sprejme Skupščina ZZZS. V letu 2009 je bilo za ta namen namenjenih 3,311 milijonov EUR za 3.240 oseb in terapevtov, in sicer za paraplegike, paralitike, za bolnike z multiplo sklerozo, bolnike z živčnomišičnimi obolenji, odrasle bolnike s cerebralno paralizo, otroke s cerebralno paralizo, bolnike z najtežjo obliko psoriaze, otroke z juvenilnim revmatoidnim artritisom, sladkorno boleznijo in fenilketonurijo ter otroke s celiakijo. Programe skupinske obnovitvene rehabilitacije izvajajo in organizirajo združenja in društva bolnikov v sodelovanju s klinikami in inštituti.

Na podlagi izvedenega javnega razpisa je ZZZS z izbranimi organizatorji sklenil pogodbe o sofinanciranju programa skupinske obnovitvene rehabilitacije za leto 2009, in sicer:

- Društvo psoriatikov Slovenije,
- Združenje multiple skleroze Slovenije,
- Društvo distrofikov Slovenije,
- Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami,
- Zveza paraplegikov Slovenije,
- Slovensko društvo za celiakijo,
- Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije,
- Društvo paralitikov Slovenije.

Izboljšanje sistemske ureditve področja medicinsko tehničnih pripomočkov

Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki so bile objavljene v Uradnem listu RS številka 7/2009 (v nadaljnjem besedilu: spremembe pravil OZZ) in veljajo od ocenjevanju 14.2.2009, na področju zagotavljanja medicinsko tehničnih pripomočkov prinašajo naslednje spremembe:

Spremembe pravil OZZ v primeru kirurške odstranitve celotne dojke uvajajo poleg prsne proteze še začasno prsno protezo in ortopedski nadržek, če je ortopedski nadržek potreben za ohranitev pravilne drže ramenskega obroča in hrbtenice. Pooblastilo za predpisovanje ostaja na sekundarni ravni.

Pravica do elastičnih kompresijskih nogavic za eno ali obe nogi se s spremembo pravil OZZ razširi še na zavarovane osebe s prirojenim limfedemom. Pooblastilo za predpisovanje ostaja na sekundarni ravni.

Pooblastilo za predpisovanje zahtevnejših in zelo zahtevnih blazin za preprečevanje preležanin tretje in četrte stopnje po Shei je dano napotnemu zdravniku specialistu.

Upravni odbor ZZS bo lahko za predpisovanje posameznih vrst pripomočkov poimensko določil seznam pooblaščenih zdravnikov in na ta način poenostavil nekatere postopke zagotavljanja pripomočkov.

Sprememba pravil OZZ natančneje določa, da je naročilnica za medicinsko tehnični pripomoček veljavna, če jo zavarovana oseba predloži lekarni ali specializirani prodajalni v roku 30 dni od njene izdaje, v primeru izdaje odločbe imenovanega zdravnika ali zdravstvene komisije ali odobritve vzdrževanja in popravil pripomočka pa v roku 30 dni od prejema odločbe ali odobritve.

Predpisanih pripomočkov na naročilnico za medicinsko tehnični pripomoček se ne sme zamenjevati za druge ali podobne pripomočke. Sprememba pravil OZZ dovoljuje izjemo od tega pravila tako, da sme zavarovana oseba, ki se zdravi z inzulinsko črpalko namesto testnih trakov za aparat za določanje glukoze v krvi pri ponudniku prevzeti testne trakove za merilnik v inzulinski črpalki.

Spremembe in dopolnitve Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki so bile objavljene v Uradnem listu RS št. 76/08 (v nadaljnjem besedilu: ZZVZZ-K) in so začele veljati 1.1.2009, v 13. členu določajo, da je zavarovanim osebam v celoti v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja zagotovljena:

- celovita obravnava z zdravljenjem in rehabilitacijo slepote in slabovidnosti v skladu z veljavno klasifikacijo Svetovne zdravstvene organizacije in
- celovita obravnava z zdravljenjem in rehabilitacijo popolne ali zelo težke okvare sluha po Mednarodni klasifikaciji okvar, invalidnosti in oviranosti Svetovne zdravstvene organizacije (1980).

V Uradnem listu RS št. 88/2009 so bile objavljene Spremembe in dopolnitve pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: spremembe pravil OZZ), ki so začele veljati 20.11.2009 in so na področju medicinsko tehničnih pripomočkov prinesle naslednje novosti:

zaradi umestitve električnega skuterja med pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja sta natančneje opredeljeni pravici do aktivnega vozička na ročni pogon in vozička na elektromotorni pogon. Pri vseh zdravstvenih stanjih, ki jih opredeljujejo Pravila OZZ in medicinska merila, je pri upravičenosti do aktivnega vozička na ročni pogon, aktivnega vozička za otroke in vozička na elektromotorni pogon opredeljena nezmožnost hoje in nefunkcionalnost hoje. Pri vozičku na elektromotorni pogon je dodatno merilo zmanjšane mišične moči trupa in vseh štirih udov in zato nezmožnosti uporabe gonil na vozičku za ročni pogon. Pogoji za upravičenost do aktivnega vozička na ročni pogon, aktivnega vozička za otroke ali elektromotornega vozička so sposobnosti za uporabo na javnem mestu, za voziček na elektromotorni pogon in električni skuter pa še ustrezne psihofizične (kognitivne), kar je potrebno zaradi varnosti uporabnikov vozičkov v prometu. Sprememba je začela veljati 1.2.2010.

Do sistemov za stalno merjenje glukoze so upravičene:

- zavarovane osebe - otroci do dopolnjenega sedmega leta starosti s sladkorno boleznijo tipa 1, če pri njih proces razvoja centralnega živčnega sistema še ni zaključen,
- zavarovane osebe s sladkorno boleznijo, sindromom nezavedanja hipoglikemije in hudimi hipoglikemijami ter
- zavarovane osebe - nosečnice s sladkorno boleznijo tipa 1 ali 2,
- zavarovane osebe so ob navedenih pogojih upravičene do sistema za stalno merjenje glukoze, če so na podlagi rezultatov meritev sposobne izvajati ukrepe za doseganje normalnih vrednosti glukoze v krvi (normoglikemije). Sprememba je začela veljati 1.2.2010.

Da bi zagotovili ustrezen razvoj vida na daleč in na blizu, se tudi za otroke s psevdofakijo zagotavlja očala z mnogožariščnimi stekli do 18. leta starosti in ne le do 15. leta, kakor je veljalo do uveljavitve spremembe pravil OZZ. Sprememba je začela veljati 1.2.2010.

Za pridobitev pravice do sistema za dovajanje tekočega kisika pri trajnem zdravljenju s kisikom na domu je veljala določba, po kateri lahko zavarovana oseba pridobi pravico do sistema za dovajanje tekočega kisika, če je trajnostna doba koncentradorja potekla. Sprememba Pravil OZZ pogoj izteka trajnostne dobe črta. Zavarovana oseba, ki ima v uporabi koncentrador kisika in izpolnjuje pogoje za pridobitev sistema za dovajanje tekočega kisika, lahko pred iztekom trajnostne dobe koncentradorja

kisika tega zamenja za sistem za dovajanje tekočega kisika. O upravičenosti na predlog zdravnika specialista odloča imenovani zdravnik ZZZS. Sprememba je začela veljati 20.11.2009.

Seznam pripomočkov, ki se izposojajo, je spremenjen tako, da izmed blazin za preprečevanje preležanin ostaja predmet izposoje le še standardna posteljna blazina. Iz izposoje se črtata tudi električni stimulator pri inkontinenci urina in počivalnik. Navedeni pripomočki se zagotavljajo kot individualna pravica zavarovanih oseb. Sprememba je začela veljati 20.11.2009.

Na podlagi sprememb in dopolnitev Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS št. 76/2008) je bil dne 14.7.2009 s predstavniki dobaviteljev sklenjen dogovor o preskrbi z medicinskimi in tehničnimi pripomočki za obdobje 2009 – 2011 (v nadaljnjem besedilu: dogovor o MTP) in izveden Javni razpis za izvajanje programov izdaje in izposoje medicinsko tehničnih pripomočkov zavarovanim osebam. Na podlagi sklepa o izbiri dobaviteljev, ki ga je sprejel Upravni odbor ZZZS dne 28.1.2010, bodo območne enote ZZZS z izbranimi dobavitelji (lekarnе, specializirane prodajalne, optiki) do konca meseca februarja 2010 sklenile pogodbe. Nove pogodbe bodo začele veljati 1.3.2010. S sklenitvijo novih pogodb bo ZZZS na novo uredil pogodbeno razmerja in prvič bodo sklenjene pogodbe tudi z optiki.

Pogodbeni dobavitelji, ki bodo po 1.3.2010 izdajali in izposojali medicinsko tehnične pripomočke v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja, morajo vsa izdajna mesta označiti s posebnimi novimi zelenimi nalepkami ZZZS »Pogodbeni dobavitelj medicinsko-tehničnih pripomočkov«, ki označujejo, da gre za dobavitelja MTP v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja. Seznam pogodbenih dobaviteljev bo od 1.3.2010 dalje objavljen na spletni strani ZZZS, in sicer ločeno za javne in zasebne lekarnе, specializirane prodajalne in optike po sedežu območnih enot zavoda. Ločeno bo objavljen tudi seznam izposojevalnic in vrst pripomočkov, ki jih izposojajo.

IVZ je izdal obrazec »Naročilnica za medicinski pripomoček, očala, leče«. »Bela naročilnica« je namenjena predpisovanju pripomočkov, kadar se ugotovi potreba po pripomočku, do katerega zavarovana oseba zaradi neizpolnjevanja medicinskih meril ni upravičena v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja ali kadar gre za pripomoček, ki ni pravica iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Način naročanja bele naročilnice in navodila o predpisovanju pripomočkov na belo naročilnico sta objavljena na spletni strani Inštituta za varovanje zdravja RS na povezavi:

<http://www.ivz.si/index.php?akcija=novica&n=2079>.

S 1.3.2010 bodo izposojajo pripomočkov na območju celotne države začeli izvajati pogodbeni dobavitelji, izbrani na javnem razpisu. Vsi pripomočki, ki jih zavarovane osebe prejmejo v izposoji do vključno 28.2.2010, postanejo s 1.3.2010 individualna last zavarovane osebe. Pripomočkov, izposojenih do vključno 28.2.2010, se ne vrača starim izposojevalnicam, kakor se jih tudi ne vrača novim izposojevalnicam. Podlaga za takšno ureditev je v dopolnjenem določilu 216. člena Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki so jo prinesle spremembe in dopolnitve, objavljene v Uradnem listu RS št. 88/2009. Za prejete pripomočke v izposoji do 28.2.2010 bo ZZZS zagotavljal popravila in vzdrževanje do izteka trajnostne dobe pripomočka.

S 1.3.2010 so na področju zagotavljanja pripomočkov za izboljšanje vida še tri pomembne spremembe, in sicer:

- v veljati začne šifrant, ki je določen z novo skupino »19. Pripomočki za izboljšanje vida«.
- optike, ki z ZZZS ne bodo imele sklenjene pogodbe na podlagi Javnega razpisa MTP 2010 za pripomočke iz skupine 19 Pripomočki za izboljšanje vida, teh ne bodo mogle izdajati v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja,
- zavarovane osebe ne bodo mogle uveljaviti povračil stroškov za očala in kontaktne leče, predpisane po 1.3.2010.

Zavarovanim osebam so natančni podatki v zvezi s pravicami do posameznih vrst medicinsko tehničnih pripomočkov, vključno s pogoji, ki jih mora izpolnjevati zavarovana oseba, pooblastili za predpis, postopkom uveljavljanja pravice in standardi, ki so določeni za posamezne vrste medicinsko tehničnih pripomočkov, dostopni na spletni strani ZZZS.

Ocena uresničevanja sedmega cilja:

»Države ... priznavajo invalidom pravico do najvišjega dosegljivega zdravstvenega standarda brez diskriminacije zaradi invalidnosti. Države ... sprejmejo vse ustrezne ukrepe, da invalidom

zagotavljajo dostop do zdravstvenih storitev, primernih njihovem spolu, vključno z zdravstveno rehabilitacijo¹¹. Ta dolžnost države je zapisana tudi v Resoluciji o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008 - 2013 "Zadovoljni uporabniki in izvajalci zdravstvenih storitev" MZ, ZZZS in URI - Soča so v svojih pisnih gradivih poročali o uresničevanju vseh devetih ukrepov za izboljšanje dostopnosti do kakovostnih zdravstvenih programov in storitev za invalide.

8. CILJ: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi

Z uresničevanjem osmega cilja se želijo »oblikovati podlage za vodenje kulturne politike za področje polnega uresničevanja kulturnih pravic invalidov in zagotoviti enake možnosti za njihovo udeležbo v kulturnem življenju, ki se osredotočajo na dva pristopa:

- institut pozitivne diskriminacije ob upoštevanju posebnih potreb pri dostopu do kulturnih dobrin in
- institut vključevanja, s katerim se uresničuje skrb za enakopravno vključevanje invalidov v družbeno kulturno življenje«, kakor je zapisano v uvodu k temu cilju v Akcijskem programu. Smiselno enako je zapisana pravica do sodelovanja v kulturnem življenju tudi v 30. členu Konvencije o pravicah invalidov.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje osmega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za kulturo

Na področju varstva slovenske kulturne dediščine velja še posebej omeniti strokovno srečanje Muzeoforum v Cankarjevem domu aprila 2009 na temo »Kako zagotoviti dostopen muzej«. V juliju in avgustu 2009 so na I. programu Radia Slovenije predvajali dve radijski oddaji o fizični dostopnosti in dostopnosti programskih vsebin za gibalno in senzorno ovirane obiskovalce slovenskih muzejev. V okviru mednarodnega projekta Vseživljenjsko učenje – Grundtvig so za potrebe Muzeja novejšje zgodovine Celje izdelali publikacijo in iPod z virtualnim vodičem po muzejskih razstavah za gluhe in naglušne obiskovalce. Konec novembra 2009 je bila izdana strokovna publikacija z naslovom »Dostopen muzej – smernice za dobro prakso«. V letu 2009 je bilo v slovenskih muzejih izvedenih veliko vodstev po razstavah, muzejskih delavnic in predavanj, ki so bila namenjena slepim in slabovidnim, gluhim in naglušnim ter gibalno oviranim obiskovalcem muzejev (za več informacij glej prilogo 2). Izvajajo se tudi konkretni ukrepi glede dostopnosti muzejev za gibalno in senzorno ovirane, kakor so izdelava klančin, gradnja dvigal, izdelava kopij predmetov, ki jih je moč otipati, priprava avdiovodnikov za slepe, ponekod tudi priprava zloženek in napisov o vsebini in pomenu predmetov v Braillovi pisavi in/ali povečanem tisku. Slaba stran je, da so stavbe nekaterih muzejev in njihovi razstavni prostori še vedno nedostopni za invalide na invalidskih vozičkih (še zlasti razstave v gornjih nadstropjih starih zgradb).

Ocena uresničevanja osmega cilja:

Poročilo o uresničevanju osmega cilja, ki ima enajst ukrepov, je v tem besedilu krajše, vendar je podrobno obrazloženo v prilogi 2: Prispevek MK k večji kakovosti življenja invalidov v letu 2009 in odraža odgovornost države za urejanje tega področja. »Države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do sodelovanja v kulturnem življenju enako kot drugim in sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom zagotavljajo dostop do:

- a) kulturnega gradiva v dostopnih oblikah;
- b) televizijskih programov, filmov, gledaliških predstav in drugih kulturnih dejavnosti v dostopnih oblikah;

¹¹ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 25. člen, prvi odstavek

- c) krajev, v katerih potekajo kulturne prireditve ali storitve, kot so gledališča, muzeji, kinematografi, knjižnice in turistične storitve, in po možnosti dostop do spomenikov in kulturnih spomenikov in krajev državnega pomena«¹².

9. CILJ: invalidom zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih

»Države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom enako kot drugim omogočajo sodelovanje pri rekreacijskih, prostočasnih in športnih dejavnostih:

- a) za spodbujanje in uveljavljanje najširšega mogočega sodelovanja invalidov v športnih dejavnostih na vseh ravneh;
- b) za zagotovitev možnosti, da invalidi organizirajo, razvijajo in sodelujejo pri športnih in rekreacijskih dejavnostih za invalide in jim v ta namen enako kot drugim omogočajo ustrezno izobraževanje, vadbo in sredstva;
- c) da jim omogočajo dostop do krajev, na katerih potekajo športne, rekreacijske in turistične dejavnosti;
- d) da zagotavljajo invalidnim otrokom enako kot drugim sodelovanje pri igri, rekreaciji in prostočasnih in športnih dejavnostih, vključno z dejavnostmi v šolskem sistemu;
- e) da zagotavljajo invalidom dostop¹³ do storitev tistih, ki organizirajo rekreacijske, turistične, prostočasne in športne dejavnosti«

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje devetega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Za osebe z motnjo v duševnem razvoju je organizirana specialna olimpijada, kjer se osebe z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju v enakopravnem športnem boju pomerijo s sebi enakimi. S tem se ohranjajo psihofizične sposobnosti in vsesplošna socializacija oseb z motnjami v duševnem razvoju.

V letu 2009 je bilo v Sloveniji organiziranih več regijskih iger specialne olimpijade, igre MATP, Slovenci pa so se udeležili tudi zimskih svetovnih iger v ZDA.

Ocena uresničevanja devetega cilja:

Gibanje, igra in športne dejavnosti so za invalide pomembni, saj krepijo njihovo življenjsko moč, samopodobo in socialno vključenost. Šport je hkrati sredstvo za rehabilitacijo. Vsem tistim, ki jih šport še posebej zanima, je treba omogočiti tudi tekmovanja. Cilj je zagotavljanje takih ukrepov, da imajo invalidi pri športu in športni rekreaciji enake možnosti ter si s tem izboljšajo kakovost življenja. Šport in športna rekreacija morata postati sestavni del vsakega izobraževanja in rehabilitacije, je zapisano v uvodu k devetemu cilju Akcijskega programa. Deveti cilj se uresničuje. Začetek dejavnosti v povezavi z gradnjo športne dvorane za invalide pri URI - Soča precejšen prispevek k uresničevanju devetega cilja. Vendar v okviru tega ukrepa še vedno obstaja neprilagojenost komunikacijsko dostopnih športnih objektov (displeji, oznake) za senzorne invalide.

10. CILJ: invalidom zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti

Kazalci za ukrepe:

- trajna duhovna oskrba invalidov in
- posebno financiranje izdajanja verske in duhovne literature.

¹² Konvencija OZN o pravicah invalidov, 30. člen, prvi odstavek

¹³ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 30. člen, peti odstavek

Ocena uresničevanja desetega cilja:

MDDSZ ni prejelo nobene informacije o uresničevanju tega cilja, zato v poročilu za leto 2009 ne more poročati o njegovem nadaljnjem uresničevanju. Temu cilju bo zato moralo nameniti poglobljeno pozornost ob pripravi poročila za leto 2010 in v zbiranje delnih poročil vključiti tudi registrirane verske skupnosti, ki delujejo v Sloveniji. Lahko pripomnimo, da je dostopnost do verskih vsebin s tolmačem in indukcijsko zanko še vedno omejeno in da se še ni začelo izdajanje verske in duhovne literature za senzorno ovirane.

11. CILJ: krepitev delovanja invalidskih organizacij

Ocena uresničevanja enajstega cilja:

Standardna pravila OZN za izenačevanje možnosti invalidov¹⁴ v 18. členu nedvoumno določajo zavezo državam, da »priznajo pravico organizacij invalidov, da predstavljajo invalide, ... priznavajo posvetovalno vlogo organizacij invalidov pri odločanju o invalidskih zadevah, ... vzpostavijo stalni dialog z organizacijami invalidov in zagotovijo njihovo sodelovanje pri oblikovanju vladne politike«. V Sloveniji imajo invalidske organizacije skoraj stoletno zgodovino. Kot prostovoljne in neprofitne organizacije, ki delujejo kot društva v javnem interesu in jih ustanovijo invalidi in drugi posamezniki, ne uresničujejo samo v Standardnih pravilih poudarjene vloge, temveč so tudi nepogrešljivi dopolnilni del javne službe na tem področju. Invalidske organizacije izvajajo posebne socialne programe in storitve, utemeljene na značilnostih posameznih invalidnosti in pravnem ali družbenem statusu invalidov. Poleg naštetih nalog opravljajo še vrsto drugih dejavnosti, ki prispevajo k polnovrednemu sodelovanju invalidov v družbenem življenju in jih namesto njih ne bi – in jih tudi ne bi mogel izvajati – nihče drug. Če upoštevamo, da je delež sredstev za denarne prejemke ali za plačilo storitev, ki so socialna pravica in se izplačujejo iz javnih sredstev, omejen, postaja poslanstvo invalidskih organizacij še toliko pomembnejše! MDDSZ je dosledno spoštovalo in upoštevalo vlogo invalidskih organizacij in se posvetovalo o vseh ključnih zadevah z reprezentativnimi organizacijami in NSIOS.

12. CILJ: odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi

Konvencija o pravicah invalidov jasno opredeljuje, kaj je diskriminacija zaradi invalidnosti: »pomeni vsako razlikovanje, izključevanje ali omejevanje zaradi invalidnosti z namenom ali posledico zmanjšanja ali izničevanja enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju. Vključuje vse oblike diskriminacije, tudi odklonitev primerne prilagoditve«¹⁵. Preprečevanje diskriminacije in zagotavljanje enakih možnosti je, kakor je navedeno že v uvodu poročila, ena izmed prednostnih tem slovenskega predsedovanja Evropski uniji. Tudi zaradi tega je v resoluciji o položaju invalidov v Evropski uniji¹⁶ kar štirinajstkrat zapisana zahteva za odpravo in preprečevanje vseh oblik diskriminacije invalidov.

Med dejavnostmi, ki so bile v Sloveniji v letu 2009 opravljene za uresničevanje dvanajstega cilja API, velja izpostaviti naslednje:

I.) Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Z vidika uresničevanja cilja: odkrivanje in preprečevanja nasilja ter diskriminacije nad invalidi je bila kot nadgradnja Zakona o preprečevanju nasilja v družini (Uradni list RS, št. 16/08) sprejeta Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 (Uradni list RS, št. 41/2009).

¹⁴ Resolucija št. 48/96

¹⁵ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 2. člen

¹⁶ Resolucija Sveta Evropske unije in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta dne 17. marca 2008 o položaju invalidov v Evropski uniji, Uradni list EU, 2008/C75/01

Resolucija je dokument, ki zajema široko problematiko nasilja v družini. Posebno pozornost namenja nasilju nad skupinami, ki so nasilju še zlasti izpostavljene: otroci, ženske, starejši, invalidi in osebe, ki zaradi posebnih okoliščin niso sposobne skrbeti zase. Dokument upošteva posebne potrebe žrtev in njihove osebne okoliščine. V okviru poglavja Pomoč osebam z izkušnjo nasilja resolucija posebej in izrecno opredeljuje cilj: »Prilagoditev ali ustanovitev novih varnih hiš in kriznih centrov starejšim, gibalno oviranim, uporabnikom s težavami v duševnem zdravju in takim s posebnimi potrebami.« Posebna pozornost je bila torej usmerjena tudi na potrebe invalidov.

Tudi v zvezi s strategijo ureditve problematike stanovanjskega vprašanja ob nasilju v družini, ki jo opredeljuje resolucija, je bila pozornost usmerjena tudi na invalide in osebe s posebnimi potrebami. Nasilje v družini bi namreč morali upoštevati kot okoliščino, ki zahteva hitro in začasno rešitev stanovanjskega vprašanja. V Sloveniji je velika potreba po dodatnih prehodnih bivalnih enotah, v katere bi se lahko umaknile uporabnice po koncu bivanja v varnih hišah, ker zaradi obstoječih okoliščin še nimajo urejenega stanovanjskega problema in so v slabem socialno-ekonomskem položaju, bodisi zaradi slabih zaposlitvenih možnosti ali dolgotrajnih sodnih postopkov. Možnost nastanitve v bivalnih enotah je treba zagotoviti tudi za primere, ko se morajo pred nasiljem umakniti ženske s sinovi, starimi 15 let ali več (v varnih hišah smejo bivati fantje le do 14. leta starosti), ter tistimi, ki imajo posebne potrebe, zaradi katerih ne morejo bivati skupaj z drugimi.

Prav tako je treba poudariti, da so bili na podlagi 10. člena Zakona o preprečevanju nasilja v družini sprejeti podzakonski akti, in sicer Pravilnik o sodelovanju organov ter od delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (Uradni list RS, št. 31/09), ki ga je pripravilo MDDSZ, ter Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (Uradni list RS, št. 104/09), ki ga je pripravilo MŠŠ v soglasju z MDDSZ.

V letu 2009 je bi sprejet tudi Akcijski načrt za izvajanje programa za otroke in mladino v Republiki Sloveniji 2009–2010 (Vlada RS ga je sprejela 10. 12. 2009), ki namenja pozornost otrokom s posebnimi potrebami in npr. določa, da je treba družinam otrok in mladih s posebnimi potrebami zagotavljati večjo stopnjo strokovne mobilne individualne pomoči na domu. Njihove posebne potrebe gre upoštevati pri priznavanju višje stopnje finančnih in storitvenih pomoči, ki temelji na posebnem položaju otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin. Določa tudi, da morajo centri za socialno delo posebno pozornost nameniti učinkovitejšemu informiranju in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami. V okviru cilja zmanjšati revščino in socialno izključenost je treba upoštevati posebni položaj družin, ki imajo otroke s posebnimi potrebami. Zagotoviti je treba sistemski pristop pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami. Zagotavljati je treba enake možnosti za vzgojo in izobraževanje ter krepitev dostopnosti izobraževanja. Pri zagotavljanju ponudbe za preživljanje prostega časa je posebno pozornost treba nameniti otrokom in mladim s posebnimi potrebami.

Ocena uresničevanja dvanajstega cilja:

API v uvodu k dvanajstemu cilju izpostavlja, da so zaradi svoje posebne in različne invalidnosti, ki je posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar ali motenj v duševnem razvoju, invalidi še toliko bolj izpostavljeni različnim oblikam spolnega, psihičnega, verbalnega in fizičnega nasilja in oblikam nehumanega ali ponižujočega ravnanja, kaznovanja, mučenja, izkoriščanja ali zlorab. Slovenija je v letu 2009 kot nadgradnjo Zakonu o preprečevanju nasilja v družini sprejela Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009 - 2014. Na podlagi 10. člena Zakona o preprečevanju nasilja v družini so bili sprejeti še podzakonski akti, in sicer Pravilnik o sodelovanju organov ter od delovanju centrov za socialno delo, različnih strokovnih skupin in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini ter Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode. V letu 2009 je bi sprejet tudi Akcijski načrt za izvajanje programa za otroke in mladino v Republiki Sloveniji 2009 - 2010. Torej lahko zagotovo rečemo, da se dvanajsti cilj uresničuje, žal pa ob tem ostaja dejstvo, kakor je navedeno že v poročilu za leti 2007 in 2008, da ukrepi, zapisani v dvanajstem cilju, tudi do leta 2013 ne bodo v celoti uresničeni – zato ostajata temeljni cilj in ključna prednostna naloga Akcijskega programa zagotavljanje enakih možnosti in preprečevanje diskriminacije invalidov temelja vseh politik in ukrepov.

POROČILO PREDSTAVNIKOV NACIONALNEGA SVETA INVALIDSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE - NSIOS

Uvod

Poročilo je pripravljeno na podlagi podrobne analize ciljev in pripadajočih ukrepov Akcijskega programa in primerjave s Poročilom o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2007 - 2013 za leto 2008. Reprezentativne in druge invalidske organizacije, ki v Sloveniji delujejo na državni ravni, so dokaj enotne glede ocenjevanja invalidskega varstva v Republiki Sloveniji, saj se tovrstna problematika ne nanaša zgolj na izvajalce določenih posebnih socialnih programov, ampak se predvsem nanaša na kakovost življenja invalidov.

Treba je izpostaviti predvsem tista področja, na katerih bi bilo po oceni invalidskih organizacij mogoče storiti še več:

- še vedno ni Zakona o izenačevanju možnosti invalidov, ki bi ga morala Vlada RS glede na program za leto 2009 obravnavati že 15.12.2009, sprejet pa bi moral biti najpozneje do 15.5.2010. Kljub temu, da se s tem odmika ureditev nekaterih pomembnih pravic, kot npr. osebna asistenca, ureditev prevozov in drugih pogojev za izenačevanje možnosti invalidov, pa je spodbudno dejstvo, da je bil zakon 1.12.2009 dan v javno obravnavo;
- prav tako je odloženo sprejemanje Zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo, ki je prav tako v načrtu šele za konec leta 2010;
- zaskrbljujoče je tudi dejstvo, da invalidsko področje ni dovolj zastopano v osnutku nacionalnega programa za preprečevanje nasilja v družini;
- kljub temu, da je Ustavno sodišče izdalo sklep o nujnosti ureditve področja skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju, se na tem področju ni nič zgodilo;
- izražamo upravičeno zaskrbljenost glede razvojne vizije invalidskega zavarovanja v Sloveniji, saj so bili s pristojnega Direktorata za delovna razmerja in pravice iz dela samo predstavniki Zveze delovnih invalidov Slovenije, medtem ko drugi predstavniki NSIOS niso bili povabljeni k skupnemu oblikovanju dokumenta »Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji – Varna starost za vse generacije«, čeprav je tudi za druge skupine invalidov ta zakon zelo pomemben. Poleg tega najavljena reforma konkretno posega na področje invalidskega varstva, saj krči nekatere značilne socialne pravice, ki jih zagotavlja invalidsko zavarovanje. Zagotavljanje finančne vzdržnosti pokojninskega zavarovanja ne more in ne sme biti razlog za ukinjanje teh pravic in njihovo nadomeščanje s t.i. socialnimi transferji na področju socialnega skrbstva;
- ker je delovanje invalidskih, humanitarnih in športnih organizacij skoraj v celoti odvisno od stabilnega javnega financiranja preko Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (v nadaljnjem besedilu: FIHO) in Fundacije za šport (v nadaljnjem besedilu: FŠO), odločno nasprotujemo predlagani spremembi zakona o igrah na srečo, ki v 3. a členu ne določa, da se koncesijska sredstva za prirejanje spletnih iger na srečo namenjajo za potrebe delovanja invalidskih, humanitarnih in športnih organizacij, saj omenjena nedorečena rešitev omogoča tudi njihovo odvzemanje in preusmerjanje za druge družbene potrebe;
- v letu 2009 smo na področju prirejanja iger na srečo zabeležili močan vdor tujih prirediteljev spletnih iger na srečo. Zaskrbljeni smo nad tem, da država ni uporabila potrebnih mehanizmov za preprečevanje teh vdorov, kar je imelo za posledico zmanjšanje koncesijskih dajatev Loteriji Slovenije in Športni loteriji, ki se nakazujejo v obeh navedenih fundacijah zaradi neposrednega financiranja celotnega delovanja invalidskih, športnih in humanitarnih organizacij.

Menimo, da je bilo na področju invalidskega varstva v letu 2009 uresničenih tudi nekaj izredno pozitivnih ukrepov, in sicer:

- Zakon o izenačevanju možnosti za invalide je bil 1.12.2009 dan v javno obravnavo;
- v Portorožu je bila 26. in 27. oktobra organizirana mednarodna konferenca Sveta Evrope s tematskim naslovom »Staranje in invalidnost – spodbujanje človekovih pravic invalidov in

starejših«. Pri pripravi konference so s predstavniki MDDSZ sodelovali tudi predstavniki NSIOS. Sklepi konference bodo vključeni v API 2007 – 2013;

- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je 16.3.2009 sprejelo sklep o imenovanju delovne skupine za pripravo predloga Zakona o osebni asistenci.

CILJ 1: v družbi povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah

Ukrepi:

1.1 Ocenjujemo, da je bilo v letu 2009 na področju ozaveščanja o pravicah invalidov preko NSIOS izvedenih nekaj pomembnih ukrepov, ki upoštevajo določila Konvencije o pravicah invalidov ter sistemske zakonodaje s področja invalidskega varstva, in sicer:

v času volitev v Evropski parlament je NSIOS organiziral širšo javno kampanjo o zagotavljanju političnih pravic invalidov. Za ozaveščanje o dostopnosti volišč, volilnih postopkov, sredstev in gradiv za invalide je NSIOS v času volitev v Evropski parlament priredil televizijski spot Evropskega invalidskega foruma (EDF) z naslovom »Glasovi invalidov morajo biti upoštevani«, ki so ga predvajale naslednje televizijske hiše: slovenska nacionalna televizija (RTV Slovenija), spletna televizija, Proplus ter TV 3. Izdelana sta bila tudi 30 - sekundni radijski oglas, ki je bil predvajan na dvanajstih slovenskih radijskih postajah – tudi na Radiu Slovenija — ter spletni članek, ki je bil objavljen na večjih slovenskih internetnih portalih, vključno s spletno stranjo www.nsios.si ter multimedijским centrom RTV Slovenija.

Ob praznovanju mednarodnega dne invalidov 3. decembra so glavni slovenski časniki (Delo, Dnevnik, Večer, Nedeljski dnevnik) na prvih straneh objavili oglas, ki ga je posebej za to priložnost pripravil NSIOS. Oglas je vsebinsko zajemal slogan mednarodnega dneva invalidov 2009 »Ustvarjamo pogoje za neodvisno življenje invalidov«, hkrati pa jasno opozoril na to, da praznovanje mednarodnega dne invalidov ne more biti vezano le na ta dan, temveč se morajo dejavnosti tega dne izvajati vse leto.

Poleg tega pozitivno ocenjujemo tudi naslednje ukrepe:

Z mesecem decembrom 2009 so na 3. programu RTV Slovenija osrednja poročila opremljena s tolmačem za slovenski znakovni jezik, kar gluhim in naglušnim omogoča dostop do teh pomembnih vsakodnevnih informacij.

Ob volitvah v Evropski parlament, ki so bile v Sloveniji 7. junija 2009, smo opazili večjo informiranost glede možnosti prilagojenega glasovanja na volitvah in boljšo informiranost in usposobljenost lokalnih volilnih komisij glede uporabe volilnih pripomočkov za invalide. Oddaje o predvolilni kampanji so imele s tolmača, ki je prevajal v slovenski znakovni jezik, a so bili predvajane z enodnevnim zamikom v ne najbolj gledanem terminu (ponovitve oddaj ob 11.30).

Maja in junija je Zavod RS za zaposlovanje izvedel več brezplačnih delavnic na temo »Finančne spodbude delodajalcem za zaposlitev invalidov, drugi ukrepi in pomoč ESS«.

1.2 Glede tega ukrepa izpostavljamo naslednje:

V lanskem poročilu smo posebej izpostavili medijsko ignoriranje invalidov in njihovih zastopnikov posebej ob sprejemu pri predsedniku Republike Slovenije dr. Danilu Türku in predsedniku Državnega zbora RS dr. Pavletu Gantarju ob praznovanju mednarodnega dne invalidov 3. decembra 2008. V letu 2009 so nekateri mediji poskušali zlonamerno škandalizirati izgradnjo dvigala za invalide in starejše v predsedniško - vladni palači. Takšno ravnanje ocenjujemo za neetično in neskladno z nameni Akcijskega programa ter Konvencijo o pravicah invalidov. Gre za podjetje Žurnal Media, ki je v tiskani obliki brezplačnika Žurnal 5. in 6. oktobra 2009 objavilo članka z navedeno vsebino.

Ob letošnjem praznovanju mednarodnega leta invalidov je bila medijska odzivnost nekoliko boljša, vendar smo še vedno opazili pomanjkljivo informiranje ali ignoriranje tega dogodka v osrednjih tiskanih dnevnikih časopisih.

Še vedno je močno tudi negativno poročanje o invalidskih temah, ki se kaže predvsem kot nesmiselno, a vendar načrtno obračunavanje z invalidi na nekaterih spletnih straneh, pri čemer je ključni nosilec tega ravnanja majhna skupina posameznikov invalidov.

Opažamo, da so v javnosti obravnavane in po nepotrebnem izpostavljene predvsem negativnosti glede invalidskih zadev, pozitivne primere pa se večinoma ignorira. V primerjavi z drugimi »manjšinskimi« temami vsebine s področja delovanja invalidov in invalidskih organizacij niso predstavljene dovolj obširno in načrtno. To gotovo ni v skladu z Akcijskim programom niti z atensko deklaracijo Mediji in invalidi. Ob tem se invalidov ne ozavešča o dostopnosti do informacij (npr. gluhih in slepih), saj je velika večina programa na javni RTV še vedno nedostopna gluhim in naglušnim.

CILJ 2: vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje skupnosti ter sodelujejo v njej

Ukrepi:

2.1 Kljub temu, da se ustanavljajo stanovanjske in bivalne skupnosti, se ta ukrep za osebe z motnjami v duševnem razvoju (v nadaljnjem besedilu: OMDR) še vedno ne izvaja v zadostnem obsegu.

2.2 Za OMDR se nič ne spreminja.

2.3 Ta cilj je za OMDR trenutno povsem nedosegljiv. Za gluhe osebe je življenjskega pomena dobra komunikacija. Zagotovitev dostopnosti do socialnih storitev in programov na domu ali v skupnosti (domovi za starejše), vključno z osebno asistenco, so osebam z okvaro sluha nedostopni, v kolikor se ne zagotovi ustrezna vrsta in oblika komuniciranja. Ker so storitve za gluhe zaradi zagotavljanja ustreznega načina sporazumevanja preko tolmača za izvajalce dražja, se izogibajo gluhim in naglušnim osebam. Zagotoviti storitev pomoči in oskrbe na domu se lahko izvede tudi z ustrezno obliko sporazumevanja – v znakovnem jeziku s pomočjo tolmača. Gluha oseba v domu za starejše je izolirana ter zaradi socialne izolacije nima ustreznih razmer. Kljub temu, da smo že v lanskem poročilu predlagali, da se v domovih za starejše ustanovijo posebni oddelki za gluhe, ki bi gluhim omogočali medsebojno komunikacijo in druženje, do danes še niso ustanovljeni. Takšna rešitev je neizogibno potrebna tudi na strukturni ravni. Zagotoviti je treba sistemsko ureditev enot za starejše gluhe in naglušne ali ustanoviti posebne domove za starejše gluhe in naglušne. Zaradi socialne in komunikacijske izolacije beležimo večje stiske ljudi z okvaro sluha.

2.4 Tega ukrepa v Sloveniji nihče načrtno ne obravnava ali izvaja, prav nasprotno pa se institucionalni sistem krepi.

2.7 Za osebe z OMDR na tem področju ni storjeno nič.

2.8 Projekt Občina po meri invalida je zelo pomemben za ustvarjanje prijaznega družbenega okolja, saj uveljavlja načela Konvencije o pravicah invalidov. Projekt Občina po meri človeka naj postane zavezujoč za vse občine v Republiki Sloveniji kot preizkušena metodologija za uresničevanje pravic invalidov. Posebno pomembno je, da je Zveza delovnih invalidov Slovenije kot največja reprezentativna invalidska organizacija podelila MOL 5.11.2009 listino »Občina po meri invalidov«, kar je edini tak primer v letu 2009, kar kaže na prenizko ozaveščenost o potrebah invalidov na ravni lokalnih skupnosti.

CILJ 3: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij

Ukrepi:

3.1 Obnavljanje objektov ne poteka v skladu z Zakonom o graditvi objektov in pravilnikom, saj ni svetlobnih in drugih indikatorjev, ki gluhim in slepim omogočajo neoviran dostop in uporabo, prav tako ni indukcijskih zank za naglušne (zdravstveni domovi, domovi za starejše in drugi javni objekti).

Pomemben napredek pomeni odločba Ustavnega sodišča RS (Uradni list RS, št. 77/2009) o spremembi 4. člena pravilnika o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavb. To je bilo doseženo v sodelovanju med Svetom za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir pri MOL in NSIOS.

3.4 in 3.6 Primer poslabšanja stanja je Ljubljanski potniški promet, kjer še vedno ni v celoti vzpostavljen sistem najave postajališč, kar bi slepim omogočalo sprejemanje govorno podprte informacije. Tudi na avtobusih, v katerih se ta sistem uporablja, bodisi ni vklopljen ali pa so glasovne najave postajališč premalo glasne. Zato predlagamo, da se določi glasovna jakost za posamezne vrste avtobusov in da se uporaba najav nadzira. Zaskrbljujoča je tudi nestrpnost šoferjev in potnikov v zvezi glasovnimi najavami, medtem ko na drugi strani reklamna sporočila, ki se predvajajo preko novih displejev, večkrat preglasijo najave. Sredstva javnega prevoza tudi niso opremljena z displeji za sprejemanje informacij v tehniki, prilagojeni za gluhe in naglušne.

3.7 Pri volitvah še vedno ni bilo gradiva v lahko berljivi tehniki. V zvezi z odločanjem na državni ali lokalni ravni tudi ni prilagoditev za gluhe ali gluhoslepe in ni poskrbljeno za tolmača na volilnih in drugih prireditvah.

3.8 Tolmača ali podnapisov na javni RTV ni v zadovoljivem obsegu, zato so te informacije gluhim in naglušnim nedosegljive (oddaje v živo so popolnoma nedostopne). Izjema je uvedba tolmača pri osrednjih poročilih na 3. programu RTV SLO.

3.12 Poročilo API 2007 - 2013 za leto 2007 na 13. strani omenja ustanovitev posebne komisije, »ki bo spremljala in analizirala dostopnost do fizičnega okolja, prevoza, informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami in sistemi, ter do drugih objektov, naprav in storitev, ki so namenjene javnosti ali se zanjo opravljajo v mestu in na podeželju«. V letu 2009 ta komisija, kljub opozorilu NSIOS ob poročilu za 2007 in 2008, še ni bila ustanovljena.

3.14 V skladu z zakonom o uporabi slovenskega znakovnega jezika so programi v izobraževalnih institucijah (integraciji) gluhim študentom nedostopni. Vsi dogovori z Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo glede uredbe niso obrodili rezultatov, ki bi gluhim študentom omogočal nemoten študij.

3.17 V letu 2009 je bil na podlagi pilotskega projekta Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ustanovljen klicni center za gluhe in naglušne za dajanje javnih informacij v slovenskem znakovnem jeziku preko video klica, ki ga omogoča prenosni telefon ali osebni računalnik.

3.18. Večina izdelkov se še vedno ne označuje z Braillovo pisavo. Izjema so le zdravila.

CILJ 4: na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje

Ukrepi:

4.1 Za OMDR je ta cilj le deklarativni cilj. Dobro je, da so na Univerzi v Mariboru in Primorski univerzi sprejeli pravilnik za obravnavo študentov invalidov. Prizadevamo si, da bi podoben pravilnik sprejela tudi Univerza v Ljubljani. Za gluhe je ključna vzpostavitev individualiziranega programa za gluhe in naglušne, ki bi priznaval in temu primerno tudi financiral prilagoditve za gluhe in naglušne, kakor so tehnični pripomočki, tolmač, zapisnikar itd.

4.2 Žal ta cilj tudi v letu 2009 ostaja samo črka na papirju.

4.3 Kljub velikim naporom Zveze Sožitje se že več let ni nič zgodilo. Za gluhoslepe otroke ni posebnega programa zgodnje obravnave ter ustreznega izvajanja vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.

4.4 in 4.5 Ugotavljamo, da kljub prizadevanjem Društva študentov invalidov Slovenije še vedno nimajo tolmača in da na ekonomski fakulteti dostop do objekta ni urejen. Imajo pa na ekonomski fakulteti posebno službo, ki pomaga študentom invalidom. Spodbujanje vključevanja za gluhe pomeni tudi določeno stopnjo prilagoditve, da se sporazumevajo in socialno vključujejo (sistemsko urejen tolmač in zapisnikar ter tehnični pripomoček-računalnik).

4.7 Še vedno ni občutiti bistvenega napredka na področju vključevanja slepih in slabovidnih v redne oblike vzgoje in izobraževanja, kjer so še vedno težave pri oskrbi s prilagojenimi učbeniki, didaktičnimi pripomočki in gradivom. Še vedno tudi ni veliko narejenega na področju izobraževanja tiflopedagogov. Zunanje preverjanje znanja se še vedno ne more opravljati v elektronski obliki. Pozitivno pa je, da je Pedagoška fakulteta v Kopru Univerze na Primorskem uvedla nov bolonjski študijski program »inkluzivna pedagogika«, ki usposablja strokovnjake za delo v inkluzivnem izobraževanju.

4.8 Gluhim za osebno uporabo in izobraževanje še vedno ni dosegljiv osebni računalnik (video vsebine za učenje in zapisnikar pri pripravi zapisov).

4.16 Ta cilj ostaja samo želja.

4.17 Ni izbirnega predmeta v slovenskem znakovnem jeziku (v nadaljnjem besedilu: SZJ) v OŠ, SŠ ter visokem (višje in UN) izobraževanju. Ni učenja SZJ na posebnih fakultetah za splošne javne službe (policija, medicina, sociala, sodstvo...).

4.18 Zagotoviti je treba pogoje, da se gluhi učenci izobražujejo v svojem jeziku, da jim je učna snov podana v SZJ in da lahko izražajo svoje znanje v svojem znakovnem jeziku.

V dveh od treh šolskih centrov za izobraževanje gluhih in naglušnih je uporaba znakovnega jezika onemogočena, na enem šolskem centru v Ljubljani (vrtec, OŠ in SŠ) je uporaba znakovnega jezika dovoljena, vendar je velika večina učiteljev, ki poučuje gluhe otroke, neusposobljena za sporazumevanje in poučevanje v SZJ.

Kljub dogovarjanjem z Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo glede sprejetja uredbe, ki bi omogočala enakovredno spremljanje predavanj tudi gluhim in naglušnim študentom, do tega ni prišlo. Gluhi študentje imajo po Zakonu o uporabi slovenskega jezika pravico do uporabe znakovnega jezika, vendar jim je ta pravica grobo kršena pri študiju, saj predavanja niso temu prilagojena. Prav tako naglušni študentje ne morejo v celoti spremljati predavanj brez ustrezne tehnične rešitve, kakor je to indukcijska zanka. Minimalnega stroška fakultete ne pokrijejo. Ministrstvo pa ne ukrepa.

Cilj 5: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno

Položaj invalidov v okviru zagotavljanja tega cilja se je v letu 2009 v nekaterih pogledih poslabšal. Po podatkih Zavoda invalidskih podjetij Slovenije se je samo v letu 2009 v devetih invalidskih podjetjih pričel stečajni postopek. Poleg tega so postopki za uveljavljanje pravic po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov zelo zapleteni in birokratski, kar otežuje zaposlovanje invalidov in prilagoditev delovnih mest. Postopki bi zato morali biti prožnejši.

Ukrepi:

5.9 Invalidom še vedno ni omogočen prehod s področja ter statusa socialne varnosti z vsemi bonitetami na odprti trg delovne sile in po potrebi obratno. Poudarjamo tudi vprašanje subvencij za invalide delavce, saj te po dve letih prenehajo. Treba bi bilo urediti sofinanciranje delavca tudi po preteku subvencioniranja.

5.10 Razviti in ustanoviti invalidsko podjetje, ki bo zaposlovalo gluhe in naglušne (sklep 33. seje Odbora za socialne zadeve, družino in invalide). Iz poročila za 2007 na strani 17 izhaja, da je sklep po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov neuresničen. Vsi predvideni ukrepi za OMDR se ne izvajajo.

Cilj 6: invalidom zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost

Ukrepi:

6.1.–6.5 Ti ukrepi se še ne izvajajo. Posebej izpostavljamo v letu 2009 najavljeno reformo pokojninsko-invalidskega zavarovanja, saj ta konkretno posega na področje pravic invalidov predvsem s tem, ko pravice invalidov iz obveznega invalidskega zavarovanja nekorektno preimenuje v »čiste socialne transferje« in jih tako prenaša na področje državne socialne politike. V času gospodarske in finančne krize naj se raven pravic invalidov ohranja, ne pa znižuje. Na predlog reforme je NSIOS že podal svoje pisno mnenje, kjer smo med drugim tudi poudarili, da reforma invalidskega zavarovanja ne temelji na elaboratu in da invalidsko zavarovanje v nobenem primeru ne more biti izrinjeno iz celovitega pokojninsko-invalidskega zavarovanja, ker doslej nihče ni predstavil nobenega utemeljenega razloga zakaj bi bilo to upravičeno in utemeljeno. Sklicevanje na zagotavljanje finančne vzdržnosti pokojninskega sistema je nezadostna utemeljitev za napovedane spremembe.

6.6 Ocena državne skrbi in transferjev za posamezno kategorijo invalidov (kljub priporočilu Odbora Državnega zbora Republike Slovenije za delo, družino, socialne zadeve in invalide, ki je Vladi RS priporočil pripravo omenjene ocene, kar je tudi omenjeno v sklepu 6. cilja poročila API 2007-2013) za leto 2007 ni narejena. Glej sklep iz poročila za leto 2007 (str. 18).

6.7 Zakon o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo ni dovolj prilagojen za senzorne invalide, saj merila ne zagotavljajo primerljivosti z drugimi kategorijami invalidov. Iz poročila 2007 (str. 18) je razvidno, da je nadomestilo za izgubljeni dohodek za starše gibalno/funkcionalno oviranih otrok razširjeno tudi za slepe otroke. Vendar pa niso vključeni gluhi, kar bi bilo treba storiti. Vsi predvideni ukrepi niso dali za OMDR nobenega rezultata. Konec leta 2008 se je iztekel rok Ustavnega sodišča, v katerem bi bilo treba v enem letu uskladiti Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih odraslih oseb z Ustavo. Storjenega ni bilo nič. Poleg tega se tudi višina dodatka za pomoč in postrežbo že dolgo ni uskladila z rastjo življenjskih stroškov.

Cilj 7: invalidom zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje

Ukrepi:

7.3 Ta cilj je za OMDR, avtiste in gluhoslepe žal še vedno neuresničen.

7.4 Gluhi nimajo priznane pravice do vseh medicinsko tehničnih pripomočkov, ki jih potrebujejo v vsakdanjem življenju.

7.5. Stroka je potrdila celosten program rehabilitacije slepih in slabovidnih.

7.6 Za OMDR na tem področju žal ni nobenega napredka. V okviru tega ukrepa predlagamo učenje znakovnega jezika kot izbirni predmet na medicinski fakulteti in srednji zdravstveni šoli.

7.8 Rezultatov tega ukrepa za OMDR ne poznamo.

7.9 V praksi rezultatov tega cilja za OMDR ne poznamo.

Cilj 8: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi

Ukrepi:

8.1 Na področju dostopnosti kulturnih vsebin je zaradi nedostopnosti kulturnih prireditev za gluhe (tolmač) in naglušne (indukcijska zanka) potrebno sistemsko zagotavljanje dostopa do elektronskih medijev za gluhe in naglušne (dostop s tolmačem, podnapisi).

8.2 Razpisi in razpisni pogoji za sofinanciranje so kljub postavki v ukrepu, ki določa »razširjanje možnosti sofinanciranja iz proračunskih sredstev na projekte, namenjene vsem invalidom«, izredno ozki in zahtevni, saj je skoraj nemogoče pridobiti sredstva in je financiranje teh projektov z predhodnim lastnim finančnim vložkom za invalidske organizacije skoraj nemogoče. Predlagamo, da imajo taki razpisi v prihodnje širša merila.

8.10 Kljub temu, da je resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko sprejeta, še vedno niso zagotovljeni sistemski viri za standardizacijo in razvoj slovenskega znakovnega jezika.

Cilj 9: invalidom zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih

Ukrepi:

9.4 Začele so se aktivnosti v povezavi z gradnjo športne dvorane za invalide pri URI - Soča. Na Ministrstvu za zdravje je bil dne 24.6. predstavljen investicijski projekt za izgradnjo dvorane. Sestanka so se udeležili predstavniki NSIOS, Zveze za šport ter MDDSZ, MF, MVŠZT, MŠŠ in URI – Soča. V okviru tega ukrepa še vedno ugotavljamo neprilagojenost komunikacijsko dostopnih športnih objektov (displeji, oznake) za senzorne invalide.

Cilj 10: invalidom zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti

Ukrepi:

10.1 Dostopnost do verskih vsebin s tolmačem in indukcijsko zanko je še vedno omejeno.

10.2 Izdajanje verske in duhovne literature za senzorno ovirane se še ni začelo.

Cilj 11: krepitev delovanja invalidskih organizacij

Ukrepi:

11.1 V letu 2009 iz objektivnih razlogov ni prišlo do krepitev delovanja invalidskih organizacij. Glavni razlog je v tem, da se niso povečevala namenska javna sredstva v FIHO, predvsem zato, ker je nezakoniti vdor tujih prirediteljev spletnih iger na srečo vplival na zmanjšan promet obeh prirediteljev klasičnih iger na srečo, zaradi česar so bila zanesljivo zmanjšana vplačila koncesijskih dajatev v obe javni fundaciji, poleg tega pa je bila oškodovana tudi država za davčna plačila v skupni proračun.

11.1 in **11.3** FIHO zagotavlja stabilne in trajne vire za financiranje invalidskih organizacij, vendar je zaradi povečevanja potreb invalidov potrebno krepiti vire za ta finančna sredstva. Zelo smotrna bi bila uvedba večletnega financiranja posebnih socialnih programov invalidskih organizacij. Osnutek zakona o izenačevanju možnosti invalidov v 23. členu zagotavlja sofinanciranje posebnih socialnih programov za vključevanje invalidov v družbo. Ko bo to uresničeno, bomo lahko nesporno govorili o bistveni dopolnitvi javnega financiranja programskih zasnov invalidskih organizacij.

Cilj 12: odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi

Ukrepi:

12.1 Zaskrbljujoča ostaja nekritična odzivnost najvišjih državnih uradnikov in nekaterih politikov na neutemeljena obtoževanja nekaterih invalidskih organizacij do drugih reprezentativnih invalidskih organizacij in njihovih reprezentativnih predstavnikov. Najbolj problematično pa je, da ti navedeni predstavniki niso seznanjeni z vsebino obtožb, niti nimajo možnosti ter pravice do obrambe pred temi obtožbami.

V smislu stališč Državnega sveta Republike Slovenije, ki so bila sprejeta v zvezi z poročilom varuha človekovih pravic za leto 2007, reprezentativne invalidske organizacije, povezane v NSIOS, izražajo kritičen odnos do ravnanja varuhinje človekovih pravic, ki še vedno ni vzpostavila sistematičnega civilnega dialoga s posameznimi reprezentativnimi invalidskimi organizacijami in z NSIOS. Nekorekten odnos do invalidov opazamo tudi v Poročilu varuhinje človekovih pravic za leto 2008, ki v nasprotju z že uveljavljenimi izrazi, kakor sta »invalid« in »invalidnost«, uporablja izraze, kakor npr. »osebe z invalidnostjo«, »hendikepirani« in podobno. Varuhinja celo ugotavlja, da prevod Konvencije o invalidih na več mestih ni dovolj natančen in je celo zavajajoč, saj zaradi uporabe izrazov, kakor so »invalid« in »invalidnost«, oži njen vsebinski doseg. S tem se seveda nikakor ne moremo strinjati, saj gre za uradni prevod, navedena izraza pa sta v slovenskem kulturnem prostoru v uporabi že dolgo časa in sta izgubila negativen čustveni naboj in zato nista žaljiva, kar pa ne bi mogli trditi za nekatere druge izraze, ki se v naši družbi na žalost uveljavljajo v škodo jasne in prepoznavne družbene identitete invalidov. Nevzdržno je hkratno dihotomično nagovarjanje varuhinje človekovih pravic iste skupine invalidnih državljanov z »invalidi« in »hendikepirani«.

POROČILO STATISTIČNEGA URADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Povzetek poročila Statističnega urada republike Slovenije o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2007–2013 v letu 2009

V uresničevanje ciljev, zastavljenih v omenjenem Akcijskem programu za invalide, je bil v letu 2009 vključen tudi Statistični urad RS (v nadaljnjem besedilu: SURS).

A. »SURS je tudi v letu 2009 statistično spremljal nekatere pojave, ki so vsebinsko povezani s problematiko invalidov in invalidnosti; zbiral je informacije in podatke o tem in jih objavljala (invalidi, vključno z vojnimi invalidi, delovni invalidi, invalidska podjetja, uživalci pravic invalidskega zavarovanja, oskrbovanci domov za starejše, oskrbovanci varstveno-delovnih centrov, nacionalni zdravstveni računi, ESPROS ipd.), tako, kot je predvideno v Letnem programu statističnih raziskovanj za 2009«¹⁷. SURS sicer ni neposredno uresničeval ciljev in posameznih ukrepov, določenih v Akcijskem načrtu za invalide 2007–2013, pač pa je različnim nosilcem teh nalog omogočil, da so imeli na voljo potrebne informacije in podatke za svoje delo.

B. SURS javnost redno obvešča tudi z objavljanjem rezultatov svojih raziskovanj, tudi rezultatov za tu obravnavano področje. Te rezultate objavlja večinoma v okviru statističnega področja z oznako »socialna zaščita«, in to v svojih rednih tiskanih izdajah in na spletni strani SURS (<http://www.stat.si>).

V letu 2009 so bili podatki s tega vsebinskega področja objavljeni v naslednjih publikacijah (tiskanih ali elektronskih) in spletni rubriki:

STATISTIČNI LETOPIS 2009: poglavja 6. Izobraževanje, 9. Zdravstvo in 10. Socialna zaščita. (<http://www.stat.si/letopis/letopisprvastran.aspx>)

STATISTIČNE INFORMACIJE (zbirka):

- [Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2007](http://www.stat.si/doc/statinf/12-si-044-0901.pdf); št. 1 / 20. januar 2009. Anita Jacovič. (<http://www.stat.si/doc/statinf/12-si-044-0901.pdf>)
- Denarne socialne pomoči, podjetja za usposabljanje in zaposlovanje invalidov ter uporabniki in socialnovarstvene storitve centrov za socialno delo, Slovenija, 2007; št. 2 / 27. januar 2009. Anita Jacovič. (<http://www.stat.si/doc/statinf/12-SI-041-0901.pdf>)
- Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2008; št. 28 / 8. julij 2009. Breda Ložar. (<http://www.stat.si/doc/statinf/09-si-097-0901.pdf>)
- Izobraževanje v Sloveniji, 2007–2008; št. 36 / 20. november 2009, 32 strani. Breda Ložar, Jadranka Tuš, Andreja Kozmelj, Urška Arsenjuk. (<http://www.stat.si/doc/statinf/09-SI-271-0901.pdf>)

¹ www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/api_07_13.pdf

² Ta statistična raziskovanja se izvajajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo se na redne in razvojne naloge in jih izvajajo v okviru dejavnosti državne statistike Statistični urad Republike Slovenije in pooblaščen izvajalci: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, Banka Slovenije, Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ministrstvo za finance RS, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije.

SLOVENIJA V ŠTEVILKAH 2009: poglavje Socialna zaščita.
(http://www.stat.si/doc/pub/slo_figures_09.pdf)

SLOVENSKE OBČINE V ŠTEVILKAH 2009. (<http://www.stat.si/doc/pub/Obcine2009/1-6.pdf>)

SLOVENSKE REGIJE V ŠTEVILKAH 2009: poglavje Socialna zaščita.
(http://www.stat.si/publikacije/pub_regije.asp)

STATISTIČNI PORTRET SLOVENIJE V EU 2009: poglavje Socialna zaščita.
(<http://www.stat.si/doc/pub/PortretSlovenijaEU.pdf>)

BROŠURE (zbirka)

Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji, 65 str. Ana Božič (SURs), Tina Zupanič (IVZ).
(http://www.stat.si/doc/pub/Zdravje_in_zdravstveno_varstvo-slo.pdf)

PRVA OBJAVA (zbirka)

- Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2006–2008. 24. september 2009. Anita Jacovič.
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2638)
- Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2007. 30. oktober 2009. Anita Jacovič. (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2728)

SPOMINSKI IN PRAZNIČNI DNEVI (spletna rubrika)

- Teden boja proti raku 2009, Nelka Vertot. (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2196)
- Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji, Ana Božič.
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2254)
- Svetovni dan zdravja 2009. Ana Božič. (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2260)
- Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2008/09. Breda Ložar.
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2327)
- Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2008. Breda Ložar. (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2378) in
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2470)
- Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2006–2008. Anita Jacovič.
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2638)
- Izdatki in viri financiranja za zdravstvo, Slovenija, 2003–2007. Stane Marn.
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2720)
- Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2007. Anita Jacovič.
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2728)
- Svetovni dan boja proti aidsu 2009, Nelka Vertot.
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2803)
- 3. december 2009, mednarodni dan invalidov, Nelka Vertot.
(http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2805)

**PRISPEVEK MINISTRSTVA ZA KULTURO K VEČJI KVALITETI ŽIVLJENJA
INVALIDOV V LETU 2009**

1.1 DIREKTORAT ZA KULTURNO DEDIŠČINO

(zbrala Vida Koporc Sedej, sekretarka)

PREMIČNA KULTURNA DEDIŠČINA - MUZEJI

(pripravila Vida Koporc Sedej, sekretarka)

1. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009

Eden od temeljnih ciljev varstva kulturne dediščine je strateško in zakonsko zagotavljanje pravice do dostopnosti muzejev in muzejskih zbirk najširši javnosti, posebna pozornost pa se, zlasti v zadnjih letih, namenja izboljšanju dostopnosti invalidom.

Obveznost zagotavljanja kulturnih dobrin invalidom izhaja že iz Ustave RS in mednarodnih dokumentov, konkretno pa je bila za javne zavode na področju premične kulturne dediščine določena v Pravilniku o strokovnih, prostorskih in tehničnih pogojih za izvajanje javne službe (Uradni list RS, št. 113/00), in sicer v 7. členu: *»Pri načrtovanju in prenovi prostorov muzejev je potrebno poskrbeti za potrebe invalidnih oseb z odstranjevanjem arhitektonskih ovir in z napravami in opremo, ki invalidnim osebam omogoča dostop v prostore muzeja.«*

V skladu z Resolucijo o nacionalnem programu za kulturo 2008-2012 (Uradni list RS, št. 35/2008), ki na področju premične kulturne dediščine zagotavlja uresničevanje cilja: *»Omogočanje večje dostopnosti muzejskega gradiva za dvig splošne prepoznavnosti pomembnih kulturnih vsebin in predmetov (spomenikov) kulturne dediščine v javnosti, povečati število manjšinskih in ranljivih skupin (invalidov, starejših med muzejskimi obiskovalci)«,* se je v letu 2009 začelo intenzivno izvajati ukrep *»izboljšati fizično dostopnost do muzejev in pripraviti projekte za predstavitev premične kulturne dediščine, namenjene gibalno in senzorno oviranim osebam.«* Dejavnosti, izpeljane v letu 2009, so temeljile tudi na novem Zakonu o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) (Uradni list RS, št. 16/08), ki v 2. členu določa *»omogočanje dostopa do dediščine ali do informacij o njej vsakomur, še posebej mladim, starejšimi in invalidom«*.

Zaradi vse pogostejših pobud za možnosti izboljšanja dostopnosti muzejev gibalno in senzorno oviranim osebam in uresničevanja cilja dostopnosti muzejev in muzejskih zbirk najširši javnosti, je nevladna organizacija Skupnost muzejev Slovenije pripravila v Cankarjevem domu v Ljubljani v mesecu aprilu strokovno srečanje, imenovano *Muzeoformu*, s temo *Kako zagotoviti dostopen muzej?*. Strokovno srečanje je potekalo v obliki predavanj, namenjenih muzejskim delavcem in širši zainteresirani javnosti.

Namen srečanja je bil opozoriti na dostopnost muzejev za vse ciljne skupine, osredotočeno pa je bilo na osebe s posebnimi potrebami, predvsem gibalno ovirane, slabovidne in gluhe osebe. Kot naslovna vabljenka predavateljica se je srečanje udeležila ga. Sophie Weaver iz Colchester in Ipswich muzejev iz Velike Britanije (ki je tudi sama invalidna oseba) z referatom *Muzejska služba Colchester in Ipswich muzejev*, dr. Mojca Lipec Stopar s Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani z referatom *Osebe s posebnimi potrebami: raznolikost njihovih značilnosti, raznolikost njihovih potreb*, mag. Rajka Bračun Sova kot samostojna raziskovalka z referatom *Interdisciplinarnost v muzeologiji*, mag. Bernarda Županek

iz Muzeja in galerij Ljubljana (prej Mestni muzej Ljubljana) z referatom »Z arheologijo onkraj meja«, arheološke delavnice za mladostnike z motnjo v duševnem razvoju, dr. Vlasta Vodeb, ki raziskuje dostopnost kulturne dediščine z arhitekturnega vidika z referatom *Fizična dostopnost v muzejih ter interaktivna spletna karta dostopnosti za gibalno ovirane ljudi za Ljubljano*, ter Vida Koporc Sedej, svetovalka za muzejsko dejavnost z Ministrstva za kulturo RS z referatom *Raziskava stanja usposobljenosti slovenskih muzejev za invalide*. Strokovno srečanje se je nadaljevalo s popoldansko delavnico za vabljenе udeležence v Muzeju in galerijah Ljubljana (vaje za razumevanje težav z vidom, vaje za razumevanje težav s sluhom in vaje za mobilnost z uporabo invalidskih vozičkov).

V mesecu juliju se je novinarka I. programa Radia Slovenije obrnila na ministrstvo za kulturo s prošnjo za sodelovanje v oddaji *Studio ob sedemnajstih* za obravnavano temo *Turizem in invalidi*. Pristojna svetovalka za področje muzejev Vida Koporc Sedej je sodelovanje v navedeni oddaji, ki je vključevala tudi vlogo muzeja kot dela turistične ponudbe, dostopne invalidom, sprejela. V pogovoru, ki je bil na programu Radia Slovenije v oddaji *Studio ob sedemnajstih* v mesecu avgustu, je bila izpostavljena fizična dostopnost in dostopnost programskih vsebin v muzejih invalidom (razstav, spremljajočega programa).

V mesecu novembru je v prostorih Muzeja novejše zgodovine Celje potekala predstavitvena delavnica ob zaključku evropskega pilotnega projekta *Museum sign language guide/Muzejski vodnik v znakovnem jeziku*, ki je financiran iz programa *Vseživljensko učenje – Grundtvig*. V projektu, ki je bil namenjen razvoju video vodnika po muzeju za gluhe in naglušne, ki omogoča spremljanje razstav v znakovnem jeziku, so partnersko sodelovali muzeji: *Veste Coburg Art Collections*, *Schloss Schönbrunn Kultur und Betriebsges.m.bH* in *Muzej novejše zgodovine Celje*. V projektu sta s svojimi bogatimi izkušnjami sodelovala še Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije in združenje tolmačev slovenskega znakovnega jezika. Končni cilj projekta je muzejski vodnik za gluhe in naglušne osebe, ki temelji na sodobni tehnologiji (iPod touch). S prenosom inovacije v slovenski kulturni prostor se želi nadaljevati s sistematičnim pristopom k izboljšanju dostopnosti muzejskih zbirk gluhim in naglušnim.

Aktivnosti za izboljšanje dostopnosti do muzejev osebam invalidom so se nadaljevale tudi konec novembra s tiskovno konferenco, na kateri je bila predstavljena publikacija z naslovom *Dostopen muzej — smernice za dobro prakso*. Publikacija, ki je izšla pod okriljem Skupnosti muzejev Slovenije, je izvirno in temeljno strokovno delo, ki bo učinkovito prispevalo k večji kakovosti dela v muzejih z različnimi skupinami obiskovalcev in v praksi prispevalo k izboljšanju dostopnosti muzejev invalidom. Avtorice publikacije, dr. Mojca Lipec Stopar, mag. Rajka Bračun Sova in dr. Vlasta Vodeb, so odlično opravile izjemno strokovno delo in uresničile eno izmed pomembnih nalog za izboljšanje najširše javne dostopnosti muzejskih zbirk invalidom. Tudi v prihodnje si želimo, da bi aktivnosti za izboljšanje najširše dostopnosti na vseh področjih kulture postale ustaljena praksa.

Projekt priprave priročnika je bil izveden preko prijavljenega programa skupnosti muzejev za leto 2009. Izid priročnika je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo v višini 5.500,00 EUR iz proračunske postavke Programi in projekti na področju kulturne dediščine.

Tako ima Slovenija med prvimi evropskimi državami ustrezen priročnik, potekala pa bodo tudi izobraževanja in usposabljanja zaposlenih v muzejih o poznavanju in sprejemanju obiskovalcev s posebnimi potrebami.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev

Glede uresničevanja ciljev za dostopnost do kulturnih dobrin invalidom kot posebni skupini na področju kulturne dediščine ostajata odprti vprašnji glede uporabnika in udeleženca ali soustvarjalca.

Iz letnih poročil, ki jih Ministrstvu za kulturno pošiljajo javni zavodi, katerim program dela financira ministrstvo, ugotavljamo, da se problemi glede fizične dostopnosti izboljšujejo. Poleg fizične dostopnosti v muzeje je nadvse pomembna tudi postavitvev razstav, z upoštevanjem ustrezne osvetlitve razstavnih prostorov, postavitvijo kopij razstavljenih predmetov, ki jih je mogoče otipati, s pripravo posnetkov in filmov z govornim besedilom ter spremljajočega pisnega gradiva z informacijami v povečanem tisku.

(Vir: Letna poročila muzejev 2004, 2006 in 2008)

3. Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Sodelovanje muzejev z invalidi se iz leta v leto izboljšuje. V okviru izvajanja programa dostopnosti so v muzejih obiskovalcem na voljo tudi številni kakovostni pedagoški in andragoški programi v zvezi s poslanstvom muzeja in muzejske zbirke, s poudarkom na aktualnem razstavnem programu. To obsega prilagojeno vodstvo po razstavi (npr. vodstva, spremljana s tolmačem znakovnega jezika za gluhe in naglušne obiskovalce), muzejske delavnice, predavanja, možnost prenosa kopij muzejskih predmetov, namenjenih za obiske zainteresiranih skupin izven muzeja (projekt »Kovček svetlobe«), in dostopnost do publikacij, ki jih izdajajo muzeji, z obiskom spletnih strani muzeja in dostopnost do publikacij v knjigarnah. Preko navedenih dejavnosti so odprte možnosti senzorno in gibalno oviranim osebam za seznanjanje in pridobivanje novih vedenj o predmetih in vsebinah s področja premična kulturne dediščine, s ciljem vseživljenjskega učenja in izobraževanja, s tem pa tudi vključevanja v javno življenje.

4. Ukrepi za izboljšave in napoved postopnosti

Dobljene informacije iz muzejev o dostopnosti invalidom kažejo, da je vedno več muzejev, ki pri pripravi programov skrbijo tudi za invalidne obiskovalce in upoštevajo vsaj nekaj izmed priporočil za prilagoditev razstave:

- dovolj prostora med vitrinami in panoji, ki omogoča gibanje invalidnega obiskovalca,
- ustrezna višina vitrin z razstavljenimi artefakti,
- prilagojena (dodatna) osvetlitev razstavnih prostorov
- posebne označbe,
- kopije muzejskih predmetov, ki jih je mogoče otipati,
- napisi, ki omogočajo slabovidnim branje (ustrezen tisk: večje črne črke na beli podlagi),
- možnost izposoje povečevalnega stekla (lupe),
- izposoja avdio vodnikov,
- izposoja mp3 predvajalnika,
- napisi v Braillovi pisavi,
- zvočni posnetki.

Da bi izboljšali dostopnost tudi v muzejih, v katerih razstavnim programom ni v celoti prilagojen invalidom, je ministrstvo izdalo publikacijo *Dostopen muzej – smernice za dobro prakso*, ki bo muzejskim delavcem, oblikovalcem in arhitektom pomagala pri pripravi razstav in sprejemanju odločitev, ključnih za delovanje muzejev v korist invalidom.

Ministrstvo za kulturo bo tudi v prihodnje nadaljevalo z dejavnostmi in spremljanjem navedene problematike, za kar skrbi pristojna svetovalka za področje premične kulturne dediščine na Direktoratu za kulturno dediščino. Pristojna svetovalka v okviru svojih pristojnosti že nekaj let aktivno sodeluje in spremlja problematiko dostopnosti muzejev invalidom.

V nadaljevanju podajamo poročila za leto 2009, ki so jih na pobudo pristojne svetovalke poslali nekateri muzeji, katerih programe dela financira Ministrstvo za kulturo.

PRIRODOSLOVNI MUZEJ SLOVENIJE

(pripravila dr. Breda Činč Juhant, direktorica muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

V letu 2009 je imel muzej v skladu s priporočili ministrstva del programa prilagojen senzorno in gibalno oviranim osebam. V decembru 2009 poteka sodelovanje z Zavodom za gluhe in naglušne iz Ljubljane, iz katerega si učenci 1. in 2. triade pod strokovnim vodstvom ogledajo občasno razstavo »Evolucija Zemlje in geološke značilnosti Slovenije«. Načrtovana je ponovitev takega sodelovanja. Obakrat bo vodstvo potekalo v obliki pogovora med vodičem in prevajalcem z znakovnimi znaki ter učenci. Pedagoški program za gluhe in naglušne otroke poteka ob hkratni prilagojeni razlagi in dotikanju predmetov, ki so vsebinsko vezani na razlago. Na potresni mizi bodo otroci lahko občutili moč potresov različne stopnje in si lahko na računalniku ogledali posledice potresa na stavbah in naravi.

Muzej ima tudi avdio vodnike z besedilom v slovenščini in angleščini, ki (tudi) slabovidnim (našim in tujim) obiskovalcem olajšajo ogled občasne razstave (opomba: v pripravi, na voljo do konca decembra). S preprostimi predvajalniki zvoka lahko obiskovalci spoznajo mnoge zanimivosti o naravi, zgodovini muzeja, muzejskih zbirkah in razstavljenih eksponatih na naši stalni razstavi. Na voljo niso ne le v slovenskem in angleškem jeziku, temveč tudi v francoskem, nemškem in italijanskem jeziku. Vsebina avdio vodnikov je na voljo tudi na spletu http://www2.pms-lj.si/info/avdio_vodniki.html. Brezplačna izposoja ob obisku muzeja je mogoča pri čuvaju vse dni v tednu. Z vodniki lahko (tudi) gluhi in naglušni obiskovalci spoznajo zanimivosti o naravi, zgodovini muzeja, muzejskih zbirkah in razstavljenih eksponatih na stalni razstavi, tudi kadar ni na voljo posebnega vodstva za gluhe in naglušne. Na voljo so v slovenskem in angleškem jeziku. Brezplačna izposoja ob obisku muzeja je možna pri čuvaju vse dni v tednu.

Publikacija (CD) z naslovom *Gozdne ptice Slovenije* je v muzeju na voljo tudi z dodatkom – knjižico v Braillovi pisavi in omogoča razlago vsebine tudi slepim in slabovidnim.

Muzej občasno izvaja vodstva po stalnih zbirkah in občasnih razstavah tudi za gibalno ovirano mladino (npr. za Zavod za usposabljanje invalidne mladine iz Kamnika) in za ljudi z duševnimi motnjami v razvoju. Ne gre za poseben program, le vodstvo po razstavi je prilagojeno potrebam skupine.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Za funkcionalno ovirane osebe je ob pomoči osebja mogoč dostop s Prešernove ceste. Na najavljene skupine se v muzeju pripravijo, za posameznike brez najave pa je – zlasti v popoldanskem času in ob koncih tedna – obisk problematičen. Za gibalno ovirane je problem že dostop do samega muzeja (parkirišče). Za povečanje dostopnosti muzejev ljudem z duševnimi motnjami v razvoju je potrebna

destigmatizacija v širšem družbenem okolju. Opažamo, da (drugi obiskovalci, ne osebje) tovrstne obiskovalce slabo sprejemajo. Druge vrste invalidnosti obiskovalci lažje sprejmejo.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Prirodoslovni muzej Slovenije se že zdaj trudi pripraviti programe tako, da bi bili dostopnejši za širšo javnost in s tem tudi za invalide. Z izobraževanjem zaposlenih in seznanjanjem z možnostmi, ki izboljšujejo obisk tudi invalidnim obiskovalcem, lahko v kratkem času pridobimo marsikatero novo idejo za takojšnjo ali postopno izboljšavo. V sodelovanju s posameznimi organiziranimi skupinami invalidov pridobimo povratno informacijo o uporabljenih izboljšavah in o mogočih kratkoročnih in dolgoročnih izboljšavah. Ob posodobitvi spletnih strani se hkrati poskrbi tudi za izboljšave, ki omogočajo uporabo spletnih strani tudi slabovidnim. Največja izboljšava glede fizične dostopnosti je predvidena v daljšem obdobju (do leta 2012) – seveda v primeru, da Ministrstvo za kulturo v prihodnjem letu začne z izgradnjo novega prirodoslovnega muzeja Slovenije v biološkem središču pod Rožnikom.

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ

(pripravila Sonja Kogej Rus, kustodinja muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Program za senzorno in gibalno ovirane poteka z vodstvi po stalni razstavi Med naravo in kulturo (program *Kaj so delali naši predniki, Oblačila in dom, Šege in navade, Etnoabecedaž*) in posameznimi »pedagoškimi pomagali« (kopijami in replikami, npr. za otip). Ta vodstva so prilagojena njim. V letu 2009 je muzej obiskalo 10 skupin.

V program je bila v letu 2009 uvrščena v okviru pripovedovalskega festivala – pravljične predstava *Josepha Rakotarahalaha: Ibotiti – Mali človek*, za gluhe in naglušne – s tolmačem in gotovo bomo pozitivne izkušnje ponovili tudi v prihodnosti.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

V Slovenskem etnografskem muzeju imamo prost vstop za senzorno in gibalno ovirane (kakor tudi za obiskovalce s posebnimi potrebami). Programe ogledov razstav za skupine izvajamo tudi v dogovoru s spremljevalci. Velik problem za skupinske ogledje predstavlja senzorno ali gibalno oviranim prevoz do muzeja.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Kratkoročno to pomeni seznanjanje gibalno in senzorno oviranih z muzejem. Več njihovih obiskov muzeja vodi v večjo sistematičnost (v muzeju ni strokovnjakov za to področje) – ko se drug od drugega učimo in izboljšujemo programe.

Dolgoročni cilj je ureditev dostopnosti za senzorno ovirane, ki prihajajo v muzej posamično, da bodo tudi pri ogledih razstav popolnoma samostojni.

TEHNIŠKI MUZEJ SLOVENIJE

(pripravila Irena Marušič, kustodinja muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

V muzeju se zavedajo problematike in skušajo stvari urejati za skupine in posameznike s posebnimi potrebami. Glede na to, da sta obe lokaciji, kjer so predstavljene zbirke, to je v Bistri in Polhovem

Gradcu, v starih grajskih stavbah, je dostopnost težavna za gibalno ovirane osebe. Delno to rešujejo s klančinami v pritličnih razstavnih prostorih, do višjih nadstropij pa dostop za te osebe ni mogoč. Manjšim skupinam in posameznikom pomagajo naši zaposleni tako, da jih nesejo v gornja nadstropja. To je seveda mogoče le izjemoma in nikakor ne rešuje problematike. Ob prenovi muzeja, ki se nam obeta v prihodnjih letih, bomo seveda poskušali to ustrezno rešiti.

V letošnjem letu smo začeli sodelovati z društvom slepih in slabovidnih iz Ljubljane, s katerimi pripravljamo vodstvo za slepe in slabovidne. Poskusna vodstva smo imeli že letos, v naslednjem letu pa jih bomo vključili v redni program na obeh lokacijah.

Posamezne delavnice in programi, ki so prilagojeni skupinam s posebnimi potrebami:

1. prikaz kovanja podkev – opisna razlaga in možnost otipa izdelkov ter slušne zaznave,
2. vodstvo za slepe in slabovidne — opisno vodstvo, prilagojeno slepim in slabovidnim, z možnostjo dotikanja posameznih eksponatov,
3. delavnica oblikovanja krušnega testa za otroke – razvijanje ročnih spretnosti, tipalna in vohalna stimulacija,
4. delavnica peke kruha za odrasle,
5. prikaz ulivanja črk — opisna razlaga in možnost otipa ulite črke.

Izvedba delavnic poteka v pritličnem delu muzejskih zbirk, kjer imamo že nekaj let urejene klančine, zato je dostopno tudi gibalno oviranim obiskovalcem.

3. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

- problem nivojske postavitve zbirk v stari stavbi,
- problem izbire primernih eksponatov za otip in njihova postavitve,
- zasnova starejših postavljenih zbirk,
- usposobljenost osebja — potrebno izobraževanje za delo s skupinami s posebnimi potrebami.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

1. Za leto 2010 skupaj z MDSS potekajo priprave za izdajo vodnika v brajici in skupnega dogodka ob 90-letnici Zveze društev slepih in slabovidnih. Kratkoročno je cilj usposobiti več vodičev za natančno opisno vodstvo po stalnih zbirkah in omogočiti ogleda spletnih strani tudi slabovidnim s prilagoditvijo črk – dogovarjamo se z urejevalci muzejskih strani.
2. Mogoče bi bilo urediti še nekaj klančin v pritličju in pripraviti vodstva ter programe tudi za gluhe in gluhoneme.
3. Dolgoročno (ob prenovi muzejskega kompleksa) bi ob prenovi zbirk postavili več naprav ali pripomočkov, zlasti dvigal, ki bi zbirko približale gibalno in senzorno oviranim. Besedila na razstavah bi prilagodili senzorno oviranim (avdio vodiči, večji napisi).

POSAVSKI MUZEJ BREŽICE

(pripravil dr. Tomaž Teropšič, direktor muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Ob visokem življenjskem jubileju se je Rudi Stopar predstavil javnosti z razstavo *RUDI STOPAR – 70 let*, grafikami in skulpturami, ki jih vari iz železa. Razstavo je nadgradil s hajgami haikuji, ki jih dodatno ilustrira). Na prvi pogled povsem različne oblike umetnosti so se prijazno dopolnjevale. Kakor bi rekel avtor: »Moje skulpture so moje pesmi in moje pesmi so moje skulpture.«

Razstavni projekt je bil prilagojen gibalno in senzorno oviranim osebam. Nekatere, najbolj primerne eksponate, so izdelane v taktilni tehniki in so si jih obiskovalci razstave lahko »ogledali« s prsti. Razstavo smo opremili z napisi in besedili, izdelanimi tudi v brajici, v povečani pisavi in tiflološki (tipljivi) pisavi. Pot po razstavi je bila taktilno sledljiva. Zaposleni smo se pridružili slepim in slabovidnim osebam ter jim pomagali tako, da smo jim pomagali pri vizualizaciji skulptur in hajg. Razstavo so obiskali tudi slepi in slabovidni z območja Posavja in Dolenjske.

V novembru 2009 smo se udeležili srečanja slepih in slabovidnih intelektualcev (SSI) na Okroglem. Na njihovih študijskih dnevih smo se predstavili s pedagoško-andragoškim projektom Pedagoški kovček. Dobršen del razstavnih eksponatov iz pregledne razstave Rudija Stoparja smo predstavili udeležencem omenjenega študijskega srečanja. Razstavo smo tudi tu opremili z napisi s povečanimi črkami ter z napisi v Braillovi pisavi na posebnem dimo traku v črni barvi. Priprava razstave, njena selitev, postavitve in vrnitev v muzej so bile uspešno izpeljane. Po mnenju članov SSI je bila to navdušujoča in poučna izkušnja.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

V Posavskem muzeju Brežice se trudijo, da so ustrežljivi z gibalno in senzorno oviranimi obiskovalci, ki jim fizično pomagajo in jim z navzočnostjo približujejo razstavljenno kulturno dediščino.

Za gibalno ovirane želijo vzpostaviti delovanje dvigala, za katerega je že pripravljena odprtina, povezana z obema nadstropjema. Vendar s projektom ne morejo nadaljevati, ker je treba najprej zamenjati električno napeljavo, saj stara ne zadošča za delovanje dvigala.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Za izvedbo projekta dostopnost gibalno oviranim osebam je največji problem finančni. Odprtina za dvigalo je sicer pripravljena, vendar bo mogoče s projektom nadaljevati šele, ko bodo zanj na voljo finančna sredstva. V naslednji fazi bi morali zamenjati električno napeljavo, ki je zastarana in ne more prenesti obremenitve z delovanjem dvigala. V nadaljnji fazi bi radi izpeljali tudi dobrodelne dejavnosti, sponzorstva, donatorstva in ob podpori občin in ministrstva pridobiti sredstva za približanje kulturnega bogastva omenjenim osebam.

Težave z električno napeljavo prav tako onemogočajo delovanje virtualnih ogledov. To je tudi eden od razlogov, da se letos niso prijavili na razpis MZVT, saj je treba najprej rešiti problem z električno napeljavo in pridobiti ustrezno opremo.

Zaradi zahtevnih pogojev javnega razpisa MZVT v kratkem času niso uspeli pripraviti obsežnega projekta, s katerim bi sodelovali na razpisu. Prijaviti bi se morali skupaj vsi zavodi in ustanove pod okriljem ministrstva, saj je skupni interes upoštevanje nacionalnega programa za kulturo ter približevanje kulturne dediščine čim več različnim skupinam ljudi. Najmanjša vrednost pridobljenih sredstev EU je za naš majhen zavod previsoka, saj so ta sredstva namenjena samo za zaključna dela.

MUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE CELJE (pripravila mag. Tanja Roženberger Šega)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Muzej je sodeloval kot partner pri evropskem pilotnem projektu Vodnik po muzeju v znakovnem jeziku za gluhe in naglušne osebe. Za slepe in slabovidne so pripravili tipne muzejske predmete — komunikacija s tipom. Več kakor polovica razstavljenih predmetov na 10. občasni razstavi v otroškem muzeju Kraški ovčar pri Hermanu Lisjaku in didaktična točka Dotakni se me na stalni razstavi Živeti v

Celju je namenjenih tudi slepim in slabovidnim. Celotni program na stalni razstavi Živeti v Celju in v otroškem muzeju na razstavi Kraški ovčar je dostopen invalidom.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Za slabovidne osebe pripravljajo besedila v pisavi Arial z eno in pol medvrstičnim razmikom, levo poravnano, na rumenem papirju s črnim tiskom. Vsebinske informativne zloženke bodo pripravljene o izbranih vsebinah na stalni razstavi Živeti v Celju (Celje 1941—1945, regijske novice, dokumentarni filmi o obrteh, urnik demonstracij), pripravili bodo tudi anketo za obiskovalce.

V kratkem pripravljajo ukrepa za slepe in slabovidne in splošno varnost obiskovalcev — protidrsne trakove na stopnicah in delovne liste (Živeti v Celju, fotografski atelje Josipa Pelikana, zobozdravstvena zbirka) v prilagojeni obliki.

MESTNI MUZEJ IDRİJA – muzej za Idrijsko in Cerkljansko

(pripravila Ivana Leskovec, direktorica muzeja)

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Muzej deluje v zgodovinski zgradbi – gradu Gewerkenegg, zato vsakršno prilagajanje potrebam za gibalno ovirane osebe zahteva premišljen in celostno zastavljen projekt (usklajen z ZVKDS) posegov v stavbo. Težavo predstavljajo različni nivoji prostorov v eni etaži, povezani s stopnicami v ozkih prehodih. Trenutno denarja za to še nimajo. Enako težavo predstavljajo razstavni prostori na oddaljenih, težko dostopnih lokacijah (tiskarna Slovenija, Bevkova domačija).

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

V kratkem obdobju lahko občasne razstave pripravljajo prilagojeno za senzorno ovirane obiskovalce (podnapisi v Braillovi pisavi), v prihodnje pa je nujno pripraviti projekt celostne ureditve dostopnosti za gibalno ovirane.

MEDOBCINSKI MUZEJ KAMNIK

(pripravila Zora Torkar, direktorica muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

V letu 2009 so nekatere razstave prilagodili tudi senzorno oviranim obiskovalcem, in sicer so za razstavo *Muzejske vitrine* pripravili poseben vodnik po razstavi z besedili in podnapisi k predmetom za slabovidne obiskovalce. Prav tako so izdelali podoben vodnik za slabovidne tudi za občasno gostujočo razstavo *O najstarejšem pivu na Slovenskem*. Na obeh razstavah so bili izpostavljeni predmeti, ki so bili namenjena otipu, kakor na primer *Thonetov obešalnik*, kopija pisave za trniče, ipd.

Za senzorno mlajše ovirane obiskovalce so bile izvedene ustvarjalne delavnice, na primer arheološke delavnice, kjer so lahko otipali izbran muzejski predmet (njegovo obliko, zgradbo, okras,...), ga nato oblikovali v glini ali v drugem materialu. Prav tako so potekale prilagojene likovne ustvarjalne delavnice (tematika, material) posameznim potrebam ali interesu skupin. Vse najavljene skupine imajo po muzeju vodstvo, tako da s prilagojenim vodstvom po razstavah opozarjamo na morebitne fizične ovire, na varnost obiskovalcev, poudarjamo otip, opis predmetov ipd.

Za gibalno ovirane obiskovalce je problem dostopnosti večji, kajti muzej in galerija sta v zgodovinskih stavbah v več nadstropjih. Pedagoško-andragoška ponudba zanje je obisk muzeja v njihovi ustanovi (na primer v Domu invalidne mladine v Kamniku, domu starejših v Kamniku), kjer smo za mlade

pripravili zgodbe o muzejskih predmetih in z njimi povezane ustvarjalne delavnice in za starejše predavanje s predstavitvijo muzeja in muzejskih zbirk.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Medobčinski muzej Kamnik ima sedež in razstavišča v renesančno-baročni stavbi v grajskem kompleksu Zaprice ter galerijo Miha Maleša v obnovljeni meščanski hiši iz 18. stoletja na Glavnem trgu 2 v Kamniku. Obe stavbi sta zgodovinski, kar zahteva tako glede varovanja nepremične kulturne dediščine kakor tudi financ velik in zahteven zalogaj. Razstavišča na obeh lokacijah so v nadstropjih, ki jih povezujeta le stopnišči. Dostopnosti na obeh lokacijah je mogoče izboljšati z dvigali in klančinami v pritličju gradu Zaprice.

Dostopnost muzejskih in galerijskih zbirk je tudi eden izmed ciljev kulturnega programa Občine Kamnik v letu 2009, na kar smo in še opozarjamo že dalj časa. Dodatno zapleta položaj tudi nedokončan denacionalizacijski postopek grajskega kompleksa Zaprice, kar onemogoča kakršna koli večja vlaganja lokalne skupnosti v muzej.

4. Predlogi za izboljšave in napoved

Kratkoročni cilj za leto 2010/11 je izdelava premične klančine v pritličju gradu Zaprice. S tem bi omogočili dostop gibalno oviranim obiskovalcem vsaj do pritličja gradu, kjer bodo ob 50-letnici muzeja pripravili novo stalno razstavo. Prav tako si želijo, da bi Občina Kamnik spoznala pomembnost občinske ceste, ki vodi do gradu Zaprice, in jo do konca asfaltirala ter tako omogočila lažji dostop za gibalno ovirane osebe. Dolgoročni cilj je izdelava dvigal na lokacijah muzeja in galerije.

POKRAJINSKI MUZEJ KOPER

(pripravila Breda Krašna, v. d. direktorja muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

USTVARJALNA DELAVNICA – IZDELAVA BENEŠKIH MASK je potekala v februarju 2009. Delavnica je bila namenjena obiskovalcem z motnjami v duševnem razvoju, ki so pogosto tudi gibalno ovirani. Uredili smo začasen dostop z invalidskim vozičkom, delavnico pa organizirali v pritličju palače Belgramoni Tacco (atrij). Prostor je primeren tudi zaradi svoje velikosti, kar omogoča neovirano gibanje z invalidskim vozičkom in možnost občasnega gibanja udeležencem. Predvideli smo tudi več počivalnih stolov, saj se pri teh udeležencih še pogosteje izmenjujejo faze aktivnosti in gibanja s potrebo po počitku in odmaknjenosti od dogajanja.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z implementacijo ciljev dostopnosti programov invalidom

Celostno rešitev dostopnosti gibalno oviranim predstavlja celovit projekt prenove palače Belgramoni Tacco, v kateri je sedež Pokrajinskega muzeja Koper. S tem projektom kandidirajo na razpisu za evropska in državna sredstva. Projekt med drugim predvideva tudi gradnjo dvigala za gibalno ovirane osebe. Seveda pa bo še vedno odprto vprašanje dostopnosti gibalno oviranim osebam v Muzejsko galerijo in Etnološki oddelek Pokrajinskega muzeja Koper.

Vključeni so v projekt pedagoške sekcije pri Skupnosti muzejev Slovenije »Dostopnost slovenskih muzejev za osebe s posebnimi potrebami«, v okviru katerega je nedavno izšel priročnik za večjo dostopnost slovenskih muzejev, za naslednje leto pa so načrtovane delavnice o možnostih konkretnih izboljšav v različnih slovenskih muzejih.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Odobritev projekta prenove palače bi izjemno izboljšala fizično dostopnost, predvsem za gibalno ovirane osebe. Naslednja faza je postavitve muzejskih zbirk v prenovljenih prostorih na način, ki naj omogoča čim boljše dostopnost vsem skupinam obiskovalcev. Glede na večja finančna sredstva, ki so potrebna pri vzpostavljanju možnosti dostopa fizično oviranim osebam, bodo zadeve skušali reševati postopno, odvisno predvsem o višine sredstev, ki jih bo zagotavljal ustanovitelj zavoda in lastnik stavbe.

V okviru projekta pedagoške sekcije pri SMS »Dostopnost slovenskih muzejev za osebe s posebnimi potrebami« bodo predlagali, naj se ena delavnica izvede v našem muzeju.

GORENJSKI MUZEJ KRANJ

(pripravila Helena Rant, vodja programa)

1. in 2. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Trenutno poteka obnova stavbe, kjer bo 2010 odprta nova stalna razstava. Urejen bo tudi dostop za gibalno in senzorno ovirane osebe. V letih 2007 in 2008 je potekal projekt Kovček svetlobe s kopijami muzejskih predmetov. Ob kovčku so pripravili različne tematske vsebine in jih predstavili osebam s posebnimi potrebami po raznih domovih (za starejše, slepe, invalide ...) po Sloveniji. Kustos, ki je ta projekt izvajal, zdaj na podlagi izkušenj, ki jih je pridobil ob delu v Gorenjskem muzeju, samostojno predstavlja ljudem s posebnimi potrebami različne s slovensko kulturno dediščino povezane vsebine, pri čemer še vedno uporablja kopije predmetov Gorenjskega muzeja. Muzej je izdal tudi vodnik za slepe po razstavah *Železna nit*, *Zlata doba Karnija in Rimskodobna kmetija na Rodinah*.

3. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Muzejski razstavniki prostori so v zgodovinskih stavbah in marsikje je težko najti dobro rešitev za dostop gibalno oviranih oseb.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

V nekaterih stavbah že poteka izvedbena faza izgradnje dvigala in klančin za fizično dostopnost, v drugih stavbah pa je prenova in ureditev dostopnosti v fazi priprave načrtov.

BELOKRANJSKI MUZEJ METLIKA

(pripravila Andreja Brancelj-Bednaršek, direktorica muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Muzej za gibalno ovirane osebe ni dostopen, za senzorno ovirane pa le delno. Prilagojena je stalna razstava v metliškem gradu z naslovom *Življenje ljudi v Beli Krajini od prazgodovine do sredine 20. stoletja*, in sicer tako, da je manjši del razstave prilagojen slepim in slabovidnim osebam — večje črke, Braillova pisava, predmeti, ki jih lahko otipajo.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

V Belokranjskem muzeju imajo predloge že nekaj časa izdelane, vendar so večinoma odvisni od nadaljevanja obnove metliškega gradu. Kar lahko naredijo sami, so zapisali v predlog za leto 2010. Pri

občasni razstavi *Tra-ra, tra-ra-ra, 160 let belokranjskih godb*, bodo uredili dostop za ljudi na invalidskih vozičkih, del razstave pa bo prilagojen slepim in slabovidnim.

DOLENJSKI MUZEJ NOVO MESTO
(poslala Jožica Jerman, tajništvo muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

S centrom za duševno zdravje Šent Novo mesto, ki skrbi za osebe s težavami v duševnem zdravju, nekatere med njimi so z dodatnimi *motnjami v gibanju*, so v letu 2009 pripravili pet srečanj. Spoznali so situlo in jo v izdelali delavnici, ob veliki noči risali pisanice, se naučili izdelovati papir, izdelali svečke in pekli medene piškote.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

V muzeju pripravljajo idejni projekt preureditve celotnega muzejskega kompleksa, ki bo vključeval tudi rešitve za lažjo dostopnost za invalidne osebe. V letu 2010 naj bi bil ta projekt končan in pripravljen tako, da bi v letu 2011 MO Novo mesto izvedla natečaj, leta 2012 pa naj bi se projekt preureditve muzejskega kompleksa začel izvajati.

GORIŠKI MUZEJ KROMBERK
(poslano iz tajništva muzeja)

1. in 2. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Na vseh pedagoških in andragoški delavnicah, ki jih organizira Goriški muzej, imajo možnost sodelovati ljudje s posebnimi potrebami. Enkrat na leto nas obiščejo učenci osnovne šole iz Nove Gorice, ki vzgaja otroke s posebnimi potrebami. Zanje pripravimo poseben pedagoški program spoznavanja kulturne dediščine. Z našim muzejem aktivno sodeluje tudi univerza za tretje življenjsko obdobje, programi andragoških delavnic se pripravijo v skladu s potrebami starejših ljudi.

3. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Novi muzejski center v Solkanu bo zgrajen v skladu s potrebami invalidov.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Goriški muzej upravlja z desetimi muzejskimi zbirkami, vse so v starih stavbah in žal nobena nima urejenega dostopa za invalide. Problem ni le pomanjkanje denarja, težava je tudi v tem, da je večina objektov spomeniško zaščitene in zato marsikje gradbeni posegi, ki bi omogočili postavitev dvigal, niso dovoljeni. Najprej se bo dostop za invalide uredil na gradu Kromberk, za ljudi z motnjami v gibanju bo vgrajeno dvigalo. V Solkanu bomo zgradili novo muzejsko stavbo, kamor se bodo z gradu preselile pisarne kustosov in uprava. Novi muzejski center v Solkanu bo zgrajen v skladu s potrebami invalidov.

NOTRANJSKI MUZEJ POSTOJNA
(pripravil Dejan Vončina, direktor muzeja)

3. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Pri prenovi novih muzejskih prostorov na Kolodvorski cesti 3 v Postojni smo upoštevali dostopnost za gibalno ovirane osebe. Ogledna pot muzeja je speljana gladko brez pragov, v pritličju stavbe je poleg dvigala tudi WC za invalidne obiskovalce; pri glavnem vhodu v stavbo je v končni fazi prenove načrtovana ploščad za invalidne obiskovalce in urejena okolica stavbe, ki bo prijazna za obiskovalce s posebnimi potrebami. Izvedba je odvisna od uspešnosti kandidature Občine Postojna in Notranjskega muzeja Postojna na javnem razpisu MK RS za sofinanciranje operacij javne kulturne infrastrukture v okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj. Od uspešnosti na razpisu je odvisna tudi dodatna zaposlitev kustosa pedagoga, ki se bo ukvarjal tudi z obiskovalci s posebnimi potrebami.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Strateški cilj Notranjskega muzeja Postojna je postopno zagotoviti dostopnost za vse obiskovalce. Tako nameravamo ob otvoritvi muzeja omogočiti dostopnost za gibalno ovirane in invalidne obiskovalce. V ta namen smo se med prenovo dejavno povezali z Zvezo invalidov Slovenije v Ljubljani. Dolgoročno si bomo prizadevali za dostopnost muzejskih vsebin tudi drugim obiskovalcem: slabovidnim, slepim, naglušnim in gluhim, itd. Seveda pa je to povezano s finančnimi sredstvi in podporo širše družbene skupnosti.

MUZEJI RADOVLJIŠKE OBČINE
(pripravila Katja Praprotnik, kustosinja muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Muzej je izvedel pedagoško delavnico »Kropa in njeni žebli« za otroke z zmerno in težjo motnjo v razvoju. Delavnica je bila izvedena 18. maja 2009 v okviru prireditve ob svetovnem dnevu muzejev za otroke in mladostnike iz Centra za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV) Matevža Langusa iz Radovljice. Program je pripravila kustosinja Kaja Beton v sodelovanju s pedagoginjo iz CUDV Radovljica. Delavnica je obsegala prilagojeno vodstvo po razstavnih zbirkah in prilagojeno pedagoško delavnico s poudarkom na enostavnem in jedrnatem podajanju in utrjevanju novih informacij ob dejstvu, da imajo otroci z downovim sindromom slabši kratkotrajni spomin in je bistveno večkratno ponavljanje novih informacij. Te so utrjevali v drugem delu delavnice, ko so npr. izmed predmetov iz različnih materialov poiskali predmete iz železa ter primerjali predmete iz preteklosti in sedanjosti.

V preteklih letih so že imeli dobre izkušnje s skupinami slepih in slabovidnih, ki so slušno in nekateri tudi deloma vidno podoživeli demonstracijo kovanja žebeljev v kovačnici – vigenjcu Vice (udarjanje kladiva, zvok meha, prasketanje in iskrenje ognja).

V Čebelarški muzej smo povabili skupino slepih in slabovidnih obiskovalcev iz Centra slepih in slabovidnih iz Škofje Loke. Pedagoginja je vodenje prilagodila slepim obiskovalcem, kustosinja muzeja pa je pripravila predmete, ki so jih obiskovalci lahko tudi otipali. Hkrati smo za to skupino obiskovalcev pripravili koščke čebeljega voska, ki so ga ti lahko tipali in vohali. Čebelarški muzej in stalno razstavo o Linhartu je obiskala tudi skupina iz Društva slepih in slabovidnih iz Kranja. Pedagoginja se je tudi za to skupino posebej pripravila, hkrati pa so bili slepi in slabovidni obiskovalci pripravljeni pomagati z nasveti, kako izboljšati prilagojeno vodstvo po razstavah za take skupine obiskovalcev.

V Čebelarskem muzeju pripravljajo tudi povečave povzetkov besedil, ki bodo prilagojeni slabovidnim osebam.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Kovaški muzej je v stavbi iz 18. stoletja, stopnišča so strma in ozka, dostopnost je otežena ne samo za invalide, pač pa tudi za starejše ljudi. V okviru prenove muzejske hiše Občina Radovljica načrtuje dvigalo ob hiši – izvedba 2010/11. Zdaj invalidom lahko ponudimo ogled dveh dokumentarnih filmov v pritličju – dostop je urejen s klančino.

Gibalno oviranim je tudi onemogočen dostop do večnamenskega prostora v ŠH, kjer večinoma izvajamo delavnice. Še posebej je to problematično, kadar nas učitelji ob najavi skupine ne opozorijo, da imajo takšne učence. V tem primeru se prilagodimo in izvajamo delavnice v muzeju.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Občina Radovljica pripravlja večnamenski prostor za ČM, v katerem bo mogoče izvajati tudi delavnice in bo dostopen z dvigalom. Prostore bomo predvidoma pridobili v letu 2010.

Povečave besedil za slabovidne bomo v prihodnjih letih pripravili tudi v drugih enotah, če bo praksa pokazala, da je rešitev ustrezna.

Daljši čas pa bo potrebno, da bomo film, ki ga predvajajo v Čebelarskem muzeju, pripravili tako, da bo primeren tudi za gluhe obiskovalce.

KOROŠKI POKRAJINSKI MUZEJ (pripravila Brigita Rajšter, direktorica muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

V letu 2009 v muzeju niso izvajali programov, ki bi bili prilagojeni senzorno in gibalno oviranim osebam.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Stavbe, v katerih Koroški pokrajinski muzej izvaja razstavno dejavnost, so zgodovinske in potrebne prenove. Večinoma imajo razstavne prostore v nadstropjih, tako da je gibalno omejenim osebam dostop povsod zelo otežen, razen v muzeju v Slovenj Gradcu, kjer imajo dostop urejen z dvigalom. Znotraj muzeja je nekaj stopnic, zato bo treba urediti rampo za invalide.

Izvajanje ciljev dostopnosti programov za invalide je v veliki meri povezano z denarjem, ki nam ga ustanovitelji ne zagotavljajo. Samo enkrat so nas pozvali (MO Slovenj Gradec), da pri načrtovanju sredstev za leto 2008 upoštevamo tudi potrebe invalidov, kar smo tudi storili, vendar sredstva niso bila odobrena.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

V muzeju v Slovenj Gradcu bi lahko takoj postavili rampo za invalidske vozičke. Kmalu bi lahko pripravili razstavo, prilagojeno senzorno omejenim osebam, dolgoročno pa bi morali pri prenovi stavb upoštevati in omogočati dostope za invalidne osebe.

TOLMINSKI MUZEJ
(pripravila Damjana Fortunat Černilogar, direktorica muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

V Tolminskem muzeju so bili gibalno oviranim osebam dostopni dogodki, ki se izvajajo v pritličju. Ob vходу je klančina, ki omogoča dostop v avlo in prostor, kjer se izvajajo predavanja in predstavitve publikacij. Prav tako je muzej poskrbel za izdelavo klančine, ki omogoča dostop do galerijskih prostorov, kjer poteka program občasnih lastnih ali gostujočih razstav.

Pedagoški in andragoški program *Od kamna do računalnika* je za varovance vzgojno-varstvenega zavoda Tolmin posebej prilagojen osebam z motnjami v duševnem razvoju in vključuje prilagojeno pripovedovanje, prikazovanje in metode dela z avdiovizualnim sredstvom.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Uresničevanje dostopnosti programov invalidom je v Tolminskem muzeju mogoča predvsem s sodelovanjem vzgojno-varstvenega zavoda, ki vključuje otroke in odrasle. Število gojencev se je z leti zmanjševalo in temu primerna je tudi lažja izvedba prilagojenega programa manjši skupini.

Sodelovanje z domom starejših občanov bi zaradi težjega dostopa za gibalno ovirane osebe lahko nadgradili z novim andragoškim programom, ki bi ga izvajali v domu, a za to nimamo dovolj osebja, kar onemogoča izvajanje takih programov.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Matična stavba Tolminskega muzeja je spomeniško zaščitena. Pred leti je muzej že naročil izdelavo študije o možnosti ureditve dostopa gibalno oviranim osebam za ogled stalne razstave v 1. in 2. nadstropju. Študija je pokazala možnost ureditve stopnišnega dvigala. Postavitev vzpenjalne ploščadi (dvigala) za invalide bi bila mogoča po stranskem stopnišču (iz pritličja do drugega nadstropja) ter po glavnem stopnišču do upravnih prostorov. V stranskem stopnišču je treba premagati dve dodatni oviri, in sicer stopnico iz veže do stopnišča in odstraniti vratni krili ob vznožju stopnišča v pritličju (vratna krila v nadstropjih ne motijo in lahko ostanejo).

Manjši problem je pritrditev vodilnih tirnic, ki se običajno namestijo na stebričke, ki se (vsaj dva na en raztežaj) pritrdijo na stopnico.

Gibalno oviranim osebam bi želeli omogočiti lažji dostop. V Tolminu je dom upokojencev in njihovim varovancem bi z dvigalom omogočili lažji organiziran ogled stalne razstave. Vendar stopniščno dvigalo pomeni za muzej velik finančni zalogaj, saj bi stal okoli 20.000 EUR.

Zunanji zbirki, kakor sta domačija Cirila Kosmača na Slapu ob Idrijci in rojstna hiša pesnika Simona Gregorčiča, sta prav tako v spomeniško zaščiteni stavbah, ki rešitev za gibalno ovirane osebe ne omogočajo, z izjemo Vrsnega, kjer je tak dostop mogoč v pritličje. Vprašljiv pa je dostop prirejenega vozila do stavbe – vas je namreč zelo ozka in strnjena.

Razmišljamo tudi o nakupu tehničnih pripomočkov – avdio vodnikov in iščemo možnosti njihove uporabe kot avdio vodnike za slišče v jezikovnih različicah in prilagojenega avdio vodnika za slušno prizadete.

ZASAVSKI MUZEJ TRBOVLJE
(pripravil Miran Kalšek, direktor muzeja)

1. in 3. Dosežki pri uresničevanju ciljev v letu 2009 in opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Tako kakor občina je muzej vključen v vsakoletne izboljšave in prilagoditve za vse ovirane osebe, saj ima občina Trbovlje naziv invalidom prijazno mesto. Na vsakoletnih skupnih sestankih predstavijo izboljšave in dolgoročne rešitve, hkrati pa glede na možnosti načrtujejo izboljšave za naslednje leto.

Z društvom slepih in slabovidnih so se dogovorili, da zanje organizirajo posebno vodstvo po vseh razstavah, kjer jim strokovna delavka nazorno prikaže posamezne manj vidne dele razstav, projekcije s TV prenesejo na projektor in veliko platno v predavalnici, tako da so vidne za vse. Na zadnjih dveh predstavitev so zato že dobili pohvale. Če je del razstave na DVD-ju, ga oviranim obiskovalcem presnamejo, da lahko doma počasi strnejo sliko.

Za gibalno ovirane so uredili tri zasilna parkirišča v nivoju muzeja in vse občasne razstave v tem nivoju.

Pripravljajo tudi posebne delavnice in vodstva po delih razstav za otroke s posebnimi potrebami. Navedeno velja za vse muzejske razstave.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev dostopnosti programov invalidom

Za otroke s posebnimi potrebami bodo tudi v prihodnje poskrbeli skupaj z vzgojitelji, saj pridejo povprečno tri skupine letno. Podobno velja tudi za senzorno ovirane.

Večji problem so gibalno ovirani, saj gre za precej veliko skupino starostnikov, ki so naši stalni obiskovalci in ki jih je čedalje več.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Takojšnja rešitev je postavitve občasnih razstav v pritličju. Ker je to razstavišče četrtno časa namenjeno stalni postavitvi (pogodba med donatorji in občino), je treba hitro doseči dogovor z donatorji, da se dve stalni razstavi (obe sta likovni) združita na visokem podstrešju in uredita v enovito. Za izvedbo bi po grobi oceni potrebovali okoli 5.000 EUR.

Teže dostopne razstave (višje od pritličja) bi lahko predstavili vsaj na *power pointu* ali na DVD (cena je okoli 600—800 EUR).

Dolgoročna rešitev je izgradnja drugega prizidka (okoli 120 m²). Dela bi se morala začeti že v letošnjem letu (dokumentacija, dovoljenja) in vselitev 2011. Zaradi finančne krize je izvedba po pogovorih v lokalni skupnosti odložena vsaj na leto 2012-2014.

Zato bodo skušali ta čas reševati navedeno stanje po zgornjih predlogih, ki pa so prav tako vezani na sredstva, ki jih s sedanjimi programi ni mogoče pokriti.

Ker so skoraj vsako leto nekaj izboljšali, upajo, da bo tako tudi v prihodnje. Vsaka pomoč je zelo dobrodošla.

NEPREMIČNA KULTURNA DEDIŠČINA

ARBORETUM VOLČJI POTOK

(pripravil Vasja Dornik, univ. dipl. inž. gozd., arboretum Volčji Potok, poslal mag. Dušan Kramberger, sekretar)

Arboretum Volčji Potok že od nekdaj želi pritegniti čim širši krog ljudi, ne glede na telesno in umsko sposobnost, spol, starost, raso, versko pripadnost ipd. Zato je naše vodilo pri ureditvi arboretuma tudi čim več doživetij za invalide.

1. Dosežki pri uresničevanju posameznih ciljev API v letu 2009

- Invalidi imajo pri vstopu v arboretum brezplačno vstopnico, prav tako en spremljevalec,
- šolske skupine z otroki s posebnimi potrebami imajo ob predhodni najavi cenejši vstop v park,
- imamo delavnice in vodenja, ki so posebej prilagojena za osebe s posebnimi potrebami,
- v arboretumu sta zaposlena dva delovna invalida III. kategorije.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev

Vsi prostori so dosegljivi invalidom, razen prostori v upravnih zgradbah, ki so v višjih nadstropjih, sanitarije še niso prilagojena za invalidne osebe na vozičkih, samo ena razstava ni imela primerne dostopa za invalide, postavljena pa je bila tudi v manjšem prostoru, tako da je bila pot preozka za invalidske vozičke.

Razlogi za zgornje tri točke so: obiskovalci obiskujejo park in ne upravnih poslopij, zato nismo prilagodili dostopa do upravnih zgradb, pri sanitarijah pa smo imeli prostorske težave, ki smo jih rešili. Pozimi 2009/2010 bomo obnovili sanitarne prostore in naredili tudi stranišče za invalidne osebe na vozičkih. V času spomladanske razstave imamo prenosne sanitarije na več lokacijah v arboretumu.

3. Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Razstava tropskih metuljev je bila prilagojena za invalide. Vstop v rastlinjak ni imel nobenih preprek in tudi pot v rastlinjaku je bila dovolj široka.

Razstava o Darwinu in tujerodnih vrstah je bila z namenom, da si jo lahko ogledajo tudi invalidi, postavljena zunaj.

Razstava Minimundusa je bila zunaj, na takšni lokaciji, ki je dovoljevala tudi invalidom neposreden stik z maketami znamenitih objektov.

Razstava balkonskih zasaditev in grede trajnic so bile zunaj, na lokaciji, ki je zelo primerna za invalide, saj je okoli korit veliko prostora.

Različne delavnice, ki jih imamo na izbiro in jih društva lahko naročijo, so posebej prilagojene za invalide. Delavnice spodbujajo dožemanje okolice parka z drugimi čutili, kakor smo navajeni. Delavnice se predhodno naroči po telefonu.

Poleti imamo razgibalne delavnice, ki so primerne tudi za invalide.

Imamo organizirano vedenje skupin po arboretumu. Za osebe s posebnimi potrebami imamo vodenja, ki so prilagojena njihovim težavam: vodenje prizadetih otrok in odraslih, vodenje gluhonemih. Vodenje je treba predhodno naročiti po telefonu.

Vstop v park je brez ovir tudi za invalide na vozičkih.

Vstop v vrtni center ima pred stopnico klančino, tako da je olajšan dostop invalidom, tudi tistim na vozičkih.

Na vhodu arboretuma je v vratarnici vedno na voljo en invalidski voziček.

Med razstavo so parkirna mesta bližje vhodu, da imajo invalidi lažji dostop v času, ko je obiskanost in s tem zasedenost parkirišč največja.

Na parkirišču pred upravo je eno stalno parkirno mesto za invalide.

Sprehajalne poti so dovolj široke tudi za invalide na vozičkih in so speljane tako, da se med sprehodom lahko invalidi dotikajo različnih delov rastlin.

Mostove čez potoke prilagajamo invalidom tako, da niso iz okroglic, ampak iz lesenih desk.

Vsako leto z začetkom pomladi obnovimo sprehajalne poti (luknje in jarke zasujemo) in utrdimo, da odpravimo težave pri hoji.

Na otroškem igrišču imamo labirint, po katerem se lahko vozijo tudi invalidi na vozičkih.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Načrtujemo označitev poti, ki so primerne za invalide, v treh težavnostnih stopnjah. Poti bodo označene glede na težavnost. Vse poti so speljane tako, da invalidi kar najbolje doživijo arboretum, tudi s tem, da se dotaknejo različnih delov rastlin. Naredili bomo opise poti z zemljevidom, na A4 ali A3 zgibanki, ki jo bo dobila vsaka invalidna oseba ob vstopu v park.

Popravili bomo ograje ob jezerih tako, da preprečimo zdrs invalidskega vozička v vodo. V naslednjem letu bomo v upravni zgradbi obnavljali sanitarije in v njih naredili stranišče tudi za invalide.

Dolgoročno načrtujemo rekreacijo invalidov. Primerna rekreacija tako za arboretum kakor tudi za invalide bi bile stalne šahovske mize (lesene ali betonske) z vrisano šahovnico. Seveda bodo primerne velikosti tudi za invalide v vozičkih. Šahovske figure bodo igralci morali prinesiti s seboj ali pa si jih bodo lahko sposodili. Razmišljamo o postavitvi tarč za pikado, ki je primerna rekreacija tudi za invalide.

Dolgoročni načrt zajema tudi vzpostavitev sprehajalne poti na Volčji hrib. Sedaj sprehajanje invalidov na Volčji hrib ni mogoče, saj je sprehajalna pot zanje neprimerna. Podlaga celotne poti je treba utrditi, na robove pa postaviti primerno ograjo.

SPOMENIKI — LAST REPUBLIKE SLOVENIJE

Kulturni spomeniki državnega pomena so najpomembnejši spomeniki v Sloveniji in so v lasti Republike Slovenije.

Gradovi: Jablje, Negova in Otočec so dostopni invalidom z dvigalom.

V gradovih Snežnik in Pišece je načrtovan prostor, dostopen invalidom, v katerem bo gibalno oviranim osebam omogočeno, da ob ogledu predstavitvenega filma dobijo informacije o gradu.

1.2 ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

(iz poročil arhivov povzela mag. Nina Zupančič-Pušavec, sekretarka)

V nadaljevanju podajamo povzetek iz poročil, ki so jih v zvezi z zgoraj navedeno problematiko poslali posamezni arhivi za leto 2009. Poročilo so poslali Pokrajinski arhiv Maribor, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Zgodovinski arhiv Ptuj, Zgodovinski arhiv Celje, Arhiv Republike Slovenije, Pokrajinski arhiv Koper in Pokrajinski arhiv Nova Gorica.

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR

V Pokrajinskem arhivu Maribor spremljajo invalidsko problematiko, tudi v preteklosti so se že vključevali v dejavnosti na področju invalidske problematike.

1. Dosežki pri uresničevanju ciljev akcijskega programa invalidov v letu 2009

Pokrajinski arhiv Maribor že več let načrtuje preureditev nenamensko grajene stavbe za opravljanje arhivske dejavnosti, kar pomeni tudi nedostopnost stavbe kot celote za obisk invalidov na invalidskih vozičkih v čitalnico in knjižnico arhiva ter v pisarno za izdajo dokumentov. Celovita rešitev problema dostopa bi bila namenska novogradnja, kar je dolgoročen cilj v načrtu poslovanja Pokrajinskega arhiva Maribor. V kadrovskem načrtovanju za arhive ni bila predvidena dodatna zaposlitev, ki bi omogočala tudi zaposlovanje invalidov v skladu s potrebami arhiva in skladno z možnostjo zagotavljanja izvajanja delovnih nalog, ki jih mora opravljati arhiv. V preteklih letih je v projektu javnih del Pokrajinski arhiv Maribor zaposloval težje zaposeljive in invalidne osebe. Program dela je bil poseben in prilagojen delovnim zmožnostim težje zaposljivih in invalidnih oseb. Pri tem je treba opozoriti, da je bil splošni program zaposlovanja preko projekta javnih del namenjen invalidnim in težje zaposljivim ljudem. Ker v letu 2009 ni bilo več 100-odstotnega financiranja javnih del, tudi ni bilo finančne možnosti in pravne podlage za sofinanciranje navedenih zaposlitev.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila

V prostorih Pokrajinskega arhiva Maribor je razporeditev prostorov taka, da je nekatere prostore nemogoče preurediti tako, da bi bili dostopni za invalide. Tudi izredna finančna sredstva ne bi mogla rešiti te problematike. Prav tako je kadrovska problematika v malem kolektivu neprimerno rešena za vključevanje težje zaposljivih. Vsako delovno mesto je celovito in zahteva dela in naloge, ki se ne dajo kombinirati z drugimi delovnimi mesti. Za uresničitev te prednostne naloge bi morala biti zagotovljena dodatna delovna mesta, s sistemizacijo prilagojena delovnim sposobnostim težje zaposljivih delavcev in invalidov. Za ta namen na ravni državne zaposlitvene politike v arhivih niso namenjena dodatna sredstva, pa tudi strokovna pomoč pri izobraževanju osebja za reševanje te problematike ni predvidena. Tako je delo za invalide mogoče le v poletnih mesecih v centralnem depoju, ki je pozimi neogrevano. Ni pa delo primerno za vse kategorije, saj je treba prelagati, čistiti in urejati gradivo v fasciklih, ki so težki do 15 kg.

3. Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi pri ukrepih, ki so jim namenjeni

Kot je navedeno v uvodu, je bila v preteklih letih za Pokrajinski arhiv Maribor vključitev težje zaposljivih in invalidov v projekt javnih del na področju kulture pozitivna izkušnja. Zavod za zaposlovanje je Pokrajinskemu arhivu Maribor nudil strokovna pomoč, aktivno pa so sodelovali vsi zaposleni, ki so bili neposredno povezani z invalidnimi delavci. Njihovo delo je bilo zelo koristno za stroko, saj se je tako povečal obseg del na področju materialnega varstva arhivskega gradiva, poleg tega pa je bila to tudi pozitivna človeška izkušnja pri njihovem vključevanju v delovne postopke. Vendar je treba priznati, da je vsaj na začetku tega sodelovanja moralo vodstvo vložiti veliko energije, da so se zaposleni invalidi popolnoma vključili v delo. V letu 2009 arhiv ni mogel več nadaljevati z zaposlovanjem invalidov preko javnih del, saj ni bilo zagotovljeno 100-odstotno financiranje, lastnih sredstev pa arhiv za ta namen ni imel.

Pri invalidih uporabnikih arhivskega gradiva se je delovni proces prilagodil tako, da se jim je omogočilo delo v pritličju arhiva, ki je hkrati razstavni prostor. Na ta način se jim nudi strokovna pomoč in daje na razpolago arhivsko gradivo za uporabo.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Pokrajinski arhiv Maribor je v letnih programih dela in letnih poročilih opozoril, da so niso dovolj upoštevane rešitve za sodobno znanstvenoraziskovalno delo za vse uporabnike arhivskega gradiva in s tem zlasti invalidov, tako zaposlenih kakor uporabnikov.

Med izboljšavami, ki so jih na področju tehnike uvedli v zadnjem času, so zvonec s sliko na ekranu v čitalnici, izdaji dokumentov in upravi. Tako je mogoča vzpostavitev prve komunikacije, kar doslej ob vedno le odprtem delovnem prostoru invalidom ni bilo omogočeno. Vsa osnovna svetovalna dela lahko opravijo po telefonu, elektronski pošti in se dogovorijo za termin, ko jim v arhivu pripravijo kotichek za raziskovanje. Arhiv ima v programu povečanje poslovnih zmogljivosti v pritličju, kar bo povečalo enake možnosti tudi za invalide.

Dolgoročno načrtujejo novogradnjo, ki bo ustrezala zahtevanim standardom. Zaposlitveno politiko bodo reševali skupaj z ustanoviteljem zavoda Pokrajinski arhiv Maribor, ministrstvom za kulturo, skladu z veljavno zakonodajo.

Program bi moral predvideti dodatna finančna sredstva za soudeležbo pri zaposlitveni politiki. Ob dodatni obremenitvi in pomoči redno zaposlenih bi bilo mogoče zaposliti tudi omejeno število invalidov, ki bi zmogli naporno delo v arhivu.

V Pokrajinskem arhivu Maribor imajo iz preteklih let pozitivne izkušnje z vključevanjem invalidov v zaposlitvene možnosti in vzpostavljanjem enakih možnosti brez razlikovanja za vse uporabnike arhivskega gradiva in naključne obiskovalce.

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA

1. Dosežki pri uresničevanju ciljev akcijskega programa invalidov v letu 2009

Nadaljevali in razširili so sporočanje informacij o arhivu, arhivskem gradivu ter njegovi dostopnosti in uporabi preko spleta.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila

Na sedežu arhiva in v dislociranih enotah ni urejenega dostopa in ne prostorov za invalide.

- Predstavitev na spletu je samo zapis in slikovno gradivo,
- pomanjkanje prostorov in finančnih sredstev za ureditev delovnih mest invalidov,
- pogošajo spodbude ministrstva pri zaposlovanju invalidov.

2. Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi pri ukrepih, ki so jim namenjeni

- V letu 2007 je arhiv sodeloval pri izvajanju programa usposabljanja na delovnem mestu in celovitega programa usposabljanja invalida na delovnem mestu arhivist, v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje in Inštitutom Republike Slovenije za rehabilitacijo.
- V letu 2009 so uredili možnost dostopa do arhivskega gradiva za invalide na sedežu arhiva in v enotah, kjer ni možnosti dostopa do čitalnice (obvestilo na spletni strani arhiva, da se invalidi lahko naročijo in se jim gradivo pripravi v prostorih, do katerih lahko dostopajo).

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Kratkoročno:

- večja prožnost ministrstva za kulturo glede sofinanciranja načrtovanega izvajanja usposabljanja (običajno Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in posredno Evropski sklad sofinancirajo časovno omejeno tri ali največ šest mesecev),
- večje spodbude za institucije, ki zaposlujejo invalide.

Dolgoročno:

- načrtno odpravljanje ovir za dostopanje v arhiv ter ureditev posebnih prostorov v arhivu za invalide, zlasti pri obnovah in novogradnjah;
- vzpostavitev stalnega sodelovanja z institucijami, ki so nosilci razvojne strategije in izvajanja invalidskega varstva.

ZGODOVINSKI ARHIV PTUJ

Zgodovinski arhiv Ptuj v letu 2009 ni izvajal nobenih dejavnosti v zvezi z obravnavano problematiko, saj po njihovem mnenju glede na njihovo prostorsko problematiko teh možnosti ni.

POKRAJINSKI ARHIV NOVA GORICA

Pokrajinski arhiv Nova Gorica v letu 2009 ni izvajal dejavnosti v zvezi z obravnavano problematiko.

ZGODOVINSKI ARHIV CELJE

- V arhivu se zavedajo, da se invalidi pri zaposlovanju srečujejo s številnimi težavami, trenutno gospodarsko stanje pa njihov položaj na trgu dela še otežuje.
- V letu 2009 so preko programa javnih del sprejeli na delo eno osebo s statusom invalida in pravico do zaposlitvene rehabilitacije. Opravlja dela in naloge s srednjo izobrazbo, in sicer vnaša podatke iz izvornih arhivskih dokumentov v elektronsko obliko in je arhivu v veliko pomoč.
- Poleg navedene osebe ima arhiv redno zaposlena še dva delovna invalida III. kategorije, ki sta postala invalida zaradi posledic bolezni.
- Dostopnost do stavbe, vhod v stavbo in prostori v stavbi so popolnoma prilagojeni za invalidne osebe.
- Arhiv izpolnjuje vse pogoje za zaposlovanje invalidov pripravnikov nad kvoto, seveda pa je zainteresiran tudi za redno zaposlitev takšne osebe.

POKRAJINSKI ARHIV KOPER

- Zaposlovanje v javnem zavodu je odvisno od politike zaposlovanja na pristojnem ministrstvu.
- Zaposlovanje po posameznih projektih je mogoče. V Pokrajinskem arhivu Koper bi bilo za določene kategorije invalidnih oseb, ki so na invalidskem vozičku, delo oteženo, ker so vsi delovni in upravni prostori v nadstropju, v pritličju pa so zgolj skladišni prostori. Stavba je za invalidne osebe na vozičkih neprimerna.
- Arhiv je v letu 2009 s postavitvijo dvigala invalidom omogočil dostop do čitalnice arhiva, ki je v nadstropju, in s tem omogočil uporabo arhivskega gradiva.
- Dostopnost stavbe je pogojna — ko bo dokončno urejen dostop z ulice na arhivsko dvorišče ter z dvorišča v stavbo, bo tudi v celoti urejen dostop za osebe na invalidskih vozičkih. Dostop do vhodne rampe je v ureditvenih načrtih Mestne občine Koper.
- V Pokrajinskem arhivu Koper v letu 2009 niso zaposlovali ali usposabljali nobene invalidne osebe, niti niso izvajali projektov, v katere bi bile vključene invalidne osebe. Zaradi majhnega števila zaposlenih v arhivu je težko zagotoviti stalno pomoč in mentorstvo invalidnim osebam, ki so odvisne od pomoči drugih.

ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

- Arhiv RS je imel v letu 2009 zaposlenega enega invalida.

- Arhiv je sodeloval z dvema invalidskima organizacijama, in sicer na področju tiska in urejanja okolice.
- Posebnih projektov na tem področju ni bilo in niso načrtovani.
- Omogočena je prilagojena uporaba arhivskega gradiva invalidom in starejšim (pomoč pri iskanju in pregledovanju arhivskega gradiva).

1.3 DIREKTORAT ZA UMETNOST

(pripravili Peter Tomaž Dobrila, vodja direktorata, Mojca Jan-Zoran, svetovalka za uprizoritveno dejavnost, in Tatjana Likar, svetovalka za knjižnično dejavnost)

1. Dosežki pri uresničevanju ciljev API v letu 2009

Direktorat za umetnost je tudi v letu 2009 s svojimi rednimi dejavnostmi prispeval k uresničevanju večine od 12 temeljnih ciljev API, najbolj pa seveda k osmemu cilju – invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi. Tudi v resoluciji o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011 (NPK), najpomembnejšem strateškem dokumentu kulture, je že v načelih kulturne politike zelo poudarjeno udejanjanje pravice invalidov do kulture. Posebej NPK določa v okviru posameznih področij, ki sodijo v Direktoratu za umetnost, naloge za zagotovitev vključenosti invalidov v kulturne dejavnosti in enakopravno dostopnost do kulturnih dobrin. Tako je v NPK v vsakem poglavju, ki sodi na področje Direktorata za umetnost (knjižnična dejavnost, glasbena umetnost, intermedijska umetnost, likovna umetnost in uprizoritvena umetnost, medtem ko se je področje knjige leta 2009 preselilo na Javno agencijo za knjigo), vključena pod nalogami posameznega področja tudi skrb za invalide, predvsem glede zagotavljanja dostopnosti do kulturnih dobrin ter zagotavljanja prilagojenih tehnik, s katerimi postanejo posamezne vsebine invalidom bolj dosegljive.

Konkretni ukrepi in dosežki po posameznih področjih Direktorata za umetnost so predstavljeni v 3. točki: Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev

V zvezi z zagotavljanjem fizične dostopnosti razstavišč, galerij, gledališč, MMC centrov, koncertnih prostorov in klubov so problemi celoviti, čeprav se razmere ponekod izboljšujejo. Predvsem starejše stavbe nimajo ustrezne infrastrukture in arhitekture, problem pa so tudi finance. Na teh področjih ni bilo narejenih posebnih raziskav o dostopnosti.

Gledališča, opera in balet, kulturni domovi, galerije, multimedijski centri ipd. so objekti v javni rabi. Zakon o graditvi objektov (Ur. l. 102/2004) v 17. členu določa, da »... morajo vsi objekti v javni rabi, ki so na novo zgrajeni po določbah tega zakona, in objekti v javni rabi, ki se rekonstruirajo po določbah tega zakona, zagotavljati funkcionalno oviranim osebam dostop, vstop in uporabo brez grajenih in komunikacijskih ovir.« Področje ureja tudi pravilnik o zahtevah za projektiranje objektov brez grajenih ovir (Ur. l. št. 92/1999), ki v 10. členu določa, da morajo biti »gledališča, kinodvorane, dvorane za koncertne in druge kulturne prireditve ter konferenčne dvorane opremljeni z napravami, ki omogočajo dober sprejem zvoka tudi ljudem, ki uporabljajo slušne aparate.« Pomembno je tudi upoštevanje zahtev slovenskega nacionalnega standarda SIST ISO/TR 9527 — Gradnja poslopij, Potrebe funkcionalno oviranih ljudi v grajenem prostoru — Vodila projektiranja.

Na likovnem področju so invalidi enakopravno z vsemi drugimi vključeni v kulturne programe in projekte, ki so sofinancirani na postavki za likovno umetnost (organizatorji in umetniki). Žal ni evidence o številu projektov, v katerih sodelujejo, saj tega ne predvideva noben razpis, poleg tega tudi ni bilo nobene pobude od morebitnih izvajalcev. Največja težava na likovnem področju je omejena dostopnost galerij za tiste, ki so odvisni od vozička ali imajo težave z vidom ali sluhom. Večina razstavišč je še vedno brez ustrezno širokih vhodov, brez dvigal, informacijskih tabel za slepe in slabovidne ter primernih zvočnih oznak.

Na uprizoritvenem področju bi bilo treba v vseh javnih zavodih zagotoviti dostop za invalide v dvorano (v večini javnih zavodov je to operativno urejeno, če ne gre drugače, invalide v dvorano pripeljejo skozi službene vhode ali s tovornimi dvigali, vendar taki vhodi niso "enakopravni"), in do blagajne. V dvoranah gledališč ni posebnih prostorov za invalidske vozičke, tako da se invalidske vozičke največkrat postavlja ob straneh vrst, kjer je pač prostor. Ker imajo dvorane večinoma nagib, je za vozičke dejansko zelo malo prostora. V vseh gledaliških dvoranah bi bilo treba urediti kakovosten prostor (z dostopom) za invalidske vozičke. Program je dostopen vsem. Zaradi posebnosti gledaliških predstav je skoraj onemogočeno kakovostno spremljanje npr. slepim (ne morejo videti predstave) in gluhim (ne dobijo zvočne informacije). Ob skrbi za invalida-gledalca je treba posebno skrb nameniti omogočanju vključevanja invalida-umetnika v redne procese produkcije, s ciljem, da bi lahko uresničevali svojo ustvarjalnost.

Pri intermedijskih umetnosti postavitve invalidskih vozičkov v večinoma pritličnih prostorih ni problematična. Intermedijsko področje ne deluje posebej za invalide. Načelno je namenjeno najširši populaciji. V preteklih letih smo se trudili, da bi vplivali na dostopnost invalidov do končnih postavitvev, predstavitev in projektov, vendar se v ta namen nihče ni ponudil dodatnih sredstev, s katerimi bi lahko odstranili arhitektonsko-gradbene ovire. Skromna sredstva za produkcijo tega gotovo ne omogočajo. Programi niso namenjeni le določeni publikii, je pa res, da vizualni del ostaja neprimeren za slepe in slušni za gluhe. Nadomestilo za celotni umetniški vtis za omenjene podskupine žal (še) ne obstaja, vsaj na splošnem trgu ne.

Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne dejavnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Ne gre zgolj za vgradnjo ustreznih dvigal in klančin, nakup računalnikov z Braillovo vrstico in programskimi prilagoditvami, bralnih lup, zvočnih knjig, vgradnjo indukcijskih zank... Že več let potekajo različne akcije na terenu za povečevanje dostopnosti (branje na domu, obisk bolnišnice, domov, bivalnih skupnosti, tečaji informacijskega opismenjevanja posebnih skupin uporabnikov...).

3. Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Resolucija nacionalnega programa za kulturo 2008—2011 poudarja enake možnosti. Na področju knjige izpostavlja skrb za invalide, »da bodo imeli dostop do literarnih prireditvev in prostorov v zvezi s knjigo ter jim bodo s pomočjo njim prilagojenih tehnik dosegljive knjižne vsebine«. Za sofinanciranje knjig v invalidom prilagojenih tehnikah skrbi Sektor za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti. Dolgoročna izhodišča knjižnične dejavnosti temeljijo na »omogočanju enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Knjižnične storitve za invalide se izvajajo v javnem knjižničnem sistemu v posebej zanje prilagojenih tehnikah«. V okviru javnega interesa na področju likovne umetnosti je »potrebno poskrbeti za invalide, da bodo imeli dostop do prireditvenih prostorov in jim bo s pomočjo njim prilagojenih tehnik v čim večji meri omogočen stik z likovno umetnostjo«. Prav tako je s področja uprizoritvene umetnosti treba poskrbeti za »invalide, da bodo imeli dostop do prireditvenih prostorov in bodo lahko s pomočjo njim prilagojenih tehnik doživljali odrsko umetnost«. Ob skrbi za invalida-gledalca je treba posebno skrb nameniti omogočanju vključevanja invalida-umetnika v redne procese produkcije, s ciljem, da bi lahko uresničevali svojo ustvarjalnost. Na področju glasbene umetnosti je treba »skrbeti za invalide, da bodo imeli dostop do prireditvenih prostorov in bodo s pomočjo njim prilagojenih tehnik in ustreznih pripomočkov lahko celoviteje doživljali glasbene prireditve«. Tudi na področju izobraževanja za poklice v kulturi je posebna pozornost namenjena usposabljanju ranljivih družbenih skupin, ki imajo kulturna znanja in spretnosti, in to z razvojem socialnega in drugih inovativnih oblik podjetništva in samozaposlitve, ki ustvarjajo nova delovna mesta.

Na področju glasbe, likovne in intermedijske umetnosti so v okviru štipendiranja na Direktoratu za umetnost invalidi enakopravno z vsemi drugimi vključeni v sofinancirane kulturne programe in projekte (organizatorji in umetniki). Direktorat za umetnost ne vodi posebne evidence o številu projektov invalidov. Prijavitelji projektov niso zaznali predlogov ali iniciativ glede dodatnih možnosti sodelovanja za posebne primere glede na dostopnost za invalide.

Možnosti za sodelovanje z invalidi ponujajo tudi nekateri razpisi (ne vsi). Kot primer naj navedemo intermedijske umetnosti, kjer je pri razpisih za multimedijske centre med prednostnimi merili opredeljena dostopnost prostora za invalide in je opis merila dostopnosti za invalide, sanitarije točkovan z največ 5 točkami, ki jih MMC praviloma dosegajo, le pri sanitarijah so še nekatera odstopanja. Dodeljenih pet točk je veliko. Če upoštevamo, da je prag financiranja 81 točk, največje možno število točk pa 100. Predvsem za urejanje ustreznih sanitarij bi bila potrebna dodatna namenska sredstva, saj MMC iz programskih postavk tovrstnih infrastrukturnih stroškov ne morejo pokrivati. Rešitev bi lahko bil poseben razpis institucije, ki se na ravni ministrstev ukvarja z vprašanji invalidov.

V okviru štipendiranja na Direktoratu za umetnost s področja glasbene, uprizoritvene, vizualne ter intermedijske umetnosti, knjige, AV kulture ter kulturne dediščine so invalidi enakopravno z vsemi drugimi vključeni v sofinancirane kulturne programe in projekte.

Razvid samozaposlenih v kulturi kot oblika samozaposlitve na področju kulture invalidov v okviru meril za pridobitev statusa in pravice do plačila prispevkov glede na obstoječo ureditev (ZUJIK in uredba) ne obravnava posebej ali drugače ter jih tudi posebej ne spodbuja k pridobitvi statusa. Prednost/možnost, ki jo lahko samozaposleni uveljavijo v okviru že obstoječe ureditve in glede na ureditev statusa invalida v okviru delovne in socialne zakonodaje, pa je vpis v razvid s krajšim delovnim časom. Posebne potrebe ali težave invalidov na tem področju niso ugotovljene. Na področju pridobitve statusa društva v javnem interesu zakon o društvi določa, da če društvo prosi za podelitev statusa v javnem interesu na več področjih, ki so v pristojnosti več ministrstev, o podelitvi statusa odloči ministrstvo, ki je pristojno večji del dejavnosti društva po predhodnem soglasju drugih pristojnih ministrstev. Pristojnosti niso jasno razmejene, saj je za to področje pristojno ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ki mu lahko izdamo soglasje za naše področje, je pa kulturna dejavnost ranljivih skupin pristojnost Sektorja za kulturne pravice manjšin in kulturno raznolikost. Potrebno pa bi bilo sodelovanje različnih ministrstev, da bi se uresničevale in ocenjevale določbe konvencij, saj je že, pri nekaterih pa šele bo, potrebna tudi ocena uresničevanja teh pravic, ki jo zahteva EU. Za merjenje tega doslej, kakor kaže, ni izdelanih kazalcev, parametrov, pristojnosti niso jasne, ukrepi pa tudi niso znani.

4. Ukrepi za izboljšave in napoved postopnosti

Prvi protidiskriminacijski vidik, ki ga je treba upoštevati pri ukrepih za izboljšave in napovedi dostopnosti, se nanaša na pravico invalidov do socialne vključenosti in zagotavljanja enakih možnosti, drugi vidik pa zadeva dostopnost na področju prostorskih ureditev.

Predlog na področju likovne umetnosti je, da bi galerijo, ki je »prijazna« do obiskovalcev s senzornimi motnjami, nagradili z dodatnimi točkami (splošna merila v razpisu), in sicer bi tako točkovanje veljalo vsaj za tiste, ki imajo štiriletno programsko financiranje.

Predlog na področju uprizoritvene umetnosti je, da bi bilo s strateškim pristopom treba spodbuditi razvoj uprizoritvenih programov različnih manjšin (med njimi tudi gledališče gluhih, slepih). Treba bi se bilo zavzemati za to, da bi se v vseh gledaliških dvoranah uredilo kakovosten prostor za invalidske vozičke in dostop. V letu 2009 je bilo postavljeno dvigalo za invalide v Mestnem gledališču ljubljanskem (otvoritev dvigala 3.12.2009), ki sta ga sofinancirala Mestna občina Ljubljana in ministrstvo za kulturo.

Javni zavodi in ministrstva ne smemo pozabiti, da je posebej pereče udejanjanje pravice do kulture pri invalidih. Načrtno si bo treba prizadevati, da bodo lahko uresničevali svojo ustvarjalnost, prav tako pa tudi, da jim bo čim prej omogočen dostop do vseh kulturnih ustanov, do kulturnih programov in projektov. V ta namen bo treba bolj načrtovano in bolj dejavno ozaveščanje zaposlenih v omenjenih ustanovah o potrebah invalidov. To bi se lahko učinkoviteje uresničevalo z načrtovanjem konkretnih ukrepov v naslednjih letih. Posebne potrebe invalidov bo treba upoštevati tudi v vseh spremembah zakonov in podzakonskih aktov za področje kulture. Kulturni producenti, vsak na svojem področju,

naj izoblikujejo strategijo dostopnosti do kulturne ponudbe (nacionalni program za kulturo 2008 - 2011).

1.4 DIREKTORAT ZA KULTURNI RAZVOJ IN MEDNARODNE ZADEVE

1.4.1 SEKTOR ZA KULTURNE PRAVICE MANJŠIN (pripravil Simon Žorga, svetovalec za invalidsko problematiko)

1. Dosežki pri uresničevanju ciljev API v letu 2009

Kakor v letu 2008, smo tudi v letu 2009 izvedli **javni razpis za izbiro kulturnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti za leto 2009 v okviru Evropskega socialnega sklada**, na katerega so prijavitelji (tudi invalidske organizacije) prijavi 40 svojih kulturnih projektov. Nekateri med njimi so bili namenjeni tudi invalidom. Med kulturnimi projekti, ki jim je bilo odobreno sofinanciranje, jih je bilo šest takšnih, ki so bili bodisi deloma bodisi v celoti namenjeni invalidom, med drugim gibalno in senzorno oviranim. Ti so bili sofinancirani v skupni višini 519.920,48 EUR. Podrobnejši podatki so prikazani v **prilogi 3**.

V letu 2009 smo izvedli **javni razpis za izbiro kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2009 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (projektni razpis, oznaka JPR4-SO-2009)**. Za javni razpis je bilo na voljo 182.566,00 EUR finančnih sredstev. Na javni razpis so se prijavi trije prijavitelji s skupno devetimi kulturnimi projekti. Vsi trije skupaj so zaprosili za 189.161,40 EUR finančnih sredstev. Financiranje je bilo odobreno osmim kulturnim projektom senzorno oviranih v skupnem znesku 182.566,00 EUR. Vsi projekti so bili do konca oktobra 2009 v celoti izplačani in do konca leta 2009 100-odstotno uresničeni. Podrobnejši podatki o projektih so prikazani v **prilogi 3**.

Javni razpis za senzorno ovirane je ostal še naprej v našem sektorju, čeprav smo večkrat poudarjali, da ta ni v skladu z novim nacionalnim programom za kulturo, ki predvideva celovito obravnavo invalidov. Oktobra 2009 smo zato že začeli s postopki za **javni razpis za izbiro kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2010 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (projektni razpis, oznaka JPR4-SO-2010)**. Javni razpis je bil objavljen v Uradnem listu RS dne 6.11.2009 in se je zaključil 7.12.2009. Prav tako je 11.12.2009 že zasedala komisija za odpiranje vlog, sejo strokovne komisije pa načrtujemo 15.1.2010. Več informacij o tem javnem razpisu bomo podali v naslednjem poročilu.

Potem ko je dne 7.11.2009 **naš svetovalec za invalidsko problematiko, g. Simon Žorga**, uspešno zaključil pripravništvo, je bil zaposlen pri nas pri projektnem delu (do februarja 2010), v letu 2010 pa pričakujemo podaljšanje njegove pogodbe o zaposlitvi.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev

Tudi letos ostaja pri nas **javni razpis za senzorno ovirane**. Na ta način le delno izpolnjujemo zavezo iz nacionalnega programa za kulturo za leta 2008—2011, ki predvideva enakopravno obravnavo invalidov pri vključevanju v kulturno življenje in v delo na področju kulture. Nekatere invalidske organizacije so se v preteklih letih zato že (po našem mnenju upravičeno) pritoževale nad pogoji za prijavo na razpis. Razpis je namreč namenjen samo invalidom in še to samo eni skupini invalidov, to je senzorno oviranim. Pogoji za prijavo na zgoraj omenjeni javni razpis so takšni, da se lahko nanj prijavi samo reprezentativne invalidske organizacije na področju kulture,

ne pa vsi senzorno ovirani, pač pa samo obe nacionalni zvezi, to je Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije in Zveza slepih in slabovidnih Slovenije. To pomeni, da se na razpis ne morejo prijaviti druga društva in organizacije senzorno oviranih, kakor je na primer društvo gluhih in slepih Slovenije Dlan, prav tako pa se nanj ne morejo prijaviti slepi, slabovidni, gluhi, naglušni ali gluhonemi umetniki posamezniki. Prav tako možnosti prijave nimajo druge skupine invalidov. Probleme v zvezi s tem razpisom poskušamo odpraviti, pri čemer so največja ovira razpoložljiva finančna sredstva. Razširitev razpisa na druge senzorno ovirane in druge skupine invalidov (gibalno ovirane, osebe s poškodbo glave, intelektualno ovirane, kronične bolnike) je namreč odvisna od tega, ali bomo v ta namen prejeli več finančnih sredstev. Razmišljamo tudi o možnosti razširitve vsebin tega razpisa na vsebine iz pristojnosti Direktorata za medije, Direktorata za umetnost in Javne agencije za knjigo, vendar bi bilo v tem primeru zaradi povečanega obsega dela treba povečati finančna sredstva, ki so namenjena za delovanje teh dveh NOE MK in zgoraj omenjene kulturne ustanove. Na ta način bi javni razpis za senzorno ovirane v celovitosti ustrežal potrebam zainteresirane javnosti in ciljem nacionalnega programa za kulturo 2008 - 2011.

3. Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Že v letu 2008 smo začeli s postopki za izvedbo **javnega razpisa za izbiro kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2009 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (projektni razpis, oznaka JPR4-SO-2009)**, kakor je bilo že navedeno v prejšnjem poročilu. Pri dokumentaciji za novi razpis je nekaj manjših sprememb, predvsem glede razpisnih področij in obrazcev. Na javni razpis, ki je trajal od 24.10. do 24.11.2008, je prispelo devet vlog. Od tega je bilo pet vlog Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije, tri vloge Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije in ena vloga društva Vita za pomoč po nezgodni poškodbi glave. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije je prijavila na javni razpis kulturne projekte za sofinanciranje video vsebin, spletnih vsebin, TV oddaje, glasila v tiskani obliki in za pokrivanje stroškov obnove ter nadgradnje svoje infrastrukture. Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije je preko svojih kulturnih projektov želela sofinancirati zvočne knjige in glasila, knjige in glasila v braillovi pisavi, knjige in glasila v povečanem tisku, svoj računalniški časopis in svojo infrastrukturo. Društvo Vita za pomoč po nezgodni poškodbi glave pa je želela sofinancirati zvočne knjige za osebe s poškodbo glave, ki imajo zaradi te poškodbe težave z vidom. Vlogo društva Vita za pomoč po nezgodni poškodbi glave je zavrgla s sklepom že komisija za odpiranje vlog, ker prijavitelj ni imel statusa reprezentativne organizacije na področju kulture. Na seji strokovne komisije dne 23.12.2008 je bil oblikovan osnutek sklepa strokovne komisije o sofinanciranju kulturnih projektov senzorno oviranih. Na seji strokovne komisije dne 9.1.2009 je bil oblikovan predlog strokovne komisije. Od nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije ter od Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije in Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije smo pridobili soglasja k predlogu strokovne komisije. Tako je strokovna komisija na svoji seji dne 2.2.2009 oblikovala končni predlog o sofinanciranju kulturnih projektov senzorno oviranih. Nato so pripravili skupno odločbo za obe zvezi, aprila 2009 pa pripravili in sklenili pogodbe. Julija 2009 so že prispeli prvi zahtevki za izplačila in do konca oktobra 2009 so bila že nakazana vsa odobrena sredstva za kulturne projekte.

Poleg tega smo v letu 2009 tudi **svetovali invalidom glede prijave njihovih kulturnih projektov na javne pozive in javne razpise MK**. Tako smo 3.12. 2009 svetovali gluhonememu umetniku invalidu, ki je želel pridobiti sredstva za sofinanciranje njegove gledališke skupine v letu 2010, kakor tudi stroške za tolmača. Ker je bil javni razpis za izbiro kulturnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti za leto 2009 v okviru Evropskega socialnega sklada že zaključen, na javni razpis za izbiro kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo

v letu 2010 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (projektni razpis, oznaka JPR4-SO-2010) pa se ni mogel prijaviti, smo umetnika invalida napotili k svetovalki za področje uprizoritvene dejavnosti v Direktoratu za umetnost.

Prav tako smo se v letu 2009 **udeleževali kulturnih prireditev invalidov**. Naš svetovalec za invalidsko problematiko je bil dne 18.2.2009 navzoč na okrogli mizi ob 200. obletnici rojstva Louisa Brailla, ki je potekala v knjižnici Otona Župančiča v Ljubljani. Ker je bil naš svetovalec od marca 2009 dalje pogosto na bolniškem dopustu, pa tudi zaradi drugih nujnejših nalog, se v času do konca leta 2009 ni uspel udeležiti nobene druge podobne prireditve. Vsekakor načrtujemo, da se bo v skladu s svojimi zmožnostmi kulturnih prireditev invalidov udeleževal tudi v letu 2010.

4. Predlogi za izboljšave in napoved dostopnosti

V Sektorju za kulturne pravice manjšin si bomo še naprej prizadevali za **povezano obravnavo invalidov**. Javni razpis za izbiro kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, se naj razširi še na vsebine iz pristojnosti drugih NOE MK, predvsem Direktorata za medije, Direktorata za umetnost in Javne agencije za knjigo. Naša prizadevanja za povezano obravnavo invalidov se kažejo tudi v tem, da smo letos zgoraj omenjeni razpis dodelili našemu novemu sodelavcu, sekretarju g. Ivanu Ovnu, ki dela na povezovalnem programu za manjšine in ne svetovalcu za invalidsko problematiko, g. Simonu Žorgi.

Koordinacija na področju invalidske problematike se bo prav tako izvajala v našem sektorju, pod pogojem, da bo naš svetovalec – koordinator za invalidsko problematiko, g. Simon Žorga, še naprej zaposlen pri nas. Če bo prišlo do uresničitve omenjene zaposlitve, bomo v prihodnje pripravljali analize dostopnosti kulturnih ustanov za invalide (prva takšna analiza naj bi zajemala urejenost dostopa invalidov do gledališč) in zgodovinske ter druge prispevke s področja dela sektorja. Prav tako bo naš svetovalec tudi v prihodnje obiskoval različne seminarje in kulturne prireditve, ki jih bodo pripravile invalidske organizacije ali umetniki invalidi. Načrtujemo tudi, da bomo še naprej svetovali invalidskim organizacijam in umetnikom invalidom glede prijave na ustreznih javni poziv ali javni razpis MK ter nadzor nad izvajanjem kulturnih projektov invalidov, ki jih bo sofinanciralo MK. Naš svetovalec za invalidsko problematiko bo spremljal tudi objave s področja invalidske problematike v javnih občilih in na internetu, pripravljaj različna strokovna gradiva in sodeloval v delovnih skupinah (telesih), ki se ukvarjajo s področjem invalidske problematike.

1.4.2 SEKTOR ZA SLOVENSKE JEZIK

(pripravil mag. Velemir Gjurin, vodja sektorja)

1. Dosežki pri uresničevanju posameznih ciljev API v letu 2009

Sektor za slovenski jezik sodeluje z zavodom Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, s svetom Vlade RS za slovenski znakovni jezik, s predstavniki centrov za usposabljanje gluhih in naglušnih in drugimi pri standardiziranju in populariziranju slovenskega znakovnega jezika. V Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011 je predvidenih kar pet ukrepov za izboljšanje položaja slovenskega znakovnega jezika: ukrepi 5f, 6m, 9p, 11j in 11k. Ministrstvo za kulturo je navedeno med nosilci ukrepa 11k (kjer se pri nalogah gluhi in naglušni sicer izrecno ne omenjajo), in sicer skupaj z ministrstvom za šolstvo in šport in ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve. Ukrep se glasi: »povečanje raznolikosti programskih vsebin, dostopnih slepim in slabovidnim ter gluhim in naglušnim« in med leti 2007 in 2011 nalaga nosilcem zagotoviti iz proračuna prirejanje knjižnega gradiva za slepe in slabovidne v njim prilagojenih tehnikah, varstvo njihovih kulturnih pravic, izobraževanje ter razvoj ustrezne tehnične in organizacijske infrastrukture.

3. Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi

Vodja Sektorja za slovenski jezik se je v letu 2009 udeležil posveta, ki ga je v skrbi za razvoj, uveljavljanje in enakopravnost slovenskega znakovnega jezika in po sklepu sveta Vlade RS za slovenski znakovni jezik pripravil zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik. Poseben del posveta je bila predstavitev ekspertize, izdane v obliki brošure in s spremno zgoščenko, o stanju slovenskega znakovnega jezika. Ekspertizo je izdelal Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, naročil pa jo je Sektor za slovenski jezik prejšnje leto, sledeč Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007 do 2011, konkretno njenima iz proračuna financiranima ukrepoma 5f in 9p. Ukrep 5f, »standardizacija slovenskega znakovnega jezika za gluhe«, nalaga nosilcem (predvidena resorja sta sicer MVZT in MŠŠ) in izvajalcu (strokovno usposobljenemu zavodu) do l. 2010 nadaljevati dela na podlagi opisov znakovnega jezika v slovenski skupnosti gluhih in naglušnih, izbrati usklajene kretnje, pojasniti razmerja do govorne in pisne sestave knjižne slovenščine in pripraviti priročnik. Ukrep 9p, »skrb za nadaljnji razvoj in standardizacijo slovenskega znakovnega jezika za gluhe«, pa od istih nosilcev pričakuje med 2008 in 2011 organiziranje strokovnega posveta o strukturi slovenskega strokovnega jezika in možnostih za njegov nadaljnji razvoj in dajanje podpore razvojnim projektom na tem področju.

Na podlagi sodelovanja v zvezi z ekspertizo in še pred tem z izdajo CD-roma Zgodovina gluhih je Sektor za slovenski jezik lahko aprila 2009 izdal dvojje priporočil zavodu Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, ko se je ta potegoval za prejem javnega naročila »Institucionalno usposabljanje in priprave na nacionalne poklicne kvalifikacije« za obdobje 2009–2015.

1.4.3 SEKTOR ZA ANALIZE, STRATEGIJE IN KULTURNI SISTEM

(pripravila Barbara Vodopivec, sekretarka)

V Sektorju za analize, strategije in kulturni sistem nismo izvajali dejavnosti, povezanih z invalidi.

1.4.4 SEKTOR ZA EVROPSKE ZADEVE IN MEDNARODNO SODELOVANJE

(pripravila Vesna Jurca Tadel, vodja sektorja)

V Sektorju za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje v letu 2009 nismo izvajali dejavnosti v zvezi z invalidi.

1.5 DIREKTORAT ZA MEDIJE

(pripravil Skender Adem, sekretar)

Direktorat za medije se neposredno ne ukvarja z invalidsko problematiko. Posredno pa pri sofinanciranju medijskih vsebin kot prednostno merilo pri ocenjevanju projektov dodatno upošteva in ocenjuje z dodatnim številom točk tiste medijske projekte, ki so namenjeni slepim in slabovidnim ter osebam z okvaro sluha.

Pravna podlaga za sofinanciranje medijskih vsebin, namenjenih slepim in slabovidnim ter gluhim in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah, je vsebovana v Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 110/2006–ZMed-UPB1 in št. 36/2008–ZPOmK-1) ter v Zakonu o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005). Zakon o medijih v tretjem odstavku 4. člena določa, da Republika Slovenija posebej podpira ustvarjanje in razširjanje programskih vsebin, namenjenih slepim in gluhonemim v njih prilagojenih tehnikah, ter razvoj ustrezne tehnične infrastrukture. Zakon o Radioteleviziji Slovenija ureja status javnega zavoda, ki ima poseben kulturni in nacionalni pomen na področju radijske in televizijske dejavnosti. Javni zavod RTV SLO v okviru svojega letnega programskega načrta zagotavlja produkcijo programskih vsebin, ki so namenjene slepim in slabovidnim ter gluhim in

gluhonemim v prilagojenih tehnikah, ter namenja posebno pozornost invalidom in z njimi povezanimi vsebinami.

Trenutno se pripravljajo spremembe zakona o medijih in zakona o Radioteleviziji Slovenija, katerih namen je med drugim uskladitev nacionalne medijske zakonodaje z zakonodajo Evropske unije. Leta 2007 je bila sprejeta direktiva o avdiovizualnih medijskih storitvah, ki posebno skrb namenja pravici invalidov in starejših oseb do aktivne udeležbe v kulturnem in družbenem življenju Skupnosti. Ta pravica je neločljivo povezana z dostopnostjo do avdiovizualnih medijskih storitev, zato bodo države članice morale invalidom zagotavljati dostopnost do medijskih vsebin. Države članice bodo morale zagotoviti večjo rabo znakovnega jezika, podnaslavljanja, zvočnega opisa, razvoj preprostih izbirnikov (menijev) ter druge rešitve, ki jih omogoča tehnološki razvoj na področju komunikacijske tehnologije.

1.6 INDOK CENTER MK

(pripravila Ksenija Kovačec, vodja centra)

1. Dosežki pri uresničevanju ciljev akcijskega programa invalidov v letu 2009

Ob načrtovanju stavbe ministrstva za kulturo na Metelkovi 4 smo poskrbeli, da so prostori centra INDOK Direktorata za kulturno dediščino (in s tem tudi vse gradivo, ki ga center hrani) dostopni gibalno oviranim osebam. V letu 2009 je Mestna občina Ljubljana na našo pobudo izvedla tudi ustrezne klančine na pločnikih, ki vodijo do objekta.

2. Odprta vprašanja, problemi in opozorila v zvezi z uresničevanjem ciljev

S projekti digitalizacije dediščine in javno dostopnostjo podatkov registra nepremične kulturne dediščine na spletu povečujemo dostop do dediščine in do informacij o njej tudi gibalno in senzorno oviranim osebam, vendar spletne strani in programi slepim in slabovidnim niso dovolj prilagojeni.

3. Opis dosedanjega sodelovanja z invalidi pri ukrepih, ki so jim namenjeni

V letu 2009 v centru INDOK preko študentskega servisa dela gibalno ovirana študentka. Izkušnje so pozitivne in kažejo, da bi za določene naloge v INDOK centru tudi v prihodnje lahko vključevali in zaposlovali gibalno in senzorno ovirane osebe.

4. Predlogi za izboljšave in napoved postopnosti

Pri projektih digitalizacije in predstavitev digitalne dediščine na spletu je treba v večji meri vključevati standarde (W3C WAI) in tehnične možnosti, ki omogočajo dostop tudi uporabnikom z omejenimi možnostmi.

1.7 PRAVNA SLUŽBA MK

(pripravila Marija Stojanović-Frković, vodja službe)

Pravna služba se v letu 2009 ni ukvarjala z invalidsko problematiko.

Poročilo je pripravil:

Simon Žorga, svetovalec za invalidsko problematiko v Sektorju za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti na MK, v sodelovanju s svetovalci iz drugih NOE MK in z zaposlenimi v zunanjih kulturnih ustanovah (pripravljavci prispevkov so navedeni na začetku vsakega prispevka).

FINANCIRANJE NA PODROČJU INVALIDSKE PROBLEMATIKE V PRISTOJNOSTI SEKTORJA ZA KULTURNE PRAVICE MANJŠIN

1. Na podlagi Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2009 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (JPR4-SO-2009)

Naziv prijavitelja	Naziv projekta	Kratek opis projekta	Odobrena sredstva s strani MK v EUR
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Prilagajanje in izdajanje knjig v Braillovi pisavi ter prilagajanje in izdajanje zvočnih knjig	V okviru projekta izdaja Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije za potrebe svojih članov knjige v Braillovi pisavi, knjige v povečanem tisku in zvočne knjige. Projekt je izjemnega pomena za dvig informiranosti in izobrazbe med slepimi in slabovidnimi.	31.873,40
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Medijsko-informativna dejavnost Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije – programske vsebine	Projekt je namenjen izdajanju časopisov v Braillovi pisavi, v povečanem tisku in v zvočnem zapisu. V okviru projekta izdajajo tudi svoj računalniški časopis RIKOSS, v okviru projekta pa so tudi vzpostavili telefonski odzivnik za objavljanje aktualnih dogodkov in obvestil. Projekt je izrednega pomena za izboljševanje informiranosti in za ohranjanje izobrazbene ravni slepih in slabovidnih.	34.423,00
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Medijsko-informativna dejavnost Zveze društev	V okviru projekta so kupili nov stroj za tiskanje knjig in časopisov v Braillovi pisavi in posodobili ter nadgradili tehnično infrastrukturo za pripravo zvočnih časopisov in zvočni odzivnik. Projekt je temeljnega pomena za zagotavljanje ustreznih pogojev za delo Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije.	46.394,60

	slepih in slabovidnih Slovenije – razvoj tehnične infrastrukture		
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Spletna TV	Projekt zajema pripravo video vsebin, ki so prilagojene potrebam gluhih in naglušnih in njihovo objavo na spletnih straneh Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije. Vse video vsebine so opremljene s podnapisi ali tolmačene v slovenski znakovni jezik. Video vsebine pokrivajo vsa področja, ki so pomembna in zanimiva za gluhe in naglušne. Video prispevki na Spletni TV so gluhim in naglušnim dostopni 24 ur na dan in 365 dni na leto. Projekt je izjemnega pomena za povečanje informiranosti in izobrazbene ravni med gluhihimi in naglušnimi.	14.535,00
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Glasilo iz sveta tišine	V okviru projekta pripravlja Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije svoje glasilo z naslovom Glasilo iz sveta tišine, ki pokriva različne teme s področja problematike gluhih in naglušnih. Vsako leto izide 12 števil z naklado 3600 izvodov. Glasilo je izrednega pomena za informiranje gluhih in naglušnih.	20.300,00
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	TV oddaja Prisluhnimo tišini	Gre za projekt, ki se nadaljuje iz leta v leto in v okviru katerega vsako leto Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije pripravi 20 TV oddaj z naslovom Prisluhnimo tišini, ki obravnavajo problematiko gluhih in naglušnih. Oddaje potem predvajajo na nacionalni televiziji. Oddaja je posebna pomena za informiranje gluhih in naglušnih in za ozaveščanje javnosti o potrebah gluhih in naglušnih.	7.770,00
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Video časopis – Video novice (lastna produkcija)	V okviru projekta gluhi in naglušni sami snemajo, pripravljajo in izdajajo video oddaje, ki so namenjene informiranju gluhih in naglušnih o zanje pomembnih aktualnih dogodkih. Projekt je posebnega pomena za povečevanje informiranosti med gluhihimi in naglušnimi.	11.910,00

Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Razvoj tehnične infrastrukture – namenjeno gluhim v njim prilagojenih tehnikah (nadgradnja obstoječe infrastrukturne opreme)	V okviru projekta je Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije v letu 2009 posodobila infrastrukturo in programsko opremo svojega snemalnega studia. Projekt je temeljnega pomena za zagotavljanje ustreznih pogojev za delo Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije.	15.360,00
Skupna vrednost kulturnih projektov senzorno oviranih, ki so bili v letu 2009 sofinancirani s strani MK v EUR	182.566,00		

2. Iz sredstev Evropskega socialnega sklada

1. Evropski program			
Izbirni postopek	Projekti		
Vrsta izbirnega postopka	Naziv prijavitelja	Opis vloge (tip invalidnosti)	Odobrena sredstva v EUR
Javni razpis za izbor razvojnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2009 – 2010 (oznaka JPR24-ESS-2009-10)	Center društvo za avtizem	Razvoj mreže kulturno-umetniškega usposabljanja za osebe z avtizmom (<i>osebe z avtizmom</i>).	92.951,55
	Zavod Dlan, Maribor	Knjiga – projekt usposabljanja in zaposlovanja invalidov za ohranjanje nematerialne in materialne kulturne dediščine, katerega nosilec je knjiga.	47.454,00
	Združenje Fabrika Fabijana	Vaja dela mojstra 2	99.990,00
	Rotary klub Nova Gorica	Oder za vse – gledališka dejavnost invalidov	93.665,00
	Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Zaposlovanje in usposabljanje gluhih in naglušnih Slovenije (<i>senzorno ovirani</i>)	99.744,00
	Zavod za medgeneracijsko povezovanje Zlata leta	Kulturna spletnja – usposabljanje invalidov za (samo)promocijo kulturnih dejavnosti s pomočjo spletnih medijev	86.115,93

Skupni znesek za financiranje kulturnih projektov invalidov odobrenih v sofinanciranje na Javnem razpisu Evropskega socialnega sklada za leti 2009-2010 v EUR:	519.920,48
---	-------------------

Preglednico je pripravil:

Simon Žorga, svetovalec za invalidsko problematiko v Sektorju za kulturne pravice manjšin